

Liet za koristi delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravičeni do
vsega kar producirajo.

This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

PROLETARIE

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, prilepja-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (451)
je številka ...
tedaj vam s prihodnje
številko našega lista po-
teče naročnina. Prosi-
mo, ponovite jo takej.

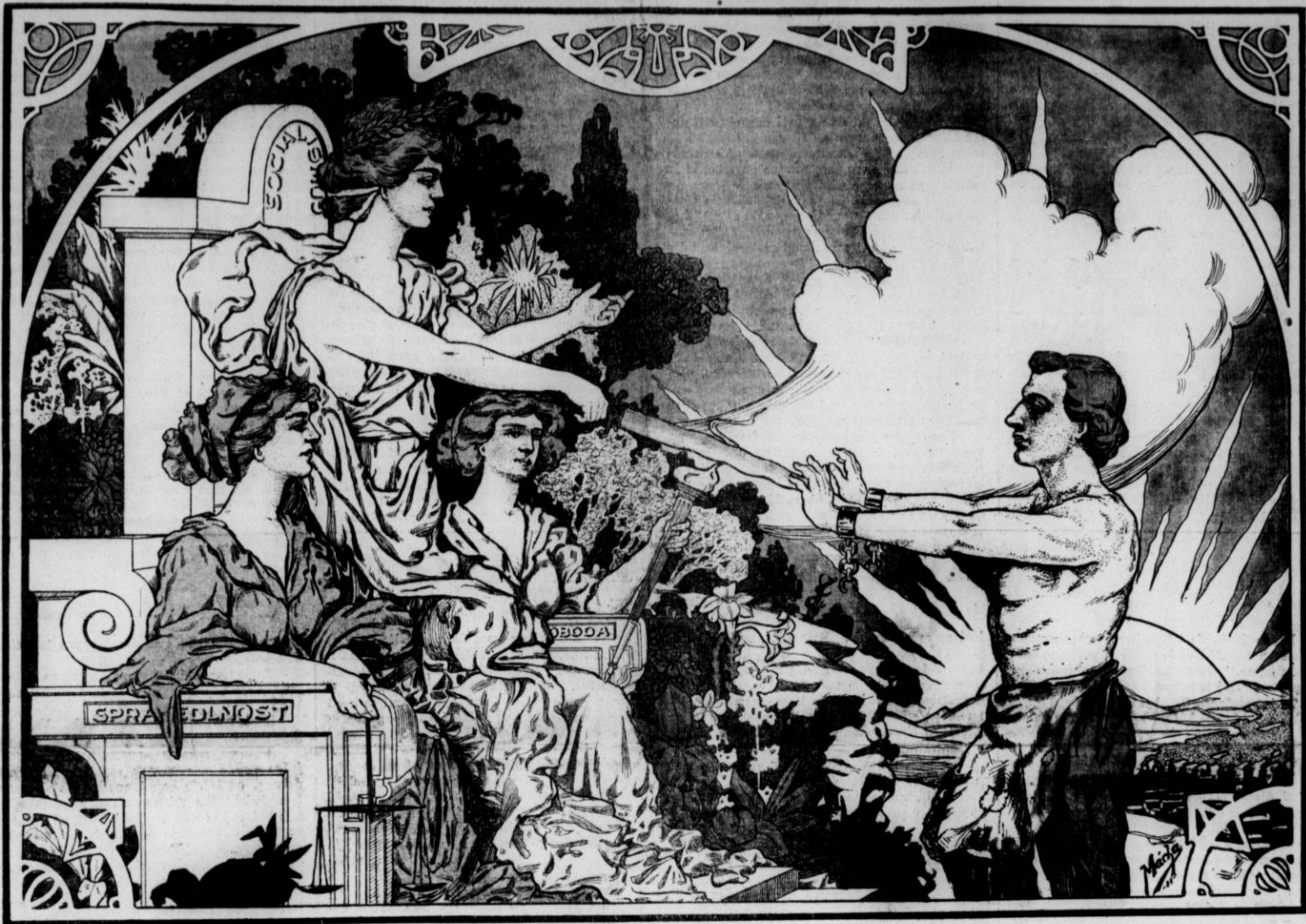
ŠTEV. (NO.) 450.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 25. APRILA, (APRIL) 1916.

LETO (VOL.) XI.

Prišel bo dan, ko padejo verige.

KO JE RAJ BIL IZGUBLJEN.

Z bleščečim mečem, dvignjenim visoko
v desnici stal je angel pred človekom.
Čez zemljo zagrmel je glas njegov:
"V obraza potu kruh svoj boš si služil!"
Od gore je odmeval
in se čez plan razlegal
nebeške jeze žugajoči grom.

Po paradižu, večno izgubljenem,
ozrl se je še enkrat prvi človek,
a solza obličala je v očesu;
sree je stiskala bolelost okrutna,
a vrat zapahnjeneh bi ne odprlo
morje izplakano v brezmočnem žalu.
Čemu solzé, ki le ne ganejo
božanstva in nebes?

Ozrl se je po paradižu človek,
da bi oko vsesalo še enkrat
prelesto sliko svetnega razkošja,
zarisalo v spomin jo za vekove,
potem pa noga vdano bi krenila
na dolgo, trudno in neznano pot.

Ozrl se je. A paradiža, glej,
ni bilo več. V trenutku je izginil.
In človek je strmél,
in gledal, in oči si mel.
Na mestu vrta, polnega krasote,
kazala zemlja lice je surovo;
tu barje, tam puščava vsa peščena,
grozeče nepredornih šum temine,
razjedenih gora pečine gole,
vodé bobneče v razbrzdanem toku,
in vseokrog živalstva svet sovražen.

Izginil je i angelj z meča ognjem.
V trenutku kratkem svet se je spremenil.
In človek videl to je izpremembo,
a spreminjanja ne. In v sreč vstal
mu dvom mogočen je in glodajoč.

Kako je bilo? Je li raj izgubil
zaradi jabolka in gladke kače
in premedenih Evinih besed?
Je paradiž cvetoči bil na svetu?
Je li preživel krasne dni le v sanjah,
ki zdaj iz njih ga kruti čas je zbudil?

Življenje živo — ali medle sanje?
Oj, kje si, angel, da uganko rešiš?

Ah, angelja ni bilo od nikoder!
Le neprijazni svet je tiho dihal
in trdo ga vabilo je življenje,
brez glasa pa velel je klie še vedno:
"V obraza potu kruh svoj boš si služil."
In krenil človek je na svojo pot.

V spominu nosil sanje je o raju,
a čas njegovi sliki je jemal
obrise ostre, barvam njih sijaj,
in sanje so bledele kakor rože,
odtrgane od grma in življenja.

Naposled je ostala v trudni duši
le temna slutnja lepšega sveta,
prhutajoča v prsih kakor plašen ptič
in ne vedoča, kje naj išče raj.

A pred človekom stalo je Življenje.
Visoko vzpenjalo se je pred njim
kot sto gora, in ves nebrog svetov
njegovih rok obsegal je objem.
Trdo velel njegov ukaz je: Moraš!

Človeku stal je na obrazu pot.
Po trnju bosa noga je hodila
in zemljo kri njegova je škropila.
Njegova moč je bila strah temen,
in boj okruten bil njegov je dan.

Oj, Jahve, Brama, Jupiter, Perun!
Ni li bil človek vaše roke stvor?
Bogovi! Vaše kam zdaj zró oči,
da ne uzró brezupnega trpljenja,
da vaša močna roka ne iztegne
se iz višave sinje za rešitev?

Zaman vsak klie! Zapahnjena nebesa
se ne odpro. Bogovi večni spe,
Življenje pa vihti svoj ostri bič
in goni bitja dalje, dalje, dalje ...
naj pot je strma, naj je kamenita,
naj breme žuli in krivi hrbet.

Čez večni led, kjer zadnji mah umira,
in skoz puščavo zgočo in sežgano,
čez divje gore in prečča brezna
brez milosti, neprizanašajoča.
Življenja tajna moč človeka goni
od truda v trud, iz dela v novo delo,
vse dalje, dalje, dalje ...

Kam?

S spotenim licem, sključen in izmučen
obatal je človek, in oko strmeče
uprlo se je v nedogledno daljo,
v praznino tiho, v sivo neizmernost,
iščeče usta, da odgovore
trepetajoči, vprašujoči duši:
Oj, kam gre pot neskončna, kam?

Razlegel se je glas iz globočine
trpinčnega, bolnega srea,
ko da zatuli v pušči ranjen lev.
Razlegel se je po brezmejni pušči,
razblinil se je po tihini gluh,
v daljavah tujih pa se je zadušil.
Odmeh slaboten je še nerazločno
po zraku plaval vzdihujoč in mroč:
Povejte, kam? Povejte, kam?
Odmeh naposled je iztrepetal.
A človek jeeljaajo je vpraševal:

Oj, kam? Oj — kam?

In nič od Sfinge neme, nepoznane
ni več odgovora pričakoval.

Nenadoma se je prikazal prerok
in z glasom blagim, sladkim mu je pravil:

"Ne zemlji potnik si. Življenje trdo
je izkušnja le, po močni volji
božanstva večnega ti naložena.
Edini cilj na zemlji ti je smrt,
a prava domovina onstran groba,
kjer sodi Bog pravične in krivične.

Trpljenje tvoje cena je poštena
za blaženosti slast v nebeških dvorih,
za večno srečo v raju nad zvezdami."
Ko hladna voda ustne izsušene
osvežila beseda je sree.
Zadel je človek vnovič težko breme,
uprl oči v višave nad oblaki
in krenil zopet na posuto pot.

V obraza potu vzdih je dušil
in bedo z nado svetlo si blažil.

Krvave srage puščale so sled
po nedoglednih daljah trudne poti

Iz vročih kapelj vstajalo je klasje,
puščava se izpreminjala v vrt.
Goščave krčili so trdi žulji,
morja obvladalo je silno delo,
pečine trla je železna pest.

Ustavi svoj korak in se ozri.

Oj zemlja! Je li to nekdanja zemlja,
negostoljubni, mračni dom izganca?

Vasi prijaznih hišice in koče
so brez števila vstale med vrtovi.
Ponosna bela mesta vzpenjajo
v oblake temnosive svoje strehe.
Železne poti, ceste nedogledne
se krizajo, prepletajo kot mreža;
na zemlji, pod zemljo, v višavah zračnih,
povsod sumi, kipi življenje pestro.

Ves čudež pa je sled potu z obraza.
A potovanja še ni kraj in srag.
Nebesa niso zamenjala zemlje;
življenje še zahteva stari davek
in človek ga plačuje venomer.

Oj, kam gre pot vseh tisoč, tisoč let?
"V prastarih časih bil je raj cvetoč — — —"
Le sanje bile so, otroci želje,
in pravljica ostala je iz sanj;
nebesa da so cilj, a zemlja nič?

Le nad zvezdami da je pravi raj?
Čemu božanstvu vsa okrutna igra,
ki le hudoba bi razveselila? ...
Prastara slutnja, davno pokopana
pod težo bede, pod gorjā skalovjem,
je z dvomom ostrim zopet skromno vstala;
pozabljena, zatrta stara nada
se je pogumno nad mrakovi pravljice
vztrajala in pogled uprla v solnce.

Pred tabo raj je. Ne v pretekli noči;
v prihodnjem dnevu, v jasnem, zlatem bliscu.

Ustvarjaš ga: glej, da ga osvojiš.
Vzravnaš si tilnik, stari zlomi jarem.
Železno dvigni pest in bodi človek.
V obraza potu oblikuješ svet;
po pravem tvoji je. Bodi car sveta!

Prvi majnik — praznik dela.

Leta teko; kmalu jih bo trideset, odkar je kongres delavske Internacionale zaključil praznovanje prvega majnika. Trideset let se zdi človeku dolga doba; saj je polovica normalnega človeškega življenja. Toda zgodovinski in družabni razvoj ne računa s tako kratkimi periodami kot je človeško življenje. Velike izpremembe zahtevajo svoj čas; kdor sodeluje pri začetku, ne doživi konca, in kdor je udeležen v zadnjem boju, je moral zamuditi prve.

Zakaj razvoja, ki vlada v vsem svetu, v celoti svemir, v velikem in v malem, zahteva, da se za vsak porod novega izpolnijo pogoji. Jabolko ne more dozoreti, preden je jablan evetela, pšenice seme ne vzklí, če ga vržeš na skalo. Tudi človeška družba je plod razvoja, dolgega, morda milijon let trajajočega razvoja, ki se ves ravna po pogojih; in postane prve, najprimitivnejše človeške družbe, navadne tolpe, je bil posledica prejšnjega, še mnogo daljšega razvoja v živalstvu, da je moglo živalstvo samo nastati, je bilo treba pogojev, ki so bili zopet plod na milijone in milijone let trajajočega razvoja.

Ta spomin si je treba obuditi, če vidimo, da prazniku zavedno delavstvo že sedemindvajsetkrat svoj proletarski, mednarodni praznik, in da se vendar še velik, prevlekel del delavstva ne udeležuje tega praznovanja in ga niti ne razume.

V zgodovini človeštva je sedemindvajset zelo majhna številka. In cilj, katerega simbolizira prvi majnik, je tako velik, da se ne more ustvariti, dokler niso izvršene vse priprave zanj. Cilj je socializem, nadomestitev kapitalistične družbe s socialistično. Vsa človeška družba je pri tem prizadeta, dosledno to torej ni in ne more biti vprašanje nobenega posameznika, nobene majhne skupine, temveč je zadeva vse človeške družbe.

Dva razreda stojita v tej družbi drug proti drugemu. Kapitalizem brani svoje mogočno utrjene postojanke, socialistično delavstvo jih naskakuje. Ta boj se ne more odločiti drugače kakor s popolno zmago enega ali drugega dela. Tu ne more biti kompromisa in sprave. Pol kapitalizma in pol socializma ne more biti.

Kdo bo zmagal, ni težko ugeniti. Proletariat

lahko doživi še mnogo porazov, kakor jih je že; ali za končno zmago so vsi pogoji na njegovi strani. Po številu se mu ne more kapitalistični razred niti primerjati.

Vsa sredstva, s katerimi se vzdržuje kapitalizem, vso vojsko, vse orožje, s katerim brani svoje pozicije, pa dobiva od delavstva. Čim se proletariati tako organizira, da je odločna večina njegovih lastnih članov v njegovih vrstah, kamor resnično spadajo, je boj že takorekoč odločen.

Za to gre torej, da zbere proletariati tiste moči, ki jih ima. Doslej jih zbira, ni jih pa še zbral. Ogromne množice delavstva spe še v mračni nevednosti, brezbrčnosti in duševne lenobe. V neštetihih starih je tisočletja vzgajana hlapčevska ponižnost in pohlevnost tako prepregla prirodni človeški pogum in stremljenje po svobodi, da smatrajo za čednost služiti despotičnemu gospodarju zoper svoje razredne tovariše in zoper same sebe.

Vse te ovire, ki so na poti organizaciji delavske armade, je treba še odstraniti. Pregnati je treba nezanimanje množice, zdriniti njih zavednost in odstraniti vso tisto umetno navlako, ki je pokrila njih naravne zdrave nagone.

Kdor se spomni, da je po deželah naše zemlje na milijone in milijone delavcev, ki so vsi izkoriščani, a vendar žive v najraznovrstnejših razmerah in se v znanju in omiki razlikujejo, tako da je med enim in drugim še ogromna razdalja; kdor pogleda le v svoji deželi, v svojem kraju, kako velika je še razlika med delavcem in delavcem, pa vzame potem v poštev, da je treba te razlike tisoč in tisočkrat pomnožiti; kdor nadalje opazuje, kako se kapitalisti, doslej še vedno z uspehom trudijo, da bi ustvarili nasprotja med delavci; kdor vidi, kako postavljajo narodne, verske, spolne plotove med delavstvo, bo razumel, da je sedemindvajset let kratka doba, v kateri se ne morejo premagati vse te ovire.

Kar se je v tem kratkem času izvršilo, je pa vendar toliko, da mora pregnati iz duše razumnega delavca vsak dvom o končni zmagi. Kaj je bil socializem v dobi pariškega kongresa? Le malo več kakor teoretičen nauk, ki ga je le malo ljudi prav razumelo. V delavskih organizacijah,

ki so se izza pariške komune in pregonov, kateri so ji sledili, izza izjemnega stanja v Nemčiji in Avstriji, izza persekucij na Ruskem in v drugih deželah, komaj zopet postavile na noge, je vlada la nejasnost. Številno so bile organizacije slabe, delavsko časopisje je bilo komaj v povojih, v široki javnosti ni imelo socialistično gibanje vpliva in je veljalo le za nekakšno pošastno kurioznost.

Takrat je bilo treba vere, skoraj religiozne vere v socializem, da je človek vztrajal na težki, s kamenjem in trnjem posuti poti, s katere so neštete stezice držale k policijskim konfliktom, v zapore in ječe in v vsakovrstno trpljenje. Za aktivno delo v stranki je bilo včasih treba silnega samozatajevanja in požrtvovanja. In le malo kdo je tedaj verjel, da se iz te šibke mladike kdaj razvije mogočno debló.

Drugače je danes. Četudi ne more biti socialist, človek napredka, nikdar zadovoljen z uspehom, ker drži pot vedno dalje in dalje, se mora vendar priznati, da se je zgodila v sedemindvajsetih letih s proletariatom velikanska izprememba in da je velik njegov del dozor, kakor je bilo v tem času komaj pričakovati.

Mogočne organizacije ima danes delavstvo, ki se spuščajo uspešno v boj z najprevzetejšimi in najsilnejšimi kapitalisti. Razvito časopisje ima, ki bolj in bolj tekmuje s korumpiranim kapitalističnim tiskom in mu polagoma, toda sigurno jemlje vpliv na proletarske množice, katerim prinaša samo luč boljše omike. V socialnem življenju in v politiki se vse bolj uveljavlja glas delavstva; socializem si krči pot na tribune zakonodajnih zbornic, odkoder se njegov nauk širi v sicer nedostopne kroge. Tu in tam morajo pod pritiskom zavednega delavstva že nasprotniki izvrševati njegove zahteve in sprejemati reforme, ki same na sebi sicer niso socializem, ki pa krčijo socializmu pot in dajejo delavstvu potrebno orožje.

Velikanska je izprememba in tudi kapitalistični svet jo čuti. Ali to spoznanje nas ne sme zabitati v zadovoljnost, ki je mati lenobe in brezbrčnosti.

Socialistično delavstvo je napredovalo, toda

kapitalizem ni vprilo tega prekrižal rok na prsih. Kapitalizem se ne pripravlja na kapitulacijo, ampak na boj. Iz vsake zmage in iz vsakega poraza se kapitalizem uči; nabavlja si nova sredstva, pripravlja se na nov odpor.

Prav tako se mora učiti delavstva. Strah in pogun sta v boju važna faktorja. Vprilo ostrejšega nastopa kapitalizma ne sme delavstvo izgubiti poguma, ampak pripravljati se mora na močnejše napade. Vse svoje rezerve mora mobilizirati, spopolniti mora svoje bojne metode, noben trenutek ne sme pustiti nasprotnika iz vida, vso njegovo organizacijo in njegove načrte mora pregledati, svojo armado mora napraviti sposobno v vsakem oziru, svoje orožje mora pomnožiti in poostri, na straži mora biti nočindan.

Nočindan morajo biti odprte naše rekrutne postaje. Vsak zavedni delavec, vsak član naših organizacij, vsak čitatelj naših listov pa mora biti rekrutni seržan, agitator za armado socializma, pomočnik pri dela, ki mora prinesiti zmago delavskemu razredu.

Vse je podvrženo razvoju; tudi tista velika, temeljna izprememba družabnega reda, ki jo imenujemo socialna revolucija. Razvoj se ne more preskočiti, ali pospeši se lahko. Vrtarji so preučili, po kakšnih zakonih se razvija cvet; ustvarili so pogoje, ki jih priroda zahteva, pa sama ne daje, in cvetje španskega bezga diši v vazah, ko pihava zunaj zimska burja in vejejo sneženi kosmiči po zraku. Umetno, le razumno uporabljajoč preučene zakone, pospešuje človek počasni razvoj v vrtarstvu, poljedelstvu, živinoreji.

Tudi razvoj naše družbe je podvržen zakonom, ki jih ne more nihče izpremeniti. Ali njihov učinkovanje lahko porabimo, da pospešimo razvoj in skrajšamo pot do zmage. Čim več bo učiteljev, tem prej bo imelo delavstvo znanje; čim več bo organizatorjev, tem prej bo organizirana vojska proletariata; čim več bo čitateljev delavskega časopisja, tem ostrejša in uspešnejša bo naša orožja.

Vsi na krov za to delo! Tedaj imamo lahko zavest, da je sedanje majniško praznovanje le priprava za tisti veliki majnik, ki prinese delavstvu zmago in človeštvu svobodo.

Razredni boj.

Mary E. Marcy.

Nekdo je dejal: "Nehajmo z razgovorom o razrednem boju." Nekdo drugi je pa pripomnil: "Nadaljujmo." In neki nepristranski poslušalec je vprašal: "Kaj je razredni boj?"

To je vprašanje. "Kaj je razredni boj?"

Razredni boj je boj med gospodarji in delavci za reči, ki jih delavci producirajo. Zelja, da nehamo z govorom o razrednem boju, pomeni toliko, kolikor zelja, da naj nehamo govoriti o vremenu, o zimi in zimski obleki, o hrani in strehi, ženitvi, življenju, smrti in boleznih i. t. d. Kajti razredni boj je vpleten v vse te reči.

Vse, kar vidimo danes: Stanovanja, železnice, vso hrano, obleko in druge življenske potrebščine, proizvaja delavski razred. Vse premoško nakopali delavci, ves les so posekali in speljali delavci, vsa semena za hrano so posejali in poželi, ko je dozorelo, delavci.

In sedaj nastane razredni boj vsled dejstva, da si prisvajajo gospodarji vse te reči, ki so jih delavci priredili, delavcem pa dajo malo napitnine v obliki mizerne plače.

Vzemimo primer: En premogar nakoplje za \$16 vrednosti premoga na dan. Lastnik premoga da premogaru \$3 v obliki plače in obdrži premog, ki je vreden \$18, kar pomeni \$15 nadvrednosti, ki si jo je prisvojil lastnik premogokopa. Razredni boj je torej boj za teh \$15 nadvrednosti, ki jo je ustvaril delavec, a si jo je vzel lastnik dela. Premogar, ki je nakopal premog, hoče več ali vso vrednost svojega dela, medtem ko mu daje delodajalec le \$3, češ da je še to sijajna plača za človeka, ki je produciral za \$18 vrednosti na dan.

Vse življenje delavskega razreda je določeno na podlagi plače, ki mu jo daje delodajalec. Če more delavec dobiti iz onih \$18 \$6, je jasno, da si uredi svoje življenje na podlagi šestih dolarjev in ne na podlagi treh. Če dobi \$6 na dan, živita lahko on in njegova družina v boljšem stanovanju, lahko kupuje boljše hrano, se lahko oženi in lahko nosi boljše obleko. Kadar pride bolezen, lahko svojim otrokom preskrbi dobrega zdravnika in kupi dobrih zdravil. Njegovi dohodki določajo njegovo življensko stanje.

Razredni boj je v življenju delavskega razreda danes najbolj važen. Vsled tega tudi ni mogoče nehati govoriti o njem, tudi če bi hoteli. Kadarkoli vprašamo za večjo plačo, in čuti delodajalec, da jo bo moral dati, smo dosegli nekaj več tiste vrednosti, ki smo jo proizvodili, in smo pustili manj dividend za delodajalec. Na ta način smo bojevali nekaj razrednega boja.

Gospodarji zahtevajo nizke plače in dolge delovne ure, ker vedo, da pomenijo nizke plače in dolge delovne ure zanje več profita. Na drugi strani želi vsak delavec in delavka večjo plačo in kratek delovni čas, vzlie temu, da vedo, da zmanjšajo te zahteve delodajalčev profit.

Razredni boj je boj vsega delavstva z delodajalci za več in več — in končno za vse to, kar proizvaja. Boj nastaja vsled tega, ker nasprotuje kapitalistični razred z vsemi silami vsem zahtevam delavskega razreda za večje plače in znižanje delovnega časa. Kapitalistični razred ve, da ne bo, kadar se delavci organizirajo, ko obdrže vse, kar so proizvedli, več profita za izkoriščevalce delavstva.

Izobrazba, ki jo danes dajejo nižje in višje šole, kakor tudi vseučilišča, je določena na pod-

lagi razrednega boja. Bogataši, posedujoči sloji, zahtevajo, da se vzgajajo otroci, in dijaki naj bodo zadovoljni, pridni in poslušni, enostavni, mezdni delavci — in tako je celo izobrazba del razrednega boja. Kajti ta izobrazba zastopa interese posedujočih slojev tako daleč, v kolikor morejo ti sloji vplivati na izobraževalne zavode v deželi.

Profesor Scot Nearing je bil vržen iz pennsylvanskega vseučilišča zaradi tega, ker se je drznil dijakom povedati resnico o nezaslišanih razmerah v premogokopih in mlinih v Coloradu.

Vsaka institucija, tudi ako je proglašena za neodvisno ali svobodno, kakor je v navadi v tej deželi, zastopa interese ene nasprotujočih strani v razrednem boju. Vzemimo cerkev, državo ali vlado; postavljajo, sodnike, policijo, armado in mornarico; šolo in tisk — vse to zastopa razred, ki jemlje to, kar delavci proizvajajo.

Skoraj vse socialistično časopisje skuša zastopati samo delavske interese v boju za večji del tega, kar delavstvo proizvaja, in za končno odpravo meznega sistema sploh.

Razredni boj gre torej dalje in dalje.

Vsak delavec želi, da dela manj, in vsak delodajalec skuša pritiskati na delavca, da bi delal čez čas. Vsak delavec zahteva vedno, če le more, zvišanje plače. Posamezni delavci so imeli navado, da so sklepali z delodajalci pogodbe in jih prisiljevali na zvišanje plače. To je sedaj zelo redek slučaj; kajti industrija se je zadnji čas jako modernizirala in sistematično uredila, tako, da opravlja sedaj to, kar so prej opravljali posamezni strokovno izurjeni delavci, v vsaki večji tovarni ali mlini, stroj, in posamezniki ne pridejo v poštev. Edini način, po katerem morejo delavci dobiti danes kaj od delodajalcev, je pot organizacije. Do pred nekaj leti se je boj med delavci in delodajalci sukal izključno o vprašanju za znižanje ali zvišanje plače, o skrajšanju ali podaljšanju delovnega časa. Toda danes se je že delavstvo v vseh naprednejših deželah sveta začelo pripravljati in agitirati ter organizirati za večji boj proti kapitalističnemu razredu — ne več za skrajšanje delovnega časa in vprašanje plače, temveč za to, da bodo izdelki, ki jih producirajo mlini, tovarne, železnice in

druga proizvodna sredstva, skupna last tistih, ki obratujejo.

To je razredni boj v večji meri, na katerem temelji danes vsako delavsko in socialistično gibanje.

Nihče ne mara razrednega boja. Vsak inteligenten človek na svetu ga obžaluje.

Včasih je v kakšni deželi ali državi posedujočim slojem potrebno, da zapeljejo ali prisilijo delavce, da bijejo boje gospodujočim slojem. V tem slučaju jim pripovedujejo, kako je ta boj njihov boj, boj za njih končne koristi, ali ko je vojna končana, spoznajo delavci, da jih je kapitalistični razred speljal na led; izprevidijo, da so slej kakor prej primorani izdelovati potrebne in lepe reči za človeštvo, katerih pa niso deležni, ampak gredo v roke posedujočim slojem in da dobe oni zopet le napitnino v obliki plače. In zopet ne ostaja drugače kakor omaniti si oči in si podati roke z izkoriščanimi sotrpini preko narodnih meja. In tedaj spoznajo pomen reka: "Delavci vseh dežel, združite se, vi ne izgubite drugega kakor vaše verige."

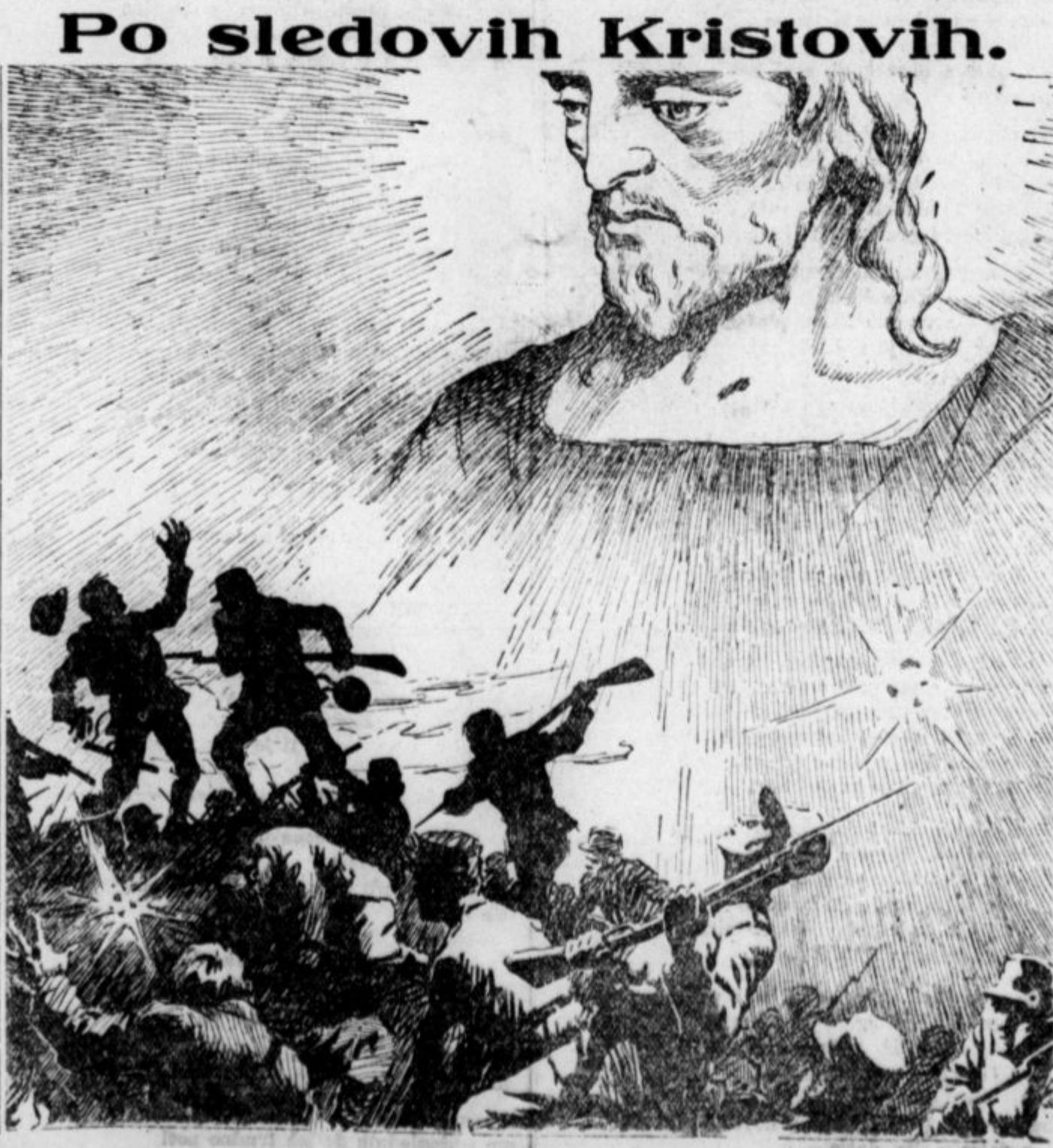
Razredni boj bo divjal tako dolgo, dokler osvaja razred brezdelja reči, ki jih delavski razred proizvaja, in zato tudi ne morejo delavci ustaviti razgovora o razrednem boju. Kajti zadovoljnosti pri delavcih ne more biti tako dolgo, dokler ne spadajo reči, ki jih proizvajajo, njihovega razreda.

Revolucionarji bodo odpravili razredni boj, ko odpravijo razrede. Kadar bodo tovarne in rovi, zemlja in prevozna sredstva, mlini in velike industrije imetel in pod nadzorstvom tistih, ki bodo obratovali, ko bo imel vsak delavec in delavka priliko delati, ne da bi bilo treba dajati od svojega dela profit brezdelnemu razredu, bo razredni boj odpravljen. Dotlej pa na razredni boj ni mogoče pozabiti.

Če bi prenehali z razrednim bojem, bi to pomenilo naenkrat manj plače in daljši delovni čas, tako dolgo, dokler bi ne onemogli in se zgrudili. Mi se moramo torej usiljivosti delodajalcev upirati vedno in povsod. Nam vsem je znano, kako nalagajo gospodarji več in več dela in kako radi znižavajo plačo. Če nočemo, da bi padali v čimdalje večjo sužnost, moramo rebelirati. Razredni boj je upanje delavskega razreda. Nobeno drugo sredstvo nas ne reši. Samo boj, neprestani razredni boj na celi črti je tisto sredstvo, ki vznjuga nado, da dobi delavski razred svojo polno plačo za svoj trud in delo. Gospodarji ne popuste in ne dajo samovoljno ničesar. Nič ni ločeno od razrednega boja; vse, kar je v tem boju, se odigrava v korist posedujočih in na škodo ne posedujočih; skupnih interesov med prvim in drugim razredom ni.

Naša moč leži edino v organizaciji, v podpori vsega tega, kar služi delavskim interesom, pa naj bo to v katerikoli instituciji: v šoli, tisku, uniji ali stranki, ki zastopa in zagovarja interese onih, ki proizvajajo. Po podpori ene ali druge strani se spoznavamo. Tiste, ki podpirajo naše zahteve, smatramo za sledovalce, tiste pa, ki podpirajo zahteve kapitalističnega razreda, smatramo za svoje nasprotnike.

Razredna solidarnost, izobrazba in organizacija v smislu razrednega boja so edina sredstva, ki bodo osvobodila delavstvo iz meznega suženjstva.

Evropska vojna in socializem.

Kmalu bo minilo drugo leto, odkar je Beretholdov zloglasni ultimatum vžgal bakljo, ki je zanetila evropski požar. Drugo leto gre h kraju, in vojna, o kateri so vsakovrstni izvedenci prekovali, da ne more trajati dalje kakor par mesecev, divja dalje; o njenem koncu ni daleč naokrog nobenega znamenja, nasprotno se pa množijo grozljivi signali, ki naznanjajo novo nevarnost. Še je nekoliko dežel v Evropi, katere skušata oboje sovražni skupini potegniti v krvavi vrtnice, in nihče ne ve, kako dolgo se bodo mogle in znale upirati vabam in bičenju.

Na tej strani oceana so pa Zedinjene države, največja doslej nevtralna sila tega sveta. Zedinjene države so nemilitaristične; Zedinjene države so najmočnejša straža miru, najsilnejši ščit civilizacije in kulture. Stokrat smo čuli to lepo melodijo. Naenkrat je zadonela disonanca. Zedinjene države so same v najakutnejši krizi, in vsak trenutek švigne evropski požar lahko čez Atlantski ocean.

Čemu naj slika fantazija podobe, ki so mogoče? Je li realni svet poln groze; čemu naj jo še domišljija pomnožuje, dokler je kaj možnosti in upanja, da se prepreči, na kar misli duh le s trepetom?

Poln groze je sedanji svet. Pod neusmiljenimi udarci strašne usode se zvija in krči stara Evropa. Ne tepe je tista Usoda, ki vlada v starih grških tragedijah, Usoda, železna, neizpremenljiva, določena pred začetkom sveta; ne tista Usoda, ki jo Turke imenuje kismet, v Alahovih knjigah od vekomaj zapisana. Tista usoda se je zgenila, ki so jo — enako neodvratno — porodile razmere in ljudje sami. Njeno delo se imenuje vojna, se imenuje umor.

Kri se prelija. Pesniki in pripovedovalci so včas, da napravijo s svojimi besedami zaželjeni, dovolj močni vtisk, govorili, da teče kri v potokih, 'To' je bilo pretiravanje resnice. V sedanji vojni se skoraj ne more pretiravati, kajti vsak superlativ grozote dosegajo dejstva. Mrličji padajo na tisoče; celi kupi se nagrmadijo tuintam, streli se zaklanjajo za svojimi ubitimi tovariši kakor za vrečami s peskom, naskakovali morajo plezati čez griče mrtvih trupel. Šrapneli eksplodirajo nad glavami in njih drobci pobijajo hektombe. Strojne puške pljujejo svoj svinčeni dež in požanjejo celo vrste. Kaj ne bi vsa ta kri napolnila potokov, kakor je na Poljskem pobarvala reke?

Skoraj dve leti traja to klanje, skoraj dve leti trpe in stradajo in prenašajo strašne muke tisti, ki so ostali doma. Iz evropskih dežel pa prihajajo vesti, da se pripravljajo sedaj, spomladi, že na tretjo zimsko kampanjo.

Groza vlada na svetu, a kakor bi bilo treba tiste, ki mislijo, da je dosežen vrhunec, prepričati, da sploh ni vrhunec, se obetajo nove groze in napoveduje, da prekose še vse dosedanje. Kakor je bilo že nekoliko bitk v tej vojni, o katerih je kronika pisala, da so največje v svetovni zgodovini, pa prihajajo le še večje, kakor sedanja okrog Verduna.

Na milijone je mrličev, na milijone pohabljenec, na milijone vdov in sirot, na milijone uničenih vrednosti, na milijone zatrtih upov. In ljudstvu ne ostaja nič drugega, kakor da se zgraža, kajti ljudstvo še ni znalo organizirati svoje lastne, silne moči, da bi se uprlo klavnici. Tirani vihte svoja žezla in ljudstvo se zgraža.

Vsak umor učinkuje na normalno razvitega človeka kakor najnevarnejše dejanje in zbujajo zgražanje. Divji človek v prvih, prastarih časih, ko sam ni bil noben trenutek varen življenja, ter ga ni znal oceniti, ker njegovi možgani sploh še niso bili sposobni za etično mišljenje, so ubijali, da so varovali svojo kožo ali pa da so si napasli trebuh, in vest se jim ni oglašala, ker se jim še sploh ni porodila. Ali davná tradicija nas poučuje, da je v prvih začetkih svoje civilizacije človek čutil gnev vprico umora, in stari testament, ki nam v mnogih ozirih zvesto tolmači mišljenje in čuvstvanje prvih časov zgodovinske dobe, pripoveduje, da je Jehova izpremenil Kajna v divjo zver, ker je ubil svojega brata Abela.

Prav to sveto pismo pa tudi uči, da so vsi ljudje bratje, vsi sinovi božji in ustvarjeni po božji podobi. Hrepenenje po visokem idealu, slutnja plemenitega cilja tiči v tem nauku. Človek, stoječ z obema nogama še v barbarizmu, je koprnel po miru, po slogi, po bratstvu. In ko se je nekoliko dvignil, je razglasil umor za greh, ki ga prepoveduje sam Bog.

Najzanesljivejše merilo civilizacije in kulture je cenitev človeškega življenja. Morilski pragon je ostanek iz živalske dobe naših davnih praočetov; ali kakor stremi človek stoletja in tisočletja, da bi se osvobodil materialnih okov, v ka-

tere ga vlepe narava, tako hrepeni tudi po moralni emancipaciji. Iz ljubezni do svojega življenja, ki je veepljena vsakemu zdravemu bitju, izhaja spoštovanje tujega življenja, katerega ne more mrtvemu vrniti najboljša volja in največja sila. Če zbujajo naravna smrt žalost in bolelost med zaostalimi, in se v duši upira vera, da je ljubljeni človek mrtev, ko vsa znamenja neoporečno potrjujejo smrt, je logično, da prezgodaj, nasilno odrezana nit življenja še bolj revolucionira vsa čuvstva.

Vojna je stara kakor človeštvo in še starejša; to je res. Ali če bi se človek držal vsega, kar je staro, bi moral še danes živeti nag po gozdovih in votlinah, brez ognja, brez znanja, brez vsega, kar se nam zdi dandanašnji neizogibno potrebno. Ves civilizacijski razvoj je pot iz surovosti in primitivnosti v uglajenost in sestavljenost; vsa kultura je zapuščanje starega in osvajanje novega.

Kulturni človek se zgraža zanemarjenega, umazanega, z golaznijo pokritega bitja, in kdor bi od njega zahteval, naj požira še gorko, surovo krvavo meso ubite živali, bi prišel v nevarnost, da ga smatramo za blaznega. Natura ni dala človeku ne hiše ne suknje, ne mila, ne krtačice za zobe. Ali današnji rod zahteva vse to kot neizogibne pogoje človeškega življenja; povrh tega pa zahteva, kjer so mu razmere količič ugodne, še vse, kar je izumil človeku duh v stotiletnem boju z večno sovražno prijateljico naravo. Ne le, da hoče biti oblečen, ampak obleka naj mu bo

tudi čedna; streha nad glavo je že nekaj, ampak udobno pohištvo, preproga na tleh in slike na stenah so mu ljubše od golega poda in golih zidov.

V vsakem oziru stremi človek za najvišjim. In to se vjema z naravnim zakonom, kajti prvi živi kralj je bila veepljena tendenca razvoja in napredka. Z večnim materialnim povzdigovanjem pa je spojen tudi etični razvoj, ki šele bistveno dviga človeka nad žival. Tisoč in tisoč zmot v nešteti verah, ki so izšle iz človeškega uma, ne uniči resnice, da so vsi verski nauki odsevali kulturno stopnjo svoje dobe in izražali še neizpolnjeno hrepenenje rodov.

V verskih teorijah — praksa jih seveda nikoli ni dosegla — opazujemo lahko postopno ublaževanje človeškega značaja in s tem stalno napredujoče ocenjevanje človeškega življenja. Celo Boga samega civilizira in kultivira človek s svojim lastnim razvojem. Na mesto starotestamentnega Jehove, ki je klical: Oko za oko, zob za zob, je novejši človek postavil nebeškega očeta, ki pravi: Maščevanje je moje.

Država sama kot vidna, organska oblika družbe, njenih sil, njenih nazorov, postavlja umor v prvo vrsto zločinov in ga kaznuje z najostrejšimi kaznimi, ki so ji na razpolago.

S takimi nazori smo prišli v dvajseto stoletje. Evropa je pomilovaje gledala v oddaljene kraje sveta, kjer žive še barbarski in divji narodi brez njene kulture, pa je smatrala za svojo civi-

lizatorično nalogo, da jih oblagodari s svojimi pridobitvami. Pošiljala je v Azijo in Afriko, v Polinezijo in Melanezijo svoje misijonarje in pridigarje, svoje agente in mešetarje, svoje vojake in ladje, da "reši divljake barbarstva".

In naenkrat kipi v Evropi sami najstrupenejša divjaštvo, njene dežele gore v najrazvrednejšem barbarstvu, kri njenih kulturnih sinov se pretaka po umetno obdelanih poljih, barva regulirane reke, človeško življenje se uničuje v masah, trupla padajo na tisoče, udje na stotisoče, lakota koraka za vojno, nalezljive boleznice preže iz vseh kotov, vsaka pravica se umika brutalni samovolji, po cerkvah ljubezni se pridiga umor in uspešno klanje se smatra, razglašča, hvali in odlikuje kakor največja zasluga.

Kako da se ne bi vprico take strašne drame zgrozil človek, če si je v blaznem diranju mogel ohraniti le še iskro zdravega razuma? Kako da ne bi gnev napolnil srca vsakega socialista?

Ali socializem se ne izérpava v čuvstvu. Socializem je v prvi vrsti stvar razuma. Svet ni ustvarjen po naših željah, in preustvariti ga ne moremo po svojih željah. Tudi vprico te grozote, ki polje po deželah in morjih, moramo toliko utišati svoj gnev, da moremo hladno in trezno premisliti, kaj in kako, in spoznati svoje naloge.

Danes ne more biti več človeka zdravega razuma, ki ne bi spoznal, da igrajo med vzroki sedanje vojne gospodarski motivi prvo in najvažnejšo vlogo. Niso absolutno edini; to vemo. Ali največji so. Interesi kapitalizma so trčili ob interese kapitalizma — tako močno, da so se izkresale iskre in se je vnelo in je izbruhnil svetoven požar. Ob tej splošni katastrofi so pa imeli vladajoči tudi tiho nado, da pogine v tem ognju — socializem.

Na to se smemo pozabiti. Na to se moramo spomniti, kadar razmišljamo o sedanjosti in mislimo na bodočnost.

Nihče še ne ve danes, kdo zmaga v tem klanju. Ali če bi bilo mogoče zagotoviti mogočec, da bo premagana socialistična Internacionala, ako končajo svoj kapitalistični boj, bi bili tisti hip odloženi vsi njihovi prepri, ker je ni cene, katera ne bi plačal internacionalni kapitalizem za potepanje internacionalnega socializma.

Sanjarije vladajočih tiranov so pač tako neplodne, kakor vsake sanjarije. Socializem se ne more uničiti. Noben človek ga ni mogel izumiti, ustvariti, noben človek ga ne more uničiti. Socializem je naravna, neizogibna posledica razmer. Ako bi pekel izrival kakšno silo, ki bi mogla nadomesti pogaziti vse organizacije bojnega proletariata, bi morala ista sila onemogla, četudi škripajoča z zobmi, gledati, kako bi organizacija za organizacijo zopet vstajala iz prahu in kako bi se prejalisej zopet združile v Internacionali.

Toda za delavstvo in za človeštvo sploh ni le vprašanje, če se sploh kdaj osvobodijo ali ne, ampak tudi kdaj se osvobodijo. Ako bi se posrečilo kapitalizmu, da bi sedaj razdejal njegovo mednarodno zvezo, bi bil to le začasn uspeh; ali zadržal bi emancipacijo delavskega razreda vendar za ta čas.

Proletariatu je pa tudi čas dragocen. Zato mora spoznati limanice, ki jih nastavlja kapitalizem; in paziti, da ne sede nanje.

Kako si prizadeva časopisje vladajočih, da bi razdvojilo socialiste raznih dežel! Da bi izkopal med njimi prepade, ki se ne bi dali premestiti! S kakšno slastjo poroča o vsakem koraku, o vsaki besedi socialistov ene dežele, ki utegne biti neprijetna socialistom druge dežele! In v današnji zmedi je vendar tako težko presojati, kako daleč sega v poročilih resnica, kje pa se pričinja laž!

Naj li res izpolnjujemo najpristronejšje želje kapitalizma? Naj li res pomagamo razdvajati in ovirati obnovitev Internacionalne?

Zgodile so se napake v Evropi. Kje se ne gode? Ali delavska Internacionala bi bila nemogoča, ako bi zaradi vsake napake, morda celo zaradi različnega mnenja vsakega križali. Zgodile so se tudi velike napake. V majhnih razmerah in v malih časih so tudi napake majhne, v velikih pa rastejo. Morda so nekatere tako velike, da onemogočajo odpuščanje. Toda niso li socialisti vedno zahtevali pravičnosti? In ta pravi med drugimi: Ne obsojaj, dokler se obtoženec ne more zagovarjati.

Ne obsojajmo! To je sedaj imperativna potreba časa. Ne izpolnjujmo želja svojih zapriseženih sovražnikov! Ne izpodkopavajmo Internacionalne!

Nevtralni smo. Mirnejšo kri si lahko ohranimo. Zato je naša naloga, da mislimo hladno in trezno na bodočnost, na obnovitev svetovne socialistične organizacije!

Ali se vrne oče?

Pripravite se za jesen.

V jeseni pojdejo tisti ameriški državljani, ki niso popolni politični mrličji, volit. Doslej je še tudi dosti takih, ki bodo ostali doma, češ kaj me brigajo volitve, kaj me briga politika? Taki ljudje si domišljajo, da so nekakšna boljša bitja, ker ne gaziyo v politično blato in se ne umažejo; v resnici so to nepopolnejši ljudje, ker se ne zanimajo za to, kar se jim tiče; in medtem ko pazijo, da si ne bi umazali čevljev, jih prav pošteno namažejo tisti, katerim so prepustili vso politiko.

Delavec, ki spoštuje samega sebe in ki mu je kaj do boljšega življenja ter do sreče njegovih otrok, se ne sme in ne more pomešati med indifereente. Ne sme se postaviti na tisto omejeno stališče, da politika ni njegov poklic in da ga nič ne briga. Zakaj dokler bo drugim prepustil, da delajo politiko po svoji glavi, bo suženj drugih. Delavska politika more biti le tista, katero vodi delavec.

V Ameriki je še vedno razširjeno mnenje, da

je politika poseben poklic, poseben business. Zato ni čudno, da je politika v tej deželi vseskozi dobičarska in vsled tega razupita. Zato se tudi ponekod razume, da se odvrtačo od nje ravno ljudje, ki imajo rahlejšje čute in ki se jim studi blato.

Ali vendar je to neodpustna napaka. Če je pred menoj močvirje, na drugi strani pa krasen vrt, ne pridem nikdar vanj, dokler bom deklamiral, da je močvirje grdo. Čez moram priti, in če ni druge, je treba tudi zagaziti v lužo, zavihati rokave, pa odkidati blato.

Politika ni zadeva dobrih mož, temveč vprašanje postala, ako se še nadalje prepusti onim, ki so jo umazali; poštenjaki jo morajo vzeti v roke, tedaj je mogoče, da bo poštena.

Zdelo bi se, da hočejo to oni, ki pri volitvah prav po ameriško vprašujejo, kdo je 'good man'. Od 'dobrih ljudi' pričakujejo vse mogoče dobrote. Dobri ljudje bodo že vse uravnali, mi pa

lahko ostanemo doma in gremo za svojim poslom.

Taki nazori kažejo, kako nedemokratično je javno življenje v Zedinjenih državah kljub vsem navidežno demokratičnim ustanovam.

Politika ni zadeva dobrih mož, temveč vprašanje interesov. Ker pa so glavni interesi v sedanji kapitalistični družbi razdeljeni med kapitalističnim in delavskim razredom, je politika v prvi vrsti razredno vprašanje.

Delavec, ki na v tovarni, v jami, v plavžu, kjer že dela, dannašan izkušnjo, da je med njegovimi potrebami in kapitalističnimi zahtevami nepremostljivo brezdno, ne more verjeti v vzajemnost kapitalističnih in delavskih interesov v politiki. Če se mora kruto bojevati za vsak cent plače in ne more nobene minute prostosti pridobiti brez trdega boja, mu mora biti razumljivo, da kapitalisti ne bodo delali zakonov njemu v prid in sebi v škodo.

Delavci pa potrebujejo zakonov, ki bi varo-

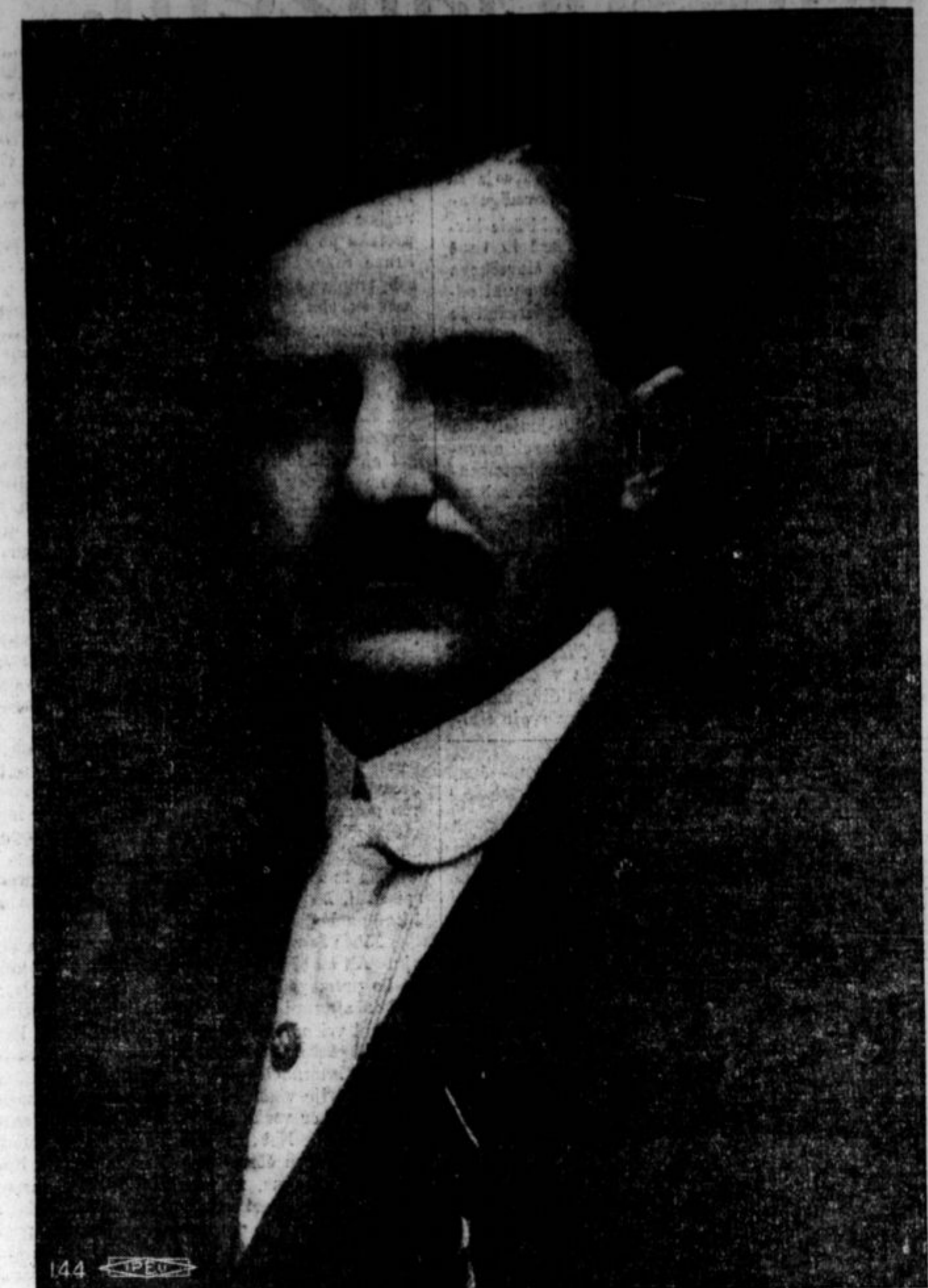
vali in zajamčili njihove pravice. Če ne bodo sami odločevali v kongresu in v zakonodajah, jih ne bodo imeli.

Ali delavci so najštevilnejši element med volilci in pri volitvah odločuje število. Če se sklepajo v Zedinjenih državah zakoni proti delavcem, če ovirajo sodniki svobodo delavskih organizacij z ustavljalnimi ukazi, če pošiljajo guvernerji milico nad stavkajoče delavce, so krivi delavci sami, ki volijo svoje sovražnike, ali pa ostajajo doma in dovoljujejo, da njih sovražniki sami volijo.

Fancoski krediti znašajo, kakor poroča Agence Havas, od 1. avgusta 1914 do 30. junija 1916 vstevši še pred vojno dovoljeni kredit za zadnjih pet mesecev l. 1914 — 46.500.000.000 frankov.

Kdo bi se bil upal pred vojno sanjati o takih fantastičnih izdatkih? Šestindeset milijard in pol! In tako je v vseh vojskujočih se deželah,

Daniel W. Hoan, soc. župan v Milwaukee

Anarhizem.

Pred kratkim je čičaški državni pravdnik Maclay Hoyne presenetil svet s strašnim odkritjem: Po vseh Zedinjenih državah je razpredena anarhistična zarota, vozli njenih niti liče po vseh večjih mestih, njen namen pa ni nič večji in nič manjši kakor umor vseh evropskih vladarjev in ameriškega Morgana poleg njih.

Mi smo skeptični, kadar gre za anarhistične zarote, pa tudi v tem slučaju nismo mogli zatajiti neverjetnega Tomaža v sebi. Kadar govore državni pravdniki na tak način o anarhizmu, je stvar vedno sumljiva.

Od Hoyneve objave je minilo že toliko časa, da bi bile morale medtem vsaj kakšne aretacije pokazati, če je ka jna stvar. Ali nič se ni zgodilo — nič denzega, kakor da so se pri vladnem justičnem oddelku v Washingtonu našemu Hoynu od srca nasmejali. Tam namreč pravijo, da poznajo vse anarhiste, kar jih je v Zedinjenih državah in da vedo uradni tajne službe za vsak njihov korak, ampak da ni zarota čičaškega državnega pravdnika nič drugega kakor velikanška rava.

In ta rava je sedaj splavala po vodi.

Dobro je, da je prišla blamaža tako hitro, kajti sicer bi ta strašna zarota kdove kako dolgo strašila po kapitalističnem časopisju, povrh pa bi bila še nevarnost, da bi trpeli ljudje, ki niso imeli z anarhizmom nikdar nič opraviti. Marljivi policijski organi že znajo najti anarhizem tudi tam, kjer ga ni. In v Zedinjenih državah ne bi bilo prvič, da se delavec, ki se bojuje za zboljšanje svojega položaja in se trudi, da bi zdravniki še druge, nezavedne tovarše, razglasi za anarhista.

Pravzaprav je pa malo reči, tako smesnih kakor ta, da preganja sedanja družba anarhiste s takim strupenim sovraštvom. Tisti, ki se imenujejo anarhiste, so namreč kljub svojim revolucionarnim frazam popolnoma v soglasju s sedanjo družbo, in opravljajo, zasledujoči svoje cilje, prav nepotrebno delo. Anarhizma ni treba šele vpeljevati; sedanja družba je že anarhistična.

Kapitalizem ne more biti v svojem jedru nič drugega kakor anarhizem. Da so na svetu cesarji, kralji, knezi in predsedniki republik, to ni glavno. Konecni pogotič so sicer zelo nerodni parasiti in velika ovira napredka, ali kljub vsem privilegijem, katere so jim prepustili vladajoči razredi, vendar ne odločujejo o družabnem življenju. Podlaga družbe je v njenem gospodarstvu.

S tem seveda nismo rekli, da nima družba in človek nobenih drugih skrbi, opravkov in stremiljenj kakor gospodarstva. Upamo celo, da pride čas, ko bodo igrala gospodarska vprašanja v primeri s sedanostjo prav neznatno vlogo in bo človeštvo lahko posvetilo večino svojih moči idealnejšim ciljem. Ali odkar se je človek prvič pojavil na zemlji, pa do danes še ni mogel premagati odločujočega pomena gospodarskih nalog in tudi v sedanji, kapitalistični družbi mora ogromna večina človeštva žrtvovati skoraj ves svoj čas in

skoraj vse svoje sile gospodarskemu delu in gospodarskim skrbem.

Način gospodarstva v sedanji družbi je kapitalističen, podoben pa ta družba tudi svoje ime. To gospodarstvo pa ne more biti drugačno kakor anarhistično, ker ni urejeno in ne more biti urejeno za dejanske potrebe konsumentov, ampak za profit.

Tudi v dobi malega rokodelstva je izdelovalec blaga želel, da bi čim več zaslužil, torej čim več proizvedel. Toda že primitivna delovna sredstva so ovirala ali pa vsaj znatno omejevala nadprodukcijo. Mojster je delal večinoma po naročilu za določen krog večalimanih stalnih odjemalcev. Produkcija za trg je bila pičla. In če se ni poprodalo blago na sejnu, za katerega je bilo določeno, je izdelovalec vedel, da mora za prihodnji sejem manjše proizvedeti.

Danes dela velika industrija večinoma za trg, o katerem ne more točno vedeti, koliko bo potrebe, ne koliko bo ponudbe od druge strani. Kapitalizem nima nobenega zadostnega sredstva, da bi mogel regulirati svojo produkcijo po pravi potrebi.

Če ne bi imel kapitalizem nobene druge napake, bi ta zadostovala, da bi moralno misleče človeštvo iskati boljši sistem, ki ne bi povzročal takega strašnega zaprtja moči in ki bi na drugi strani zagotovil, da bi se resničnim potrebam ljudi tudi resnično zadostilo.

Anarhistična je produkcija kapitalizma, in ne more biti drugačna, ker se ne more družbeno organizirati. Samo socialno izdelovanje more biti urejeno na podlagi socialnih potreb. Individualistično gospodarstvo ne more biti drugačno kakor konkurenčno in slepo, proizvajajoče tja, kjer v nadi, če se ne najde trg v enem kraju, da se v drugem, in če se ne pridobi izlepa, da se osvoji izgrda.

Je li treba še več anarhije, nego je vidimo tukaj? Ni li zadostna anarhija v tem, da so skladišča vsa prenapolnjena in se ne ve, kam z blagom, cele množice ljudi, in sicer tistih ljudi, ki so popolnoli skladišča, pa nimajo dovolj hrane, obleke, obutja, kurjave?

Toda anarhizem nastopa časi bolj politično kakor gospodarsko. Ne zmeči se baš mnogo za kapitaliste, ampak kralje in cesarje hoče pomoriti. Takih zmedenih glav sicer ni toliko, da bi se svet moral tresti zaradi njih, ali večinoma se tolmači anarhizem s te strani, da hoče porušiti vladno in odpraviti zakone.

Kapitalistična družba je nelogična in smešna, tudi kadar ga preganja zaradi teh idej. Če je to res glavni cilj anarhistov — težko je seveda reči, da je, ker je anarhističnih teorij skoraj toliko kolikor anarhistov — tedaj hočejo anarhisti le dopolniti, kar že sedaj prakticirajo kapitalisti.

Sedaj pač imamo vladno in zakone. Ali te vladne imajo večinoma napadno ime. One niso to, kar se navadno razume pod državno administracijo;

Vojna, buržvazija, socializem.

Med meščanskimi "prijatelji miru" in med socialisti je velika razlika, katere navadni filantropi nikakor ne razumejo. Ta razlika izvira iz povsem različnega pojmovanja zgodovine in razvoja.

Med meščanstvom je uedvomno veliko "dobrih sre". Grozote, ki jih povzroča vojna, jih bole, in odkritosrečno bi jih radi preprečili. Seveda je med pacifisti mnogo šarlatanov, ki bi si radi napravili slavno ime, reklamo in dobre kupčije. Z njimi ne računamo. Baviti se hočemo le z onimi, ki resnično žele svetovni mir.

Zadnjih dvajset let je bilo posebno veliko poizkusov, s katerimi bi bili blagi ljudje za večne časi radi preprečili vsako vojno. O koraku okrvavljenega ruskega carja, ki je s slovesnim razglasom pozival države na razoroženje, niti ne govorimo. Komaj se je bilo črnilo na enem papirju prav posušilo, pa je že gonil svoje polke v vzhodno Azijo na vojno z Japonsko. Kako naj bi človek verjel miroljubnost kronanemu tiranu, ki trpi, da se doma poobeša na leto toliko ljudi, kolikor bi jih popadalo, če bi bila vojna?

Od monarhov more sploh le naiven človek pričakovati resnično miroljubnost. Z monarhizmom je kakor s kapitalizmom. Moč je vladarju največji ideal; kdor stremi po moči, pa mora biti pripravljen na boj. Tudi Franc Jozef je dajal v svojih prestolnih govorih vedno miru lepe besede in meščanska Evropa ga je splošno imenovala starega cesarja mira. In vendar je bil on zdaj tisti, ki je prvi porušil evropski mir.

Ali druge blage duše so pošteno mislile na odstranitev vojne. Šuvala so se društva za mir po posameznih deželah. Organizirala se je mednarodna mirovna liga. Ustanovilo se je internacionalno razsodišče v Hagu. Shajali so se splošni mirovni kongresi, medparlamentarni zbori, medvladne konference. Pisale so se knjige, izdajali posebni časopisi.

Konec vseh prizadevanj je ta, da divja po Evropi na vzhodu in zapadu, na severu in jugu strašna vojna, kakršne še ni videl svet.

Mirovno gibanje v Evropi ni bilo majhno. Pacifistična društva so imela veliko število članov, in med njimi so bili zelo ugledni ljudje, politiki, učenjaki, pisatelji, umetniki. Za mirovne namene se je nabralo veliko denarja. In kljub temu je vse ostalo brez uspeha.

Če ne bi bila vojna tako grozna in njene posledice tako žalostne, bi bili socialisti zdaj lahko zadovoljni, da so imeli prav, ko so trdili, da se s takimi sredstvi ne odpravi vojna. Dokaz da so učili resnice, je zdaj podan, ali strahovit je.

Meščanski prijatelji miru so bili v usodni zmoti, ker so mislili, da se dela zgodovina z etiko. Nasprotno stoji socialisti na stališču, da izvirajo vse zgodbe iz razmer. Po tem nazoru bo vojna takrat konec, kadar jo odpravijo razmere.

Etika je gotova lepa reč. Toda vpliv same etike na življenje človeštva je zelo majhen, dokler je le teoretičen, to se pravi, dokler se do brota le uči in pridiga. Etika učinkuje se le tedaj, kadar izhaja sama iz dejanskih razmer.

Vzemimo primer. Krasti je grodo — uči etika. Ali koliko zaleže ta nauk v življenju? Ko so srednjeveški roparski vitezi varno čepeli po svojih utrjenih gradovih in imeli oborožene oprede, nad seboj pa nikogar ne, ki bi bil močnejši od njih, so prežali na trgovce, ki so po cestah izpod njihovih gričev prevažali blago, in prav lepo se jim je zdelo, če so premlatili ali pobili kramarje, pa jim vzeli, kar so vozili na trg. Tako ravnanje so razglasili za viteško, pa je bil vse etike konec.

Plemenitaško ropanje se ni prenehalo na tak način, da je modra in poštena beseda prepričala viteške tolovaje, da je njih rokovanjstvo pregrešno. Še le ko se uredila država in postala tako močna, da je lahko ugnala gospode viteze v kopr, se je ustavilo to rokovanjstvo pošetje.

Krasti je protietično. Ali če vzame kapitalist delaven vse, kar je izdelal, pa mu vrne komaj drobtino kot "plačo", se mu zdi to popolnoma v redu, in nihče ne prepreči tega načina tatvine, dokler ne bodo razmere take, da postane nemogoča, to se pravi, dokler ne bo delavstvo dovolj močno, da se bo lahko uprlo ropu.

Prav tako je tudi z vojno. Z etičnega stališča je kaj lahko dokazati, da je vojna barbarska, protikulturna, nečloveška. Ali s tem se prav nič ne opravi, če se ljudem dopoveduje, da je klanje pregrešno. Tisti, ki se koljejo, itak niso želeli in zahtevali vojne. Tudi resnično navdušeni gotovo niso zanjo, kadar izbruhne, najsi tudi v pijanosti prepevajo "patriotične" in bojevite pesmi. Človeku je prirojen nagon do življenja, in nihče ga rad ne vrže na gnojšče, dokler je zdrav in normalen.

Toda prijatelji miru ustvarjajo "garancije" za mir. V Hagu je razsodišče. Na predlog Zedinjenih držav je cela vrsta vlad podpisala pogodbo, da ne prične nobene vojne, dokler ne izreče haško razsodišče svoje sodbe o njihovih sporih.

niso organi v državi organiziranega ljudstva, temveč organi v državi gospodujočega kapitalizma. Dokler ravna v tem zmislu, je dotična kapitalistična skupina zadovoljna z njo; ako skrene na drugo pot, jo vladajoča kapitalistična stranka ignorira ali pa poruši. In prav tako je z zakoni, če služijo kapitalistom, se jih poslušujejo; če jih ovirajo, se kapitalisti ne zmenijo zanje.

Red je v kapitalistični družbi zelo hinavska beseda. V gospodarstvu ga ni in ga ne more biti. V političnem življenju ga je toliko, kolikor ga morajo spoštovati podvrženi razredi.

Če hočejo anarhisti splošno nezakonitost, splošno nered, so le dosledni v tem, v čemer so kapitalisti nedosledni; generalizirati hočejo to, kar so kapitalisti specializirali. Anarhizem pomeni najsplošnejše potrdilo kapitalističnih načel, in kapitalisti bijejo sami sebe po zobeh, kadar preganjajo anarhiste.

Kako to, da je mogla v Evropi vendar nastati vojna? Spor je bil med Avstrijo in Srbijo. Zakaj nista stopili obe državi pred mednarodno razsodišče, tako kakor gre dvoje privatnih oseb k sodniku, če sta si navskrzi? Saj je Srbija celo predlagala, naj se izroči vsa zadeva razsodišču.

Prav tako bi lahko vprašali, zakaj ne predlagajo kapitalisti svojih sporov z delavci nepristransko in pravičnim razsodiščem, ampak jih rajši gonijo v štrajke?

Avstrija ni mogla upati, da ji da razsodišče prav, ker se je zavedala, da so bile njene zahteve nesramne. Dunajska vlada sploh ni poslala svoje note v Beograd zato, da dobi zadoščenje za Franca Ferdinanda, ampak zato, ker je hotela provocirati vojno. Avstrija je velika, Srbija je majhna, pa je tista podla svojati, ki nosi zvonce v Avstriji, upala, da potepta Srbijo in jo po baše v nenasitno habsburško malho, česar ni mogla pričakovati od haškega razsodišča.

Socialisti so načeloma nasprotniki vojne, toda utopisti niso. Na svet ne marajo gledati skozi pobarvane naočnike, ampak s prostimi očmi. In ker žele, da bi so vojna odpravila iz življenja človeštva, delajo z vsemi močmi, da ustvarijo take razmere, v katerih bo morala vojna sama umreti.

Kdor je resničen nasprotnik vojne, se ne more zadovoljiti s pridigami proti vojni, z mednarodnim razsodiščem in z mednarodnimi pogodbami. Vse te reči imajo toliko čene kolikor katekizem in državni zakon za razbojnika. Če so zandari preblizu, ne bo ubijal, če se pa čuti varnega in upa, da dobi pri svoji žrtvi denarja, ga ne ovirajo ne božje ne človeške postave.

Etični nazori so se vedno razvijali iz družabnih razmer, ne pa narobe. Kadar bodo na svetu take razmere, da ne bo nikomur treba krasti, ne bodo ljudje kradli. Kadar ne bodo narodi zaradi kraljev in cesarjev podjarmljeni in umetno ločeni ter nahujskani drug proti drugemu, kadar ne bo kapitalističnega tekmovanja za večji profit in kadar ne bo masa ljudstva zaslužena in izkoriščana za dobiček manjšine, kadar bo človeštvo organizirano kot celota z enakimi interesi, bo vojne konec brez pridig in goljufivih pogodb. Takrat bo ljudstvo, ki ima od vojne le škodo, pa nobenega dobička, dovolj močno, da zatre vsako vojno pozelezen. In to bo najzanesljivejša garancija za mir.

Komur je res na tem ležeče, da zgine vojna iz sveta, mora biti socialist.

Demokratje, republikanci, progresisti hočejo sedaj "ravno to kar socialisti." Čemu jih je torej treba?

Naenkrat se ne da premagati kapitalizem. Tudi če volim jaz socialistično, je še preveč zaspelih in nezavednih delavcev, da bi mogli doseči uspeh. Tako misli mnogo delavcev, pa za nemari registrirajo in ostane na dan volitve doma. Hrast ne pade, kadar udariš prvič s sekuro. Ali potrebuješ ga. Torej moraš začeti sekati, zakaj brez prvega brezuspešnega udara ne prideš do zadnjega, ki ga poruši.

Socializem hoče organizirati družbo, v kateri bo vsak človek le toliko delal, kolikor bo treba, da ne bo njenim članom ničesar primanjkovalo.

To pomeni, da bodo imeli v socialistični družbi vsi ljudje dosti časa ne le za svoje razvedrilne in za počitek, ampak tudi za prostovoljno delo, ki ga bodo zahtevale njihove sposobnosti. Tedaj se bodo osvobodili talenti. Tedaj se prične veliki napredek človeštva.

Razredni boj ni razredno sovraštvo. Razredni boj je neizogiben, ker so si interesi razredov tako nasprotni, da se ne morejo izenačiti.

Cilj razrednega boja je odstranitev razrednega gospodarstva. To je mogoče le v družbi, v kateri ni razredov. Socializmu služi razredni boj za to, da odstrani razrede.

V družbi brez razredov so vsi člani enakopravni. Kadar se ustanovi taka družba, minejo nasprotja interesov, torej mine tudi razredni boj.

Angleški poslaniški v Parizu, Berlinu, na Dunaju, v Rimu, v Petrogradu imajo po 163,800 do 210,000 K letnih dohodkov ter stanujejo v lastnih poslaniških palačah. Francoski poslaniški dobivajo letne plače 112,320 do 178,200 K in prebivajo v palačah, ki so last ali pa samo v najemu francoske republike. Avstro-ogrski poslaniški imajo 145,000 do 210,600 K letne plače, ruski 149,760 do 178,200 K, italijanski 102,960 do 112,320 K. Ameriški poslaniški v Parizu ima na leto 81,900 K, angleški 210,600 K in prosto stanovanje v angleški državni palači. Nemški poslanik v Petrogradu dobiva letne plače 175,000 K ter stanovanje v palači, ki je stala 2,600,000 K. Angleški poslanik v Berlinu ima letno 210,600 K in stanovanje v palači, ki jo je leta 1814, kupila angleška vlada za 622,080 mark, a ki jo cenijo dandanes na 7,000,000 kron.

Evropski vojak, poslan na bojišče, ne sme nič misliti in mora vse ubogati. Volilec lahko vse premisli, in nikogar mu ni treba ubogati, razum svojega prepričanja. Poštenjak ravna po svojem prepričanju, sleva se trese pred gospodarjem, lopov prodaja svoj glas. Od zavednega delavca se mora pričakovati, da je pošten; torej bo volil po svojem prepričanju. Če hoče imeti prepričanje, mora vedeti, kaj so volitve in kaj pomeni pri njih njegov glas; kdor ne ve, zakaj in čemu voli, ne more pametno voliti. Razumel bo delavce pomen volitev, če je član socialistične, to se pravi delavske stranke, če se udeležuje njene gibanja, njenih shodov in predavanj, njenih posvetovanj, njenega pouka, če čita njeno časopisje. Spoznal bo, da je tudi ura volitve — ura usode.

V letu Gospodovem 1916.

Vsako četrto leto imajo ameriški državljani nacionalne volitve. Vsako četrto leto si razun drugih funkcionarjev in uradnikov lahko izvolijo kongresnike, predsednika Zedinjenih držav in podpredsednika.

Lahko si ga izvolijo. S tem ni rečeno, da si ga res izvolijo. Mnogo ameriških državljanov ostane pri volitvah doma; mnogo priseljenec, ki bi lahko postali ameriški državljani, se ne briga za državljanstvo. Mnogo, preannogo volilcev pa ne voli, temveč le glasuje.

To je namreč velika razlika. Voliti se pravi z glasovnico izraziti svojo voljo in svoje prepričanje. Kdor pa nima prepričanja in svoje volje, je tudi izraziti ne more.

V takem položaju je velik, pravzaprav največji del ameriških volilcev. Oni glasujejo — iz navade, kakor glasuje drugi, kakor pišejo kapitalistični časopisi, kakor kriče profesionalni agitatorji, ali pa kakor jim ukazujejo podjetniki. Enkrat odajo svoje glasove republikancem; čez štiri leta so razočarani, ker jim niso prinesli republikani nič dobrega, pa glasujejo za demokrate; potem so zopet razočarani, ker niso demokrate izpolnili obljub, pa glasujejo zopet za republikance.

To se ponavlja, odkar živita v Ameriki republikanska in demokratična stranka. Ob vseh teh enoličnih izjemah se ne zboljša položaj ljudskih množic niti za dlako, ampak za večino je vse slabši in slabši.

Večina v Ameriki kakor povsod so tisti ljudje, ki delajo. V tovarni, v plavžu, v jami, na železnici, na polju, v šumi, v pisarni, v laboratoriju — to je vseeno. Vsa ta pestra množica mora delati, da polni žepe malemu številu kapitalistov, gospodujočih v delavnici, banki, šoli in — v državi.

Čudno je! Amerika ima parlamentaren sistem. Po njeni konstituciji naj vlada ljudstvo. Ali vlada v resnici?

Kaj se! Kdor ni slep, mora spoznati, da vlada manjšina, celo neznatna manjšina, ogromna večina mora pa plesati, kakor manjšina gode.

Ta manjšina pa gode prav neusmiljeno melodijo, in če bi jo delavske množice natančneje poslušale, bi se je morale kmalu naveličati.

Zakonodajstvo in vlada sta poklicani, da skrbita za blaginjo dežele. Kdo je dežela? Kdo je Amerika? Menda ne kos sveta, ki leži med Atlantikom in Pacifikom. Poslane in senatorji pač niso vojaki, da skrbijo za ugodnost skal in prsti, ampak za blaginjo ljudstva, ki živi v deželi. Ameriki je ameriško ljudstvo, in ker je nedvomno, očitno in po statističnih izkazih ogromna večina prebivalstva delavska, se lahko pravi: Amerika je ameriški delavski razred.

Kako pa skrbita vlada in zakonodajstvo za to Ameriko? Če bi se delavstvo zdrnilo in pobigalo za to vprašanje, bi moralo priti do spoznanja, da je kupičilo napake vrh napak vsa dolga deset-

letja, odkar hodi na volišča. Za svoje zastopnike in upravnike, uradnike in sodnike je volilo ljudi, ki so mu pletli bič in učvrščali jarek nad njegovo tiličkom. Delalo je tako kakor tiste ovce, ki so si volka izbrale za čuvaja.

Delavstvo opaža kolikor toliko v podjetju, v katerem dela, da so med njim in gospodarjem neka nasprotja. Nekateri delavci so pač celo v tem oziru slepi. Naj pride Rockefeller mednje in jim zažgoli zapeljivo, zlagano pesem o harmoniji dela in kapitala, o slogi in prijateljstvu delavcev in kapitalistov, pa so že zapeljani; čez nekoliko dni jim lahko vleče kožo čez glavo, pa mislijo, da je njih dobrotnik.

Ali pri delu, v tovarni ali rudniku, se pride vendar prej do spoznanja, da je podjetnik izkoriščevalec. Tako se zgodi, da stopajo popolnoma neorganizirani in razredno nezavedni delavci v

znanja. Odkod naj bi to vzel delavec? Zanj je najbolje, če se briga za svoje delo, politiko pa prepušči onim, ki imajo vsled svojih študij in socialnega položaja potrebne sposobnosti zanjo.

Res je, da je politika nekoliko več kakor bruške klestiti. Marsikateri politični problem je tako zamotan, da ga tudi stari, izkušeni političarji ne morejo prav razmotati. Ali to ni nikakršen dokaz, da bi morala ostati politika privilegij kakšne posebne kaste. Glavno v politiki je to, da so v deželi ravno tako kakor v tovarni nasprotja med gospodujočim in podvrženim razredom. Zakoni služijo večinoma za to, da se enemu razredu dovoljujejo privilegiji, drugemu pa nakladajo bremena. Politika ni zadeva idealov, ki plavajo v oblakih, ampak zelo zemeljska reč, zelo materialna reč. Za delavstvo je največji del politike vprašanje vsakdanjega kruha.

Šola je v današnji družbi politično vprašanje. Kdor ima politično moč, odloča, kje se ustanavljajo šole, kdo ima pristop vanje, kako se urede, kaj in kako se poučuje. Šolstvo v kapitalistični družbi ni osvojeno za potrebe delavstva. Proletarskemu sinu je odločeno, da gre s štirinajstimi leti iskati dela in tekmoval s svojim očetom; bogatim sinu lahko študira, dokler ne prebrehde vseh šol.

Ne bi li stotisoč mladih proletarcev lahko doseglo enako, morda še višje znanje, kakor ga dosežejo kapitalistični sinčki? In tedaj ne bi bilo nobene pretveze več, da niso sposobni za politiko. Ali sedanji političarji ne bodo izpremenili razmer tako, da bi se delavstvu odprla široka cesta do znanja, ker hočejo sami ostati gospodarji v politiki, potem pa porabi svojo moč, pa si zagotovi tudi znanje, katero mu odreka kapitalizem.

Znanje, ki je delavstvu potrebno, ni samo na sebi cilj. Sredstvo je, da more uspešno voditi boj za svoje pravice in si zboljšati položaj.

Če razume delavec svoje prave interese, si mora pridobiti politično veljavo in politično moč. Kakor je danes politična moč ščit kapitalističnih privilegij, tako mora v delavskih rokah postati ščit njegovih pravic.

Zategadelj mora misleč delavec tudi v političnih volitvah videti boj med svojim in kapitalističnim razredom. Če mu pri stavki ni vseeno, kdo da zmaga, mu to tudi pri volitvah ne sme biti vseeno. Poraz na volišču ima za delavce lahko še hujše posledice kakor poraz v tovarni.

Vsak organiziran delavec smatra skebstvo za zločin in za sramoto. Po pravici misli tako, zakaj skebstvo je izdajstvo.

Skebstvo v političnem boju ne more biti nič boljšega in ni nič bolj opravičljivo kakor skebstvo v strokovnem boju. Kdor glasuje na volišču za kapitalistično proti delavski stranki, je izdajalec svojega razreda ravno tako, kakor če gre v času stavke na delo.

To politično skebanje pa izhaja večinoma iz nevednosti in nerazumnosti in iz pomanjkanja politične organizacije. Torej je treba med mase delavstva zanesti več znanja in razširiti in utrditi organizacijo.

Volilno leto je. Naša agitacija ima letos neposreden cilj. Kdor se prišteva zavednim delavcem, mora pomagati, da se doseže ta cilj. Organizacija je prvo. Brez vojske se ne more voditi boj. Število naših klubov se mora pomnožiti, v klubih se mora pomnožiti število naših članov. Pri delu za ta namen mora sodelovati vsak sodrug brez izjeme.

Glavno sredstvo za razširjenje znanja je naše časopisje. "Proletarec" mora dobiti nove naročnike, mnogo novih naročnikov, da napravi iz njih zavedne delavce, sobojevnike, socialiste.

Sodrug, naj mislijo na to, da je volilno leto. Uspeh se ne doseže šele na dan volitve. Za bitko se je treba pripraviti. Sodrug, pripravite se!

Naša kandidata.

stavko, kadar postane sila taka, da je ne morejo več prenašati. Seveda se s takim neprimernim bojem, ki nima zaslombe v močni organizaciji, redkokdaj kaj doseže. Tudi za strokovni boj je potrebna "preparadness".

Ali četudi spoznavajo delavci v neposrednih stikih s podjetnikom, — večalimaj jasno — da so izkoriščani, je že nekoliko težje spoznanje, da gre tudi v političnem življenju v prvi vrsti za boj med izkoriščevalci in izkoriščanimi.

Vedno so se kapitalisti trudili, da bi zakrili to fundamentalno resnico. Politiko so predstavljali ljudstvu kot nekaj posebnega, kot visoko znanost in umetnost, ki je delavcem nedostopna. Tu gre za kompromisne razmere med državami; tu gre za zakone, za katere je treba juridičnega

Za socialistično stranko je vsako leto bojno leto, vsak dan dan boja. To ne more biti drugače, dokler ne zmaga socializem popolnoma in na vsej črti. Ali tudi na vojni niso vsi dnevi enaki. In za razredno zavezno delavstvo v Ameriki je letos zopet specialen boj od enega do drugega oceana: Boj na volišču.

Za kongres in senat in za razne urade se menjajo kandidati od države od okrožja do okrožja. Predsednik in podpredsednik Zedinjenih držav se volita po vsej deželi. Socialistična stranka je na splošnem glasovanju imenovala svoja kandidata: Za predsednika Bensona; za podpredsednika Kirkpatricka. Socialisti, na delo!

Tisti, ki delajo danes politiko — v Ameriki kakor drugod — tudi nimajo v glavi nič drugega kakor močnane. Te pa imajo tudi delavci. Kapitalisti in njihovi pomočniki se pač skličejo na to, da je v njihovih možganih mnogo znanja, v delavskih pa ne.

Nekoliko resnice je že v tem, četudi ne popolna. Marsikateri kapitalist ima blagajno polno, glavo pa prazno. In marsikateri delavec si je z lastnim trudom pridobil več znanja, nego ga ima njegov gospodar.

Ali v splošnem radi priznamo, da je v kapitalističnem tabornu več znanja kakor v delavskem. Toda vprašati je treba: Zakaj? In odgovor se glasi: a) Zato, ker je delavstvo prepustilo politiko kapitalistom.

svetu. Vsaka družba mora kot dedščino vlačiti bremena prejšnjih družb nekaj časa s seboj. Ali mnogo povodov zločina odpade takoj z ustanovitvijo socializma. Hudodelstva, ki jih povzroča jo lastniški in dobičarski interesi, morajo v kolektivistični družbi kmalu odpasti, ker se jim zamaši vir.

Kar potrebuje človek za dostojno življenje, bo lahko dobil, le da izpolnjuje svoje dolžnosti napram splošnosti, ki ne bodo presegale njegovih moči in jih tudi izčrpavale ne bodo. Brezposelnost v družbi kolektivističnega gospodarstva bo neznana reč. Potrebe za tatvino in goljufijo ne bo, s potrebo pa odpade kmalu tudi stvar.

Lahko si tudi mislimo, da bodo v socialistični družbi, kadar se popolnoma organizira, uredbi take, da bo tatvina sama po sebi neznana. Kruha ne bo treba krasti, ker ga bo za vsakega dovolj. Sicer pa?

Če more kdo danes ukrasti stotisoč dolarjev in uiti roki pravice, se mu to izplača. Denar lahko vtakne v kupčijo ali v kakšno podjetje, izkoristi ljudi in sijajno živi ob tujem trudu. Ali kaj

v socialistični družbi, kjer sploh ne bo privatnih podjetij? Če bi ukradel milijon, ga ne more izpremeniti v kapital, ki bi mu nosil obresti. Čemu torej krasti?

Seveda ostanejo še temperamenti in duševno defektni ljudje. S tem bo imela nova družba še svoje težave, dokler ne dozore sadovi njenih novih uredb. Kakor izobrazba, tako bo tudi zdravje v socialističnem sistemu družabno vprašanje; pridobitve vede se ne bodo prepustale nobeni privatni spekulaciji, ne bodo prihajale v prid le posameznikom, ampak se bodo družabno porabile za splošnost. Kakor je bil omogoče v kulturnih deželah omejiti kugo in gobavost, tako bo imel tudi boj proti duševnim boleznim uspeh, kadar se bo vodil sistematično, na široki družabni podlagi in v splošnem interesu družbe.

Kapitalizem in zločin sta neločljiva; tukaj je boj zoper hudodelstvo enak boju zoper vetrne mline. Nobenega problema, ki se tiče zločina, ne more rešiti kapitalistični sistem; največja protizločinska sila je socializem.

Kapitalizem, zločin in socializem.

Kapitalistična družba porabi ogromne svote za policijo, da lovi zločince, za sodišča, da jih sodijo, in za ječe, da jih zapirajo; tudi za krvnike in njih aparate, da jih elektrokitirajo, obešajo in streljajo, izda precej denarja. Površni ljudje menijo, da je to sicer velik križ, ampak da ni mogoče pomagati; zločincev vendar ne moremo pustiti, da bi prosti letali po svetu, pa še več pokradli, poropali in pomorili.

Kapitalistična družba res nima druge pomoči, kakor da jih zapira. Zanj je zločin problem, katerega ne more nikakor rešiti. Pri tem se pa nahaja v vrtnici ob katerem bi razumno bitje s kakšnega drugega sveta delajo, da mora biti ta družba sama blazna.

Stvar je namreč ta: Kapitalistična družba ustvarja zločince, potem jih pa preganja, obsoja, zapira, obeša. Ona jih ne mara; sicer bi jih pustila pri miru; dasi jih ne mara, jih pa neprenehoma ustvarja.

Zakaj taka absurdnost?

Zato, ker ne more biti drugače. Kapitalizem in zločin sta neločljiva. Kapitalizem je sam na sebi zločin, četudi ne po zakonu. Ako bi tatovi delali zakone, bi najbrže z njimi zaščitili tatvino. Ker jih delajo kapitalisti, ščitijo z njimi svoje izkoriščanje. In svojo lastnino ščitijo.

Ker pa je kapitalistično izkoriščanje zločinsko, ker ustvarja mizerijo in vedno postavlja go-tovo številno ljudi pred alternativo, da kradejo ali pa poginejo, medtem ko na drugi strani kaže, da se z bogastvom v tej družbi lahko skoraj vse doseže in s tem draži ljudi, da si izkušajo pridobivati bogastvo brez posebnega ozira na sredstva, se mora zločin vedno nanovo porajati in ga ne bo konec, dokler ne bo kapitalističnega sistema samega konec.

Ker ga družba ne more odpraviti, preganja zločince in jih zapira. Pri tem se zgodi, da sedi za mrežami mnogo dobrih ljudi, mnogo lupežev pa teka prostih okrog in uživa velike časti.

Kaznovanje zločincev tolmači družba tako: Hudodelce je nevaren družbi. Ona mora torej sebe in svoje poštene člane varovati. Zato mora zločince ločiti od javnega sveta in jih spraviti tja, kjer ne morejo njih hudobni nagoni storiti zlega. Torej v ječe z zamreženimi oki, odbane z visokimi, trdnimi zidovi in zastražene z oboroženimi čuvaji.

Razen varnosti družbe imajo kazni še druge namene. Za greh, ki je storjen z zločinom, mora biti pokora. V starih časih se je tisti, komur je bila storjena krivica, sam maščeval nad hudodelcem. Tega pa ne more trpeti civilizirana organizirana družba. Ako se posamezniku prepusti, da odmeri kazen za zlo, katero je pretrpel, se lahko zgodi, da je kazen večje zločinstvo od zločina samega. In kakor tam, kjer se velja iz

barbarične davnine podedovano krvno maščevanje, ni hudodelstva nikdar konec; osveta, ki je skoraj vedno pretirana, zahteva zopet osvečilo, in tako gre zločinstvo v večnost, od rodu do rodu.

Kazen je socializirano, poddrževano maščevanje. V tem je nekaj napredka in zboljšanja. Šele odstranitev privatnega maščevanja je omogočila, da so postale kazni sedaj nekoliko bolj človeške. Včasih je bilo obešanje, zažiganje, napanje na kolo, natikanje na kol i. t. d. tako vsakdanje, kakor je bilo vse čuvstvanje ljudi barbarično.

Razvoj družbe je povzročil, da je dobila tudi justica polagoma nekoliko bolj človeško lice. Tam, kjer je družba zaostala, je pa tudi justica zaostala. Sedanja oficielna pravdnost ne more zatajiti, da je kapitalistična. Njena glavna naloga je varstvo privatne lastnine, kapitalističnih interesov in interesov kapitalistične družbe.

Ak naša doba je postala tudi humanitarna. O tem bi človek sicer včasih podvomil, če na primer pogleda čez Atlantski ocean ali pa če bere poročila o linčanju po Ameriki. Toda apostoli sedanje družbe govore tolike o humanitarnosti, da morajo ugovori skoraj umolkneti.

Iz te humanitarnosti izvira tudi nauk, da ni vse opravljeno s kaznivimi zločini, ampak da ga je treba tudi popraviti. Zdi se, da ni idealizem edini boter tega načela. Vmes so vsekakor tudi materialistični oziri; če bo hudodelce popravljeno, ne bo več kradel, in tisti, ki kaj imajo, bodo bolj varni.

Pa to nič ne de. Načelo popravljanja bi bilo vendar lepo. Ali družba, ki ga izreka, ni dosledna. Kako naj na primer smrtna kazen popravi človeka? Kadar je zločinec na drugem svetu, ga vsi lepi nauki tukajšnje družbe ne dosežejo več.

Kapitalistična družba se pa moti s svojo humanitarnostjo še v drugem oziru. Popravljanje zločincev in kaznivih bi bilo že lepo, če bi bile razmere take, da bi popravljeni človek lahko pošteno živel. Tega pa ni. Neprenehoma se razbi fraza, kako naj bi skesan grešnik postal koristen član človeške družbe; toda fraza nima realne moči. Predvsem je tradicija hinavščine tako močna, da ovira vse reformatorične poizkuse. Če pove človek, da prihaja iz kaznilnice, mu malo pomaga, če doda, da se je v ječi poboljšal. Kdo mu verjame? In kdo more privatnega podjetnika prisiliti, da bi vzel takega človeka na delo?

Če bi bila družba sama delovalec, bi bila stvar pač drugačna. Seveda bi v tem slučaju večinoma povod za prvi zločin odpadel. Namesto skrbi, kaj početi z odpuščenimi hudodelci, bi se taka družba lahko lotila vprašanja, kako se odpravijo zločini sploh.

Nismo fantasti. Ne mislimo, da bodo prvi dan po padu kapitalizma sami idealni ljudje na

Ameriški dolar postaja največja finančna sila. Denarno središče sveta, ki je bilo dolgo časa v Londonu, se seli v New York. Strie Sam žanje.

Najbogatejše dežele tega sveta si izposojajo denar — na sto in sto milijonov dolarjev — v Ameriki; Anglija, Francija, Rusija, Italija bodo plačevale Ameriki težke obresti.

Strie Sam žanje. Podjetja, ki se bavijo v Zedinjenih državah z izdelovanjem orožja, municije, smodnika, dinamita, povečavajo svoje tovarne, svoj kapital, povisavajo svoje dividende.

Strie Sam žanje. Blažena vojna! Tam na drugi strani žanje — Smrt.

Tukaj rastejo izkazi profitov, tamkaj rastejo izkazi izgub.

Le majhna razlika je v tem; dobiček je v denarju, izgube so večinoma v človeškem življenju. Povrh se uničuje pač tudi "sveto imetje", razdirajo se mesta, požigajo se vasi, uničuje se rodovitnost zemlje, kulturna dela se rušijo v prah. Ogromne vrednosti se uničujejo s potopljenimi ladjami, z izrabljenimi topovi, z vsakovrstnim materijalom.

Ali predvsem se uničuje življenje.

To je v naši prekrasni, od Boga določeni družbi najcenejše. In vendar obhaja mogotce že zaradi tega strah. Kolikokrat smo slišali, da je vojna prav zato potrebna, ker je preveč ljudi na svetu in je treba človeštvu od časa do časa puščati kri, da se ne pomnoži preveč!

In sedaj, ko se vrši to puščanje krvi tako radikalno, da se skoraj ne bi moglo bolj, se plašijo vladajoči velikani sami svojega čudovitega uspeha.

Pravili so nam, da je zaradi živil preveč ljudi na svetu. Toliko jih je, da preveč pojedjo. Če bi jih bilo manj, bi bilo za ostale vsega več, pa bi dobro živeli in mizerije ne bi bilo več.

Sedaj se jim je zasvetilo, da ljudje, ki jedo, tudi producirajo, in sicer producirajo mnogo mnogo več, nego pojedjo. Od njihove produkcije bogate kapitalisti in dobivajo vladajoči svoj moč.

Kako nezmisljena je beseda o preobilnem številu ljudi! Ozmrite se po Ameriki. V Zedinjenih državah, v Kanadi so preogromna zemljišča, ki bi lahko bogato rodila, neobdelana, ker ni dovolj rok. V južni Ameriki so neizmerni kraji še popolnoma nepreiskani. Po evropski Rusiji se širijo nepregledne stepe, a bile bi lahko plodna polja. Sibirija čaka na milijone rok, da obdelajo njeno površje; v sami Afriki bi lahko vse človeštvo, nekolikokrat pomnoženo, našlo dovolj tal.

Preveč ljudi! Premalo jih je, da bi izpremenili vse, kar je danes brez potrebe puščava, v zelen in evetoč raj. Premalo jih je celo, da bi izdelovali kapitalizmu vse profite, ki jih pričakuje od njih.

Sredi klanja spoznava kapitalizem, da počenja blaznost. Sredi klanja vstaja, tepta svojo lastno moralo s petami in kliče in prosi in ukazuje: Rodite, ženske, rodite! Materinstvo je sveto, naj ga je cerkev blagoslovila ali ne. Bodite matere! Nič več ne bomo vpraševali za vaš stan.

Kapitalizem se boji, da bo ponehala žetev, zaradi katere je pogljal milijone v klavnico.

Na tej strani oceana pa skomizgujejo dolarski magnati: Kaj nam mar? Mi žanjemo!

Le da bi vojna še dolgo živela in dolgo rodila...

Enkrat se bo seveda morala končati; če ne drugače, pa vsaj tedaj, ko zmanjka ljudi. Dojenčki se ne morejo pošiljati na bojišče.

In kapitalizem se pripravlja, da si zagotovi žetev tudi za tedanje čase. Iz Evrope je povabil svojega prijatelja, Militarizem, čez slano vodo. Armado snuje, ki bo potrebovala kanone in puške, letala in ladje, smodnik in dinamit, vse, kar nosi velike dobičke.

Armada — Evropa je to pokazala — postane lahko nevarna miru; lahko izleže vojno čez noč. Kaj za to? Ej, tedaj bi šele evrela pšenica vojnih kapitalistov! Tedaj bi bila žetev obila!

Kapitalizem hoče žeti. Vse drugo mu nič ni mar.

Ivan Cankar:

DVE ČRTICI.

Sence.

Ali je mogoče, da se je to zares primerilo? Primerilo se med živimi ljudmi, ob belem dnevu, pod solncem, ki je? — Človek ne verjame in ne občuti, da je resnično, kar je zanj preogromno, v svoji podobnosti do brezobličnosti spačeno in pretirano; kar plane predenjenadoma, tuje, če strašno ali smešno; kar ga čez vsako mero poniža ali poviča; vse, kar se neznanu privlači na njegov pot, da mu zastane korak in pamet obmolne. Morda je tako, da ima človek, vsak posebej, svoje merilo za doživljanje, ki so mu takorekoč od vsega početka namenjeni po njegovi naturi in moči. Kar je onstran tega merila, ne velja, gre mimo njega, ni resnično. In udarec, ki bi junaka pobil ob tla, ne zadene slabša. Doživljaji, ki so presegli mero, ostanejo za človeka brez pravega znamenja, brez posebne bolečine, brez velike škode ali koristi. Kolikor jih je še v spominu, so megleni, nedoločni, podobni lieu, ki ga ugleda človek v sanjah in ne ve, kdo da je, kje in kdaj da ga je poprej že videl. Če hoče razbistriiti, kar je bilo, ustvariti si popolno sliko, je ta slika nova, ni verna; in tudi ni jasna, ni živa, zato ker je čudno tuja, čudno daljna njegovemu sreč. Podobne so sence, valovite, komaj razločne; govore v napol razumljivem jeziku, njih koraki ne odmevajo, njih smeh je brez zvoka; in mahoma se pogrezajo v nič.

Stotisoči padajo; ali jih vidiš? Ne vidiš jih, niti ene solze se nisi prelihl zanje. Če bi te zob zabolel, bi begal brezumen po izbi, bi vzdihoval in klet. Prevelik je čas, zato gre mimo tebe; šele tvoj vnuk bo trepetal in bo vriskal, se bo jokaj in smejal. Čez mero je vse, kar je; pogled je zastrt, sree je otopelo; človek gleda silne fantome, ne razloči jim oblik, ne spozna njih grozote in ogromnosti; strahoma se skriva v tesno lupino

bolečine, ki mu je bila namenjena in ki jo mora premagati.

Ležal je na Gradu, na tleh, na nizki slamnici; v tilniku ga je bolelo, ker ni bilo vzglavja. Po sobi se je gnetlo in prerivalo mnogo ljudi; brez opravila so bili, ali vsem se je nekam mudilo, vsi so bili nagli in hlastni v svojih kretanjah, razdraženi v besedah, prisiljeni v smehu. Nekateri so ležali in spali, glavo skrito med komolce. Nikoli poprej ni videl teh ljudi in tudi ga niso zanimali. Bilo mu je, kakor da je na plesišču in da se mu je brigati za soplesalke le toliko, kolikor ga motijo. Od prve ure, ko je živel med njimi, se mu je zdelo, da so vsi v nekakšni megli, v gostem, z rumenim prahom napolnjenem, komaj prozornem vzduhu — in prav tako se mu je zdelo, kadar je bil na plesišču. Stopil je kdo časih nenadoma tako blizu predenj, naravnost iz megle, da je bil ves kakor od rezke luči obžarjen in da bi mu lahko pogledal v dušo dno; in se je takoj v meglo povrnil. Presekal se je z nekaterimi, smejal se z mnogimi, razgovarjal se veselo in naglas; ali "na drugem kraju," v srea drugem kotu je občutil, da je tako ravnal v sanjah, da je bil sence med sencami.

Vedel je, da jezdi preko vesoljne zemlje Boecklinov strašni jezddec, silna smrt. Vedel je, da se pod svetopisemskega konja kopiti rušijo in porajajo svetovi, da nosi ogenj v svoji grivi, kugo v svoji sapi. Tudi je nadalje še vedel, da je to samo njegovo življenje na slamnici in v družbi sene podobno mrzlemu dihu, ki ga pošlje zunanj vihar skozi špranjo ob oknu na posteljo lenuha. Potrudil se je časih, da bi si natančno razložil, kje da je in čemu; in da bi spoznal svoje dobe strahotno veličino, kakor jo je zdaleč slutil. Ta trud pa je bil prisiljen in neodkritosrečen; kakor da bi bral zgodovino kitajskega cesarstva, si prigovarjal, da je sila zanimiva, ter hkrati zehaje občutil, da ga ne

zanima čisto nič. Zalotil se je celo, da mu je bilo dolgočasno, in da se mu je zadremalo ob belem dnevu. Se te sence, ki so se gnetle in prerivale po sobi, so bile nerazločne sence le zategadelj, ker jih je bil na kopico nagrmadil zunanji vihar.

Njegovo resnično življenje je bilo vse drugje; bilo je v krajih, v upanjih, spominih, ki niso bili v prav nikakršni zvezi s tem življenjem med sencami. Posegel je s smehljajočo ljubeznijo daleč nazaj v najmlajša svoja leta. Domislil se je svoje prve prave ljube, srce, rjavooke Anke, in spreletelo ga je po telesu kakor pritaeno ihtenje. Anka je bila mrtva; komaj so bile izpregledale njene oči, so že ugasnile. Dalje je romal njegov spomin, od groba do groba; mnogo jih je bilo, ob malokaterem je stalo znamenje. Obšla ga je grenka, neusmiljeno pekoča zavest, da med vsemi tistimi, ki so tiho spali, ni bilo niti enega, kateremu bi nikoli ne bil storil krivice. Z grozo je pomislil: "Med ranami, ki so parale njih srea, je bila vselej tudi ena od mojega noža!"

Okrenil se je k tovarišu, ki je ležal poleg njega na slamnici. "Ti, veš kam se napotim, kaj, kadar pojdem odtod. Naravnost k očetu. Star je in čisto sam. Živela bova kakor dvoje zvestih prijateljev. Če mu olajšam eno samo večerno uro življenja, bo obilo tolažbe za vse, kar sem kdaj storil hudega njemu in drugim. Tako bo vsaj eden med drugimi, vsaj eden, ki bo še v grobu smehljaje in brez očitavanja mislil name!"

Tovariši ga je pogledal z zamolklim očesom, pomislil je, nazadnje je rekel:

"Danes dopoldne sem govoril s svojo nevesto."

"Kaj je povedala?"

"Nič posebnega. Zdaj, ko padajo stotisoči, kakor bi travo kosil... Povedala je, da ti je oče umrl; že pred tednom dni."

"Pa kaj je drugega še povedala?"

"Nič novega... Po Visli plavajo trupla kar od brega do brega... in po Drini..."

"Ali je morda rekla, da je umrla oče čisto sam?"

"Menda čisto sam..."

Vzdignil se je s slamnice težak in truden, ozrl se je po sencah, ki so se do stropa majale pred njim, nato se je napotil na hodnik. Ko se je vrnil, je bil blede in star.

Veselejša pesem.

Pred mnogimi leti sem poslušal na Dunaju deveto simfonijo Beethovenovo. Med vsemi oblikami umetnosti mi je glazba najbolj tuja in obenem najbolj ljuba. Vse teorije so mi zaklenjene in zapetene; še not ne znam brati. To popolno, sramotno neznanje pa se čisto prijazno druži s prav posebnim, skoraj bolno občutljivostjo za zvok, za ubranost in za neubranost. Vsaka melodija je bitje zase, ima svoj telesni obraz, svoj živ pogled, svojo besedo in kretanje. Vsaka odpre vrata na stečaj mislim in spomnom brez števila; in vsaka pesem je doživljaj, ki ostane v duši neizbrisljiv.

Vzdignilo se je iz globočin, planilo je kakor silni krik človeka, ki je sam in v eni sami uri občutil vsega človeštva in vseh vekov gorje. Prosilo je, vpilo do nebes, do samega Boga. "Da bi šel ta kelih mimo mene!" Do dna ga je izpil človek. Najhušjo bolečino je okusilo sree; ali razodelo se je takoj, da je bila ta bolečina samo poskušnja za silnejšo, samo označevanje zadnjega, najglobljega trpljenja. Vse, kar odeva meglena beseda trpljenje, se je vzbudilo, je zaživelo devetkratno življenje. Greh, kesanje, strah... nič več besed; ali je treba vseh, ali nobene. Tej veličastni pesmi o ponižanju in poveličanju človeka bi mogel napisati tekst kvečjemu Shakespeare; in še on bi ječlal.

"Prijatelj, ne take pesmi! Drugačno zapojmo, veselejše!"

To je bil tisti trenutek, ko je sree že omagovalo pod strašno težo, ko je trdno in vdano pogledalo smrti v oči.

"Drugečno zapojmo, veselejše!"

Iz vesoljne noči so žvignili tenki, svetli plameni. Od daleč, daleč onkraj zvezd so zazvonili angelški glasovi; še narahlo najpo-

prej, zamolklo, da jih je komaj razločilo uho; sree pa jih je slišalo, se je dramilo, je zavzdihnilo v radostnem upanju. Hitreje kakor jutranja zarja se je bližala nebeska luč, se je bližalo odrešenje in poveličanje; z vsemi zvonomi, od vseh strani obzorja, z božjega neba in iz zemlje globočin je potrkavalo vstajenje. — — —

Na tisti večer in tudi na tisto noč, ki sem jo prebdel, se spominjam zdaj. Kamorkoli pomislim, koderkoli iščem, ne sežem drugam, nego v nemo bolest in v otropljo brezupnost. Kjer je še kaj radosti, je nezavedna, blazna launavščina, je hripav smeh, ko naj še podoben strašnemu "seherzu" simfonije. Čutim, da ovija led moje sree, da klone v prah moja duša, da ona, prej tako veselobesedna, jeelja grozote, ki jih ne razumem.

"Drugečno zapojmo, veselejše!"

Pridita vidva, najlepša otroka moja, Dioniz in Jacinta! Še vselej, kadar mi je bilo težko, sta prišla, sta se mi zasmejala s svojim visokim, zvonkim smehom; in dobro je bilo vse.

Zdi se mi, da sem videl tadvaneke s svojimi pravimi očmi; da zares živita nekje telesno, ne samo v mojih blodnih sanjah. Saj sta bolj živa kakor moji bratje in moje sestre. Poznam najrahlejšo seneo ob ustnicah, na licih njega in nje, vsako lučko v očeh, najtistšo trepetajočo misel v duši. Ni jima bilo zmerom tako ime; od začetka se krščena nista bila. Ko sem komaj izpregledal, sem ju ugledal; od vsega začetka sta blaga in vesela in zvesta hodila z menoj po vseh potih. Tisto najboljše, najčistejše in najvišje, ki je bilo samovoljno iztrgalo in je živelo ob moji strani svoje posebno življenje. Zato je treba dodbrega spoznati vso prečudežno lepoto tega življenja, treba si ga je osvojiti, kakor je pravica, treba ga je naravnost zgrahiti, objeti ga z obema rokama, izptiti ga. Jaz brodim po močvirju, z bridkostjo obložen; onadva, moja, se solnčita na jasni loči. Pridita!

Saj ni potreba, da bi vaju klicel za Dioniza in za Jacinto; lah-

ko vama je ime Mate in Francka, Lojz in Hanea. Ime je igrača; kakor se obraz drugače nasmehe, tako mu je drugače ime. Misel pa je ena, nesprenmenljiva, stresa s perotmi, hoče v višave; bolečina je ena, eno je upanje. V tej goli žalosti, ki je tako trda, temna in nepremična, da ni prostora v njej ne za strah, ne za slast, se prikažita; da vaju veselo pozdravim, da se zasmejem, ker se že dolgo nisem smejal.

"Drugečno pesem zapojmo, veselejše!"

Oba dva prihajata, on in ona; za roke se držita; tiho gresta, malo upognjena, s tako mirnim, skoraj trudnim korakom, da nisem njega nikoli videl takega, nje še celo ne. Zadnjič sem bral, kako je vojak ogledoval svojega mrtvega tovariša, ki je ležal v snegu, vznak. Čepica mu je postrani visela globoko v čelo; globlad je bil, v lice ves bel; iz ust pa mu je od vsakega kota usten curljala rdeča kri v lepem loku. Tovarš se je sklonil globoko čezanj in je rekel: "Zdaj si dobil bradico, lepo rdečo bradico!" — Tako je stopil predme Dioniz; in v očeh Jacinte je odsevala kri z njegovih lic.

"Drugečno pesem zapojmo!"

Ni še čas. Trpi, sree, potrpi, molči v tej noči gnusobe, sramote in bridkosti; molči in čakaj. Dioniz in Jacinta nista umrla, živa sta kakor ti samo, in kmalu bo sta praznovala vstajenje, mlajša vriskajoča, ovenčana z nezasišano glorio.

Ameriški list "Scientific" razpravlja o ameriški industriji avtomobilov za časa vojne. Do oktobra 1914 ni bilo mnogo potrebe. V tem mesecu so poslali 1404 voz, dočim je naraščal izvoz mesec za mesecem. Junija 1915 so naložili za Evropo 7408 avtov in v vseh 9 mesecih 35,336 voz, ponajveč tovornih avtov, katerih se je rabilo prej kakih 65, med vojno pa po 3000 na mesec. Seveda so tudi cene poskočile na dvojno. — Koliko so se pa povisale plače delavcev, ki izdelujejo kapitalistom take profite?

IVAN MOLEK:

Ubogi Bingo.

Nekje v deželi Dolariki (ime kraja je požrla cenzura) je tega in tega dne in tega in tega leta stopil na oder nesrečni agitator* * * (recimo, da mu je ime Bingo) in odprl usta. Spredej in zadej, na desni in levi so sloneli policisti, pazeči na red in mir — (v resnici so bili policisti zato, da bi naredili nered in nemir.)

V Dolariki je nekoč živel človeški stvor, ki je bil toliko impertinenten, da je z živo besedo slikal nago resnico. Mila mu majka! — Njegova misija je trajala le tri dni: Prvi dan je govoril, drugi dan je bil zaprt in tretji dan so ga linčali. Prosim, ne silite me, da bi posnel tega nesrečnega, ki je umrl z vrvoj okrog vratu. Ne bi rad, da bi me že danes zaprli — in rad bi živel vsaj toliko časa, dokler bo vojna končana, da vidim, kdo vendar zmaga — zato prosim, zadovoljite se z drobtinami in še te drobtine naj bodo zavite v kožuho. Da, v kožuho, dragi moji, da e ne splaši občinstvo in da se ne pohujšajo ljudje. (Do tukaj je še vse dobro).

V težkih časih živimo (pst!). Onkraj morja je velika vojna, tokraj morja — well — vojna sicer še ni, ampak nekje se podi nekdo za velikom Viljo (cenzor!) — well, tokraj morja je letos hroščovo leto. Težki časi! A kljub temu vsemu pravijo, da je vedno tako bilo in da se bo vedno tako godilo. Kakšna prevara! (Previdnost!) Kdo je kriv? ... Kdo je kriv? — vprašam jaz na ves glas — da so zanikrni časi in da je masa pregrešno slepa? —

— Dovolj je tega, Bingo! ... Povej vendar, kje so težki časi? Morda na Hrvaškem ali v Albaniji — to je vse mogoče — toda predržni se povedati, da so taki časi v Dolariki! Samo se predržni! —

— Svoboda govora, prosim, svoboda govora! (Blagor mu, kdor veruje).

... Hvala za prijazni opomin! — Res, težki so časi v Albaniji in na Turškem (Bravo!) in prosim vas, tega vendar nismo mi krivi! (Seveda ne!) Naša sreča (mislite si: nesreča) je že od nekdaj bila, da se nam dobro godi (tako si mislimo namreč!), kadar je pri sosedovih pogreb; da govorimo o sedmerih debelih kravah, kadar deset milijonov nas mlati toča; da nas obliha rdečica gor do ušes in kolje sveta jeza naša sreča, kadar čitamo, da so v neki in neki trgovini na neki in neki ulici v nekem in nekem mestu na Kubi izložene v oknu fotografije nagih (kaj???) — živih* * * (cenzura!) in kadar čujemo, da je prvi in najvišji general Carranza (reci: bandit) prisostvoval borbi s petelini v Mexico City... (Oh!)

— Ali boš preklical, Bingo, ali boš?

— Svoboda govora, prosim, svoboda govora!

(— Blagor jim, ki so naivni!).

... Da! Fotografije so na Kubi in banditje so v Mehiki — torej brez zamere. Če bi se bil spozabil in rekel, da je to smetje pri nas v Dolariki, vaša sveta jeza bi bila opravičena. Kaj takega (si lahko mislite) pa ni mogoče (povedati) in zato se lahko razumemo. (Dobro). Bodimo resni in zapišimo si nekaj za ušesa: Ali bi ne bilo dobro, če bi se nekdo držal malo manj nedolžno? — (Kdo?) Na primer tisti, ki jih je poklicala neskončno modra previdnost (pametno!), da vodijo in začrtavajo pota našemu dobremu dolariskemu — (počasi!) — ljudstvu? Govoril sem namreč o težkih časih v Albaniji in na Turškem, o naši sreči, o nesnagi, ki ni naša ne-

snaga — a pri vsem tem je majhna drobtina resnice — (pazi!) — ki se ne da izbrisati, in ta je* * * (izbrisano) —

(Hrap in vrišče).

— Vzemite mi besedo! Vrzite ga na cesto! Skoz vrata! Ne — skoz okno! ...

— Svoboda govora, prosim, svoboda govora! (Blagor ubogim etc.)

— Ali boš popravil? Ali boš?

... Da! Dovolite! — Rekel sem, da nekaj diši po trohnobi na Danskem — pomislite! — in na Turškem je veliko plesnobe in v Mehiki in na otočju Fidži — ali v Dolariki, bognečaj! ...! Toda k stvari. Vprašanje je: Ali smo trezni? Ali vidimo, kadar gledamo — ali slišimo, kadar poslušamo? Dobro, če je tiranstvo v Sibiriji, lakota

Na Francoskem velja ped zemlje 5000 ljudi.

Copyright, 1916, S. S. McClure & Co.

Vojna pod zemljo.

V "Berliner Tageblattu" opisuje B. Kellermann, eden najboljših nemških pisateljev, vojno pod zemljo s polaganjem in razstreljevanjem min, ki je pač ena najstrašnejših metod moderne vojne. Kellermann piše:

V zemljo so zariti jarki, globoki, vijugasti žlebovi. Izpeljani so vse vprek po poljih in gozdovih, vaseh in pokopališčih, brez vsakega ozira. Pred jarki so žične ograje, nizke, plazeče grmičevje z železnimi trni. To železno grmičevje je ustvaril današnji človek. Ne prinaša sadov, ampak človek umrje v njem kakor muha v ščetinah onih rastlin, ki se hranijo z žuželkami. Med žičnimi ograjami žvižgajo sem in tje krogle iz pušk. Iz cevi strojnih pušk, obhlajenih z vodo, se usipajo sikajoči roji. Granata prihaja semkaj iz daljine dalje in poišče vse, kar živi. Več, še več. Cent težke mine se privale iz jarkov, tja čez sovražnikove jarke. Ročne granate frče. Ali to še vedno ni vse! Mi, ki se bojujemo v zraku, na vodi, po snežnikih in v puščavi, mi se bojujemo danes tudi pod zemljo. Kjer se približujejo jarki drug drugemu, pride tudi še vojna z minami. Dalje res več ni mogoče.

Vojna pionirjev je!

Najprej so bili zadej, gradili so brvi, mostove, potem so prišli naprej, pa so ustvarili pristrežja, jarke, žične ograje. In končno so pričeli svojo vojno, po svojem posebnem načinu. Danes so čisto spredaj pri najprednejših in kjer pade vojak, tam pade pionir z njim.

Vražji fantje so in brez njih ne gre več. Ne moremo jih pogrešati, vsak jih ljubi in občuduje.

Torej pionirji, častniki in možje, pridejo in ogledujejo stvar. Ne odlašajo dolgo, kajti cinčanje ni po njihovem okusu. Prično. Notre v zemljo! Najprej je luknja, potem vodnjak, predor. Cela nadstropja globoko. Po sestavljenih lestvah in po lestvah iz vrvi se pride dol. Potem gredo naprej, pod jarki in žičnimi ograjami. Od tukaj potem na desno in levo. Rov postaja večji. Vse polno predorov zbijejo v zemlji in rovi odžarevajo na vse strani. Galerije in hodniki vežejo rove pod zemljo. Tu doli v njihovi temi so nastali novi jarki. Krampi in lopate in svedri na zračni pritisk se zajedajo skozi prst in kamenje in pravi rudnik nastane.

"Tukaj in tam smo razstrelili mino." Kdo razmišlja pri tem poročilu? Nihče. Kdo pozna strašno delo?

Tukaj pod zemljo ne slede za rudninami, slede za ljudmi, te hočejo zgrabit od zgoraj, ker ne zadostuje, da jih le od zgoraj.

Teško in trdo je pionirjevo delo. Osem ur prenaša neprestano prst in kamenje po mračnih rovih. Zgoraj, v svetlobi solne, strese zemljo in če vidi sovražnik nove nasipe zemlje, tedaj jih obstreljuje takoj z granatami. Ali pionir? No, pionir izvrši svojo dolžnost.

S kompasom in merskim trakom delajo tu doli. Gre za najmanjše kote. Naraščanje in padanje za metre, a tudi za pol metra. Vlaki z lesom pridrdrajo, pionirji vlačijo dan in noč les in brune skozi rove, da jih podpro, drugače se sesujejo lepega dne nad njihovimi glavami. To bi bila lepa reč! Hodniki in galerije so dolgi dostikrat po več kilometrov. Ali nihče jih ne vidi, nihče ne pozna dela pionirjev.

To je delo tednov in mesecev, delo znoja, premišljenosti in poguma.

Kako je? Ali gradi tudi on, nasprotnik? Pionir prisluškuje doli v svoji noči. Pionir poluka vun, če ni nametane tukaj pri njem toliko zemlje, da zbujajo pozornost. Lije v potokih, vse dneve, in pionir napenja sluh: Da, njegove sesalke delujejo. Voda je udrla k njemu.

Seveda dela tudi on, Francoz. On je pričel in je mojster v teh stvareh.

Zvižčno in kar najbolj previdno vodijo to vojno pod zemljo, v temi, mnogo metrov pod rušo. Nekega dne, v nočni uri, ko pokajo zunaj puške in razsvetljujejo temo svetlobne krogle, v srečni minuti sliši, kako praska in strže tudi on, ki prihaja od one strani, ki se je preril v tednih in mesecih do sem in ki poižkuša kakor mi, da zagradi sovražnika tudi od spodaj, ker ni dovolj le od zgoraj. Pionir, mož od temena do pete, on, ki razume svojo reč, ve natančno, kaj mora storiti. S svojimi tenkimi ušesi posluša in pravi: Štirje metri so, šest metrov je. Ali je na desni, na levi, zgoraj ali spodaj, tenka ušesa je treba za to. Oficir leži v svojem pristrežju na deski in spi, sedaj zazvoni telefon: "Štirje metri so, zdi se mi, da je nad nami." — "No, dobro," pravi oficir, "priden zjutraj na vse zgodaj".

v Srbiji, vohunstvo v Prusiji, prosta ljubezen v Avstraliji, kolera v Avstriji, kaj nam mar? (Da!) Ampak, prijatelji, nikakor mi ne gre v glavo, zakaj ne bi smel povedati, da sem ravno večer videl (uh!) mistra Purgana — vi vsi dobro veste, da poseduje mister Purgan desetisoč ljudi in tovarno — na Fifth Ave. sem ga srečal. E — mož je imel zmečkano kravato, nepočesane brke (huh!) in prav razločno sem videl črn ženski las na njegovem belem telovniku — in — (cenzurirano) ...

— Dol z odra! Nesramni lažnik! — svinjar! Tat poštenega imena! — Dol — dol!

— Svoboda govora, prosim —! (Blagor otrokom!)

... Dovolite! Dovolite — Mogoče je bila konjska dlaka, kdo ve? Morda se mi je pa le tako sanjalo... Človek včasih premišljuje o cekinih, pa zatiplje gumb na suknji; saj to ni nič novega, nič hudega. Vsi dobro veste, da je mister Purgan čislau možak — kajpak — dal je milijon dolar-

jev društvu zoper trpinčenje živali na Kitajskem (da, da!); z njegovim dovoljenjem in denarjem je odplula barka napolnjena z nosovi iz kavčuka na Francosko (živjo!). Dober človek! Če bi on slučajno bival (hm!) reeimo na Bolgarskem ali v Trebizundu, bi Vam jaz rekel, da je gospod Purgan navaden lump — (seveda!) — da je tiran številka ena (ha!), da je satanov lajtnant (kajpak!) — da je krvosic, ki preša bogastvo iz človeške krvi — namreč on, Purgan na Bolgarskem ali v Trebizundu — medtem ko stradajo (kdo?) njegovi sužnji v — Bolgariji in — — — (cenzurirano) ...

(Vpitje in ropot).

— Kdo strda? Kdo je suženj v Dolariki? Hej, ti duša črna! Mi da stradamo? — Mi smo sužnji? Ali nam ti daješ kruha, kaj? Kako ti veš, da mi strdamo? Ali smo tebe prosili kruha, kaj? Hej, ti duša umazana! — Dol! Ven! Ne besede več! —

— Svoboda — —! (Blagor njim, ki ne vidi-jo).

— Prekliči, prekliči, ali boš preklical?

... Da! Slovesno izjavljam, da stradajo Purganovi sužnji na Portugalskem, v Indiji in v Mezopotamiji, toda nikdar v svojem življenju še ni povedal mister Purgan in ostali Purgani, da stradajo njihovi sužnji v Dolariki, in dokler tega sami ne povedo, toliko časa bodimo uvajeni, da je volk natrkan kakor boben in poleg njega leži ova v svoji koži nedotaknjena... (Tako je!) Da! Čemu bi se kisali! Bodimo zadovoljni, prijatelji, in ne razburjajmo se! ... Vsi vemo, da se nam dobro godi... (Da!) Težki časi, nesnaga, sužnost, stradanje — vse to nam je tuje, neznano, in ne spada med nas. Mogoče so te grde bolezn gospodarile pred petsto leti, mogoče v starem veku; morda se res najdejo tudi danes, ali kje? — gotovo na Ruskem, v Alžiru, na Madagaskarju in v Lurdu, toda mi smo čisti... (Tako je!) Če pa bi (pst!) — pomislite — če, če — če bi kdo slučajno — ponavljam: slučajno — torej: če (kar je še veliko vprašanje) bi kdo slu-u-uč-a-ajno pri nas — (oho!) v Dolariki (počasi, počasi!) — takole — samo — mimogrede — nehoti in nevede — brez lastne krivde — in popolnoma po nedolžnem zadel samo za las ob nesnago, bedo in drugo tako neprijetnost... česar vas nebo očuvaj!... (da!) — tedaj, tedaj — mislite si, mislite — ne ni treba misliti!... kajti kdor misli, je tepen (seveda!) — samo verujte, živo verujte, dragi moji, da to niste vi, da vaša telesa niso vaša telesa, da vaše duše niso vaše duše! — (Aha!) — Verujte, verujte! Nič ne vprašajte, samo verujte — in lepo vero si naredite... Vse je lepo, rožnato, nebeško... V Sahari je žeja doma — to se nas ne tiče... V Carigradu je veliko psov — to ni naša stvar... Na Ogrskem je kolera — kaj nas briga?... V Kalabriji se je podražila mačja pečenka — kdo se naj zmeni?... Glavno je, da verjamemo, verjamemo en masse, vsi kot en mož, da smo mi srečni, zadovoljni in da je vse lepo, krasno, čisto — da ni pege na naših Purganih, niti mušje pičice, da so veliki, blagi, modri in neskončno dobrotljivi — naši Purgani, naše zvezde, naša solnce, naši Cezarji, idoli, junaki, bogovi! ... Ha! Verujte, dragi moji, verujte! Zavežite si oči, zamažite ušesa, in pojdite in vpijte: "Gloria!" in kimajte — komurkoli, kdor vas prime — za nos in vas popelje na — gnojišče... (Kaj?) Kdor vas popelje — in kadar boste gazili do grla, kadar boste grgrali — — —

(Cenzor klanjam se!)

— Svobo — —! (Nobene besede več).

Ubogi, ubogi Bingo! Ni ga več.

Sedaj pa je treba odločno delati! Treba je delati in praskati, da oni ne zapazi, da smo ga slišali. Skoraj gotovo je, da je slišal tudi on nas, tudi on ima dober posluh. Veliki trenotek je prišel. Minute odločujejo. Razstrelivo prineso hitro. Vreče s peskom, cele gore takih vreč prineso skozi predor v rov. Pionirji smukajo semintje kakor podgane v temi, ali oni tam spredaj delajo dalje. Le markirajo delo, ali to morajo napraviti proketo spretno. Praskati in strgati morajo tako, čeprav le markirano, kakor da delajo resnično, kajti oni tam v sovražnikovem rovu je zviti kakor lisjak. Smejal se bo in dejal: "Sedaj le markirajo, a pet minut pred njimi razstrelim jaz, potem adijo pionirji, oficirji in možje."

Kar najbolj natančno nagrmadijo zaboje z razstrelivom in jim nadevajo razstrelilne klobučke, ali med tem nadaljujejo brez odmora prasketanje in strganje, in on, ki to dela, mora biti umetnik, drugače je delo pokvarjeno. Hitro, hitro!

Pionirji čepi v mračnem rovu. Vreče s peskom prekladajo z mrzlično nagleco iz rok v roke. Razstrelivo je treba vzdizati in pred njim napraviti meter debel nasip, drugače uniči razstrelivo naš rov in ne bi šlo kvišku. Vreče prekladajo vse hitreje, znoj lije v potokih čez obraze pionirjev. Mož za možem izčrpa zadnje sile! Najprednejši dela kakor obseden, močan in spreten mora biti in gradi zid. Hitreje, vse hitreje naj gre delo od rok. Ne čuti več rok. Ko skonča, potem: Nazaj! Varno razpredajo vodilno žico, pionirji se razprše v ozadje, hitro, hitro! In oficir, oficir pionirjev, pravi svojim možem v strelskem jarku: "Torej, sedaj počei. Pozor! Čez tri minute razstrelje." Sivi možje izginejo v pristrežjih in skrijejo glave.

Tla se zazibljejo, mina zleti v zrak! Raztrga zemljo, tla se odpro in kamenje in prst divtja na stotine metrov visoko. Vulkan bljuje! Steber dima in prahu se vzdiguje temen in siv tako visoko kakor cerkveni stolp. Med činom pa kolebajo v zraku vreče s jeskom in frfotajo deli oblek, ki jih je odtrgal zračni pritisk od teles. "Pozor!" Sedaj pada vse. Kamenje udarja na jarke.

Ali še vedno dežuje kamenje in deske in dim je še neprodiren: Ali že so sivi možje iz jarkov, že tam spredaj! In preden se še poleže dim, že sede v livniku, ki ga je napravila mina in ki je

velik kakor cirkuško pozorišče. Vse je bilo pripravljeno, samo prežali so. Vse je bilo pripravljeno, puške, municija, ročne granate, strojne puške. In s sivimi so prišli obenem tudi pionirji z vrečami s peskom in prično graditi kakor mravlje: Nasipe, obrambne ščite in zasilna pristrežja. Sedaj naj pride! In že delajo zopet zadaj, da izgrebejo zakop k novi trdnjavi. "Pridobili smo dvajset metrov, trideset metrov, izboljšali smo naše stališče, razdrli smo njegov podzemeljski rov."

In v časopisju je notica: "Tukaj in tam smo razstrelili mino." Ali nihče ne ve, koliko dela je to, koliko zvižanje in poguma je treba.

To je vojna pod zemljo, najnovejša, najstrašnejša! Noč in dan grebejo in rijejo. Mina zleti v zrak na tem ali onem kraju fronte. Rov izkopljejo prav pod sovražnikove jarke in jarek zleti v zrak z vsem, kar je notri, z ljudmi, municijo, kuhinjskim orodjem in orožjem.

Za naskok pripravljajo rove, ki zlete v zrak ono sekundo, ko je treba.

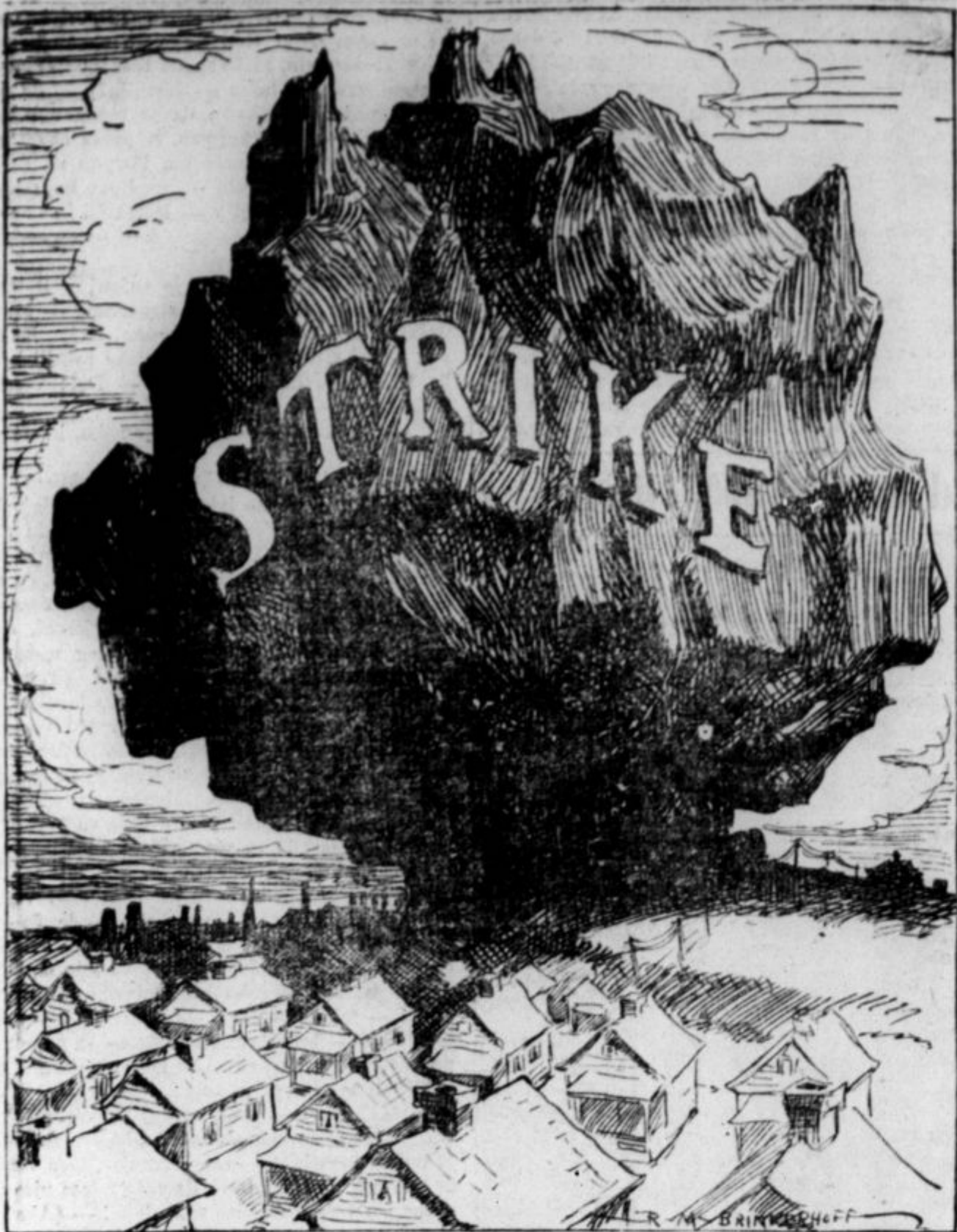
Gorje pa, če sovražnik prvi razstrelji, eno samo minuto prej: Oficir in pionir, izkopala sta si grob.

Kandidatje kapitalističnih strank obljubujejo delavcem zvezde z nebes. Kaj je storil kongres, kaj so storile legislature, da bi se omejila brezposelnost, ki peha milijone delavcev v bedo?

Pri volitvah so meščanske obljube po eeni. Po volitvah so pozabljene kakor neprijetne sanje.

Anglija se po pravici lahko imenuje svetovno cesarstvo, ker ima posesti v vseh delih sveta. Njeno gospodarstvo obsega 11,321,000 kvadratnih milj (1 milja je 1½ km.). Najgostejše naseljen je London, kjer stanuje na kvadratni milji 10,000 oseb, medtem ko pride na Falklandske otoke zgolj 0,3 osebe na kvadratno miljo. Narašča tudi plemo Maorijev, in sicer od leta 1881 do 1906 od 44,097 na 47,732 oseb. London s svojimi 7 milijoni prebivalci je največje mesto Anglije in vsega sveta. Glasgow šteje 884,500, Kalkuta 1¼ milijona prebivalcev. Trgovina dosega 38 in tretjino milijarde kron. Angleži izkopljejo v enem letu 3000 milijonov ton premoga, ki je vreden 28 milijard kron, 16 milijonov ton železne rude, vredne 144 milijonov ton premoga, ki je vreden 28 milijard, 1,296,000 kron.

Vulkan naše dobe.

Copyright, 1914, R. M. Brinkhoff.

Sloga in stavke.

Po Ameriki se razlega čudovito blagolglasna pesem miru. Ne pesem tistega miru, ki je narodom potreben za zdrav in uspešen razvoj! V Mehiki lovi paša armada Viljo in malo je manjkalo, da se ni izpolnila najsrčnejša želja gotovih kapitalističnih krogov, ki bi najrajši pohrustali vsa dežela. V Anglijo in Francijo se pišejo note, Nemčiji se pošilja ultimatum. Džingovski glasovi so močni!

Mir se pridiga na drugem polju. Delavecem oznanjajo lepi evangelij sloge med delom in kapitalom.

Kdor ima kaj prevdarnosti, mora razumeti, da gre ta zaželjena sloga na račun delavstva. Kajti vsa ta slavljena harmonija med delom in kapitalom bi bila mogoča le tedaj, če bi ena izmed dveh bojujočih strank popolnoma ugodila drugi. Jasno je pa, da ne smatrajo kapitalisti sebe za tisto stran, ki naj odneha, kajti če bi imeli take namene, jim ne bi bilo treba trobiti sloge, ampak bi enostavno dali delavecem tisti delež pravice, ki ga zahtevajo vsaj v sedanji družbi.

S tem ne bi bilo rešeno socialno vprašanje; ali pokazali bi kapitalisti s tem, da ni njihovo govorjenje o spravi in sporazumu prazno bežedičenje, ampak da imajo, kljub temu, da stoje na stališču sedanjega družabnega reda, vendar dobro voljo.

Vse deklamiranje o slogi pa nima v resnici družnega namena, kakor da odvrne delavstvo od boja.

Zelo veliki magnati so šli med te pevce harmonije. Lani se je sam mladi Rockefeller, kronprince dinastije, potrudil v Colorado, in tam se je tako ponižal, da je govoril z delavci, z njimi jedel, in nastopal celo na shodih pred njimi. In organizirati jih je hotel — na nov način seveda, na Rockefellerjev način, da jim predvsem — ne bo več treba stavkati.

Rockefeller ni prijatelj stavke. Kapitalisti sploh niso zaljubljeni vanjo. In njihovi učenjaki, služenci vsakemu despotu za denar, pripovedujejo, kako so stavke škodljive.

Tega nauka ne bi bilo treba. Saj je stvar tako enostavna, da jo tudi delavec razume brez posebnega razlaganja. Kadar zapuste delavci tovarno in se ustavijo kolesa, se ne izdeluje nadvrednost, kapitalisti ostanejo brez profita, in to je zanje škoda.

Ampak to je že od nekdaj tako: V boju se ne dela, kar želi sovražnik, ampak kar mu je neprijetno. Kajti kdor se bojuje, hoče zmagati. In ker ne morejo delavci v miru doseči, kar potrebujejo, se morajo bojevati.

Stavke so škodljive; kapitalisti vedo to. Čudno je torej, da se upirajo vsaki delavski zahtevi in zavlačijo stavke, kadar izbruhnejo, dokler le morejo. Ali vendar ni to tako čudno, da se ne bi moglo razložiti. Če trpe kapitalisti škodo, kajti kdor da bi se vdali, je t odokaz, da je zanje ugodneje trpeti škodo od štrajka kakor odnehati. In to pomeni več, nego si mnogo delavcev navadno misli.

Po večjih stavkah izhajajo statistični izkazi, ki pripovedujejo, kako dolgo je trajal štrajk, koliko delavcev je bilo udeležnih, koliko je bilo stavkokazov, koliko produkcije je bilo preprečene, koliko mezd na eni strani, koliko producirane vrednosti na drugi strani je bilo izgubljen. O izgubljenih profitih molče take statistike. Ka-

pitalisti si ne dajo meniti nič tebi nič gledati v vse rubrike svojih knjig.

Pa nič ne de. Pri nekaterih stavkah je šla izguba produkcije v milijone. Kapitalisti so pač znali izračunati to. Saj imajo dovolj ljudi, ki morajo računati zanje. Vedeli so čisto dobro, za kaj gre. In kljub velikim izgubam se niso vdali, dokler niso bili prisiljeni.

Vsa izguba, ki so jo vzeli nase, torej ni bila tako velika, kakor tisti košček pravice, za katerega so se bojevali delavci. In to, kar bi morali kapitalisti v času štrajka priznati delavecem, je le majhen del profita, ki ga sami vtaknejo v žep.

Iz tega bi delavci lahko spoznali, kako ogromen je dobiček, ki ga dajejo kapitalistom. Tedaj bi morali tudi odpraviti tisto blapčevsko rovanje, da morajo biti hvaležni podjetnikom, ker jim dajejo dela.

Hvaležni bi morali biti kapitalisti delavecem, da delajo zanje in jim ustvarjajo bogastva. Ali te hvaležnosti ni opaziti nikjer. Delavci ne le izkoriščani, ampak povrh še zaničevani.

Žal, da je pogostoma sam kriv. Iz nevednosti, iz duševne lenobe, iz suženjske ponižnosti ali pa iz strahopetnosti dopušča, da šviga bič po njem. In kapitalisti niso tako nemni, da ne bi porabili prilike. Kadar postane bičanje tako hudo, da brizga kri že preveč, tedaj vzroje nazadnje tudi najpohlevnejši delavci. Tedaj nastane boj, izbruhne štrajk, prav tako kakor tam, kjer so delavci organizirani in zavedni. Razlika je le ta, da se punt spontano razdraženih proletarcev navadno ukroti, ker niso taki rebelanti ne dovolj pripravljeni za boj, ne izkušeni v njem. Kjer imajo delavci dobro organizacijo, jim je pa težko priti do živega.

V vsakem slučaju je pa štrajk res neprijetno sredstvo in nalaga tudi delavecem samim težka bremena. Toda to ne pomaga nič. Vsak boj ima svoje vzroke; kadar minejo vzroki, mine boj sam po sebi.

Tadi štrajkov bo enkrat konec; ali ne v kapitalističnem sistemu. Kadar ne bo vzrokov, ne bo štrajkov. To bo v socialistični družbi. Kadar ne bo nikogar, ki bi moral izkoriščati delavstvo, se delavecem ne bo treba boriti zoper izkoriščanje.

Pobožna pravljica govori o Bogu-človeku, o sinu božjem, o "besedi, ki je meso postala in med ljudmi prebivala." Jezus Kristus, edinorojeni sin Vsegamogočnega, je stopil iz nebes na zemljo, živel trdo človeško življenje, in se dal križati za svoje prepričanje, za svoj nauk:

Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe!

Bojišča na Franeoskem, v Flandriji, na Ruskem, v Galiciji, na Balkanu, v Aziji, Afriki so pognojena s človeško krvjo.

Besede evangelija so odsev človeškega hrepenenja. "Mir ljudem na zemlji" je velika želja človeštva, ki se nikdar ni doživelo miru. Ali evangelij ne more biti nič drugega kakor želja, in najidealnejši nauki, najčistejša vera ne more primesti človeštvu miru, dokler so vsi pogoji za boj.

Ne pridigajmo miru, temveč ustvarimo, pogoje zanj—to nas uči vojna, veliki polom krščanstva. Pogoje miru pa ustvari socializem.

Moderni Belgrad.

Stari Belgrad je bil podoben veliki azijski vasi z nizkimi, uračnimi kočami, tesnimi in krivimi ulicami brez tlaka, brez pločnika; — povsod so bile jame, luže in smrad. Prebivalstvo je bilo zelo mešano ter je govorilo največ turški, pa grški in najmanj srbski. Šele od leta 1867 je mesto začelo naglo napredovati, čistiti in lepšati se ter pod Obrenoviči in Karagorgjeviči postalo vsaj v gorenjem delu povsem moderno mesto z električno železnico in razsvetljavo ter s kanalizacijo.

Belgrad je imel zadnja leta okoli 100.000 stanovnikov ter je bil sedež kralja Petra, vseh ministrstev, državnega sveta, skupštine (parlamenta), višjih finančnih in sodnih uradov, Srbske Velike šole (univerze) s filozofsko, pravno in tehniško fakulteto. Tu so bile dalje Vojna akademija, Trgovska akademija, bogoslovnica, Velika ženska šola, ženska in moška učiteljska šola, nekaj gimnazij in nad 10 deških in dekliških osnovnih šol. V Belgradu je bila narodna knjižnica z nad 100.000 knjigami in zvezki, Narodni muzej, Solski muzej, Etnografski muzej, Narodno pozorišče (gledališče za dramo, koncerte in male opere). V njem so imele širše poslanike ali konzule skoraj vse evropske države, ki so tu vzdrževale veliko uradnikov.

Belgrad je bil tudi sedež srbskih znanstvenih in umetniških društev, kakor so Srp. kralj. akademija nauka, Srp. književna zadruga, Društvo sv. Save, Srpsko starinarstvo, profesorstvo, učiteljsko, kmetijsko, gimnastično, strlško društvo, razna pevka društva, društvo za gluho-nemo deo ter za sirote in zanemarjene otroke, za katere so se vzdrževale razne obrtne šole i. t. d. V Belgradu je izhajalo mnogo političnih, leposlovnih, znanstvenih in strokovnih časopisov in zbornikov, ter so imeli upodablajoči umetniki svoj državni zavod, kralj pa je ustanovil tudi srbsko umetniško galerijo.

Belgrad je imel šest pravoslavnih cerkev.

med katerimi je bila najlepša Saborska cerkev, dalje eno katoliško in eno protestantsko cerkev, dve mohamedanski ter dve hebrejski bogomolnici. Tu je stoloval belgradski arhiepiskop, metropolit cele Srbije; tu so se vsako leto arhijerejski sabori.

Belgrad je bil znatno trgovsko mesto ter je gojil izvoz in uvoz blaga z Avstro-Ogrsko, Nemčijo, Francijo, Anglijo, Turčijo, Rumunsko, Bolgarijo in Italijo. Za pospeševanje trgovine je imelo mesto celo vrsto bank, zavodov, zadrug, društev in udruženj. Tudi obrt se je gojila v raznih strokah ter so bile zgrajene raznovrstne tovarne (za pivo, keramiko, vžgalice, lak, tobak, sladkor, kovinske izdelke, platno, čokolado in drugo). Imel je svoj magistrat ter bil razdeljen v šest okrajev.

Največja znamenitost Belgrada je bila stara, zgodovinsko slavna trdnjava, ki je preživela stoletja bojev, dokler je niso razrušili avstrijski topovi.

Kalimegdan je bil divno izprehajališče visoko nad reko s krasnim širnim razgledom na Srem in Banat. Ob potih so kipi srbskih pesnikov, pisateljev in junakov.

Glavni okraji mesta so:

Dolnje (stare) in Gornje (moderne) mesto s Kalimegdanom, Varoški okraj, Savski okraj, Dunavski okraj, Palilula, Istočni in Zgodnji Vračar, Svetosavski okraj in Terazije v sredini mesta. Najlepše stavbe oziroma palače so: Uprava fondov (hipotečna banka), Novi dvor, banka Slavija, Vojna akademija, univerza, gledališče in razni moderni hoteli (Pariz, Moskva in dr.). Mesto ima več prostornih trgov in v zgornjem delu široke in ravne ulice ter moderne in večnadstropne hiše. Glavne ceste so Dubrovačka, Dušanova, knez Mihajlova, pop Lukina ulica in Terazije. Belgrad ima tudi več spomenikov, med njimi so najlepši spomenik kneza Mihajla, Pantića in Dositeja Obradovića.

UTRINKI.

Kdor pomaga, da se odpravi kapitalizem s svojim neizogibnim konkurenčnim sistemom, pomaga, da nastane mir med narodi.

Vojna je produkt kapitalizma in izgine le s svojim producentom.

Na Franeoskem ni "Franejožefovega" in "Marija Terezijinega reda" in podobnih "ordinov." Imajo pa takozvano častno legijo, ki je navsezadnje vendar tudi nekakšen red, za katere se pehajo ničemurni ljudje kakor po drugih deželah za vsakovrstnimi križi. Znamenje te častne legije je majhen trak, ki se nosi v gumbnici.

Franeoski pisatelj Henry Murger je bil čez polje pri svojem prijatelju Villemesantu. Sel je lovit žabe, ali kljub temu, da je uro za uro presedel ob potoku in natikal na trnek najslastnejšo vabo, ni vendar nobene žabice vjel. Šele došli prijatelj ga je poučil, da se dajo žabe najuspeš-

neje loviti na košček rdeče eunje in mu je hotel prinesiti rdeč trak. Murger pa mu je dejal, da mu ga ni treba, in je potegnil iz gumbnice rdeč trak častne legije in ga košček nataknil na trnek, rekši: "Ni vraga, da bi ne prijemale žabe, ko so ljudje kar nori za tem!"

Na zemlji vlada le ena pravica. Pravica močnejšega. Zato mora proletariat skrbeti, da postane močan.

Delavec, ki se ne pridruži socialistični stranki, zadržuje napredek in zmago socializma. Torej je soodgovoren za razmere, v katerih trpi prav tako, kakor kapitalist, ki nasprotuje socializmu.

Vojak, ki se po gostilnah baha s svojo hlabrostjo, na bojišču pa ne gre, je kakor delavec, ki se po salonih pridušuje, da je socialist, stranki se pa ne pridruži.

Pomlad poganja na bojišču.

Vojna ali mir?

Zedinjene države preživljajo krizo, podobno tisti, v kateri je bolnik, kadar stoji pred operacijo na življenje in smrt. Vse tisto pisanje in razpošiljanje not, v katerem se je doslej uril naš predsednik Wilson skoraj dve leti, ni bilo pravzaprav nič v primeri s sedanjo napetostjo med Ameriko in Nemčijo. Nekatera poročila iz Berlina sicer pravijo, da bo Nemčija odnehala, dasi njeni vodilni organi še sami ne vedo, na kakšen način naj to storijo, ne da bi sploh opustili vojskovanje s podmorskimi čolni in oškodovanje sovražne trgovine.

Razume se, da si nam ni treba beliti glavo za nemško vlado. Tukaj nam ne gre niti za to, kdo je več zagrešil in storil večje napake: Nemčija ali Amerika. Kakor ob vsakem sporu pravijo eni tako, drugi pa tako. Če bi hoteli mi utemeljiti svoje mnenje, bi potrebovali za to toliko prostora, kolikor ga danes nimamo na razpolago.

Ali za to vprašanje nam danes ne gre. Nekaj drugega je vmes, kar bi moral premisliti vsak delavec, če noče biti le slepo orodje v rokah gospodujočih. V sporu med Nemčijo in Ameriko tiči največja nevarnost vojne.

Kriza še nikakor ni minula. Dokler ni znan uradni odgovor Nemčije, ki pa ni do te ure niti sestavljen, je vse mogoče. Tudi leta 1914. je avstrijska vlada še par ur, preden je poslala znan ultimatum v Beograd, trdila, da ne zahteva nič nenavadnega, nič težkega, kaj se nemogočega, in da bo Srbija lahko vse brez žrtve in ponižanja izpolnila, če ima le malo dobre volje. Ves svet je po teh besedah mislil, da ni manjše nevarnosti; šestindeset ur na to je Avstrija že mobilizirala.

Na telegrame, izjave, intervjuje ni torej nič dati, dokler ni uradni odgovor črno na belem tam, kjer mora biti.

Toda recimo, da odgovori Nemčija na Wilsonov ultimatum tako, da se odvrne vsaka nevarnost, kar bi se seveda popolnoma strinjalo z našimi željami: Resnica, na katero ne bi smeli nihče pozabiti, je vendar ta, da živimo v krizi, iz katere lahko spontano izbruhne nemško-ameriška vojna, in da nima ameriško ljudstvo na to krizo toliko vpliva, kolikor zavzije črv za zajtrk.

Predsednik piše note, in taka nota lahko prinese vojno. In ljudstvo se pojde klat — brez svoje volje, brez znanja reči.

Naj ne reče nihče, da imamo v Ameriki plačano vojsko in da se ne bojeval, kdor se noče. To je fikejza, in sicer ena najnevarnejših. Vsak državljan od 18. do 45. leta je v Zedinjenih državah obvezan za vojaško službo v slučaju potrebe, in pod gotovimi pogoji se, tudi nedržavljan, lahko pokličejo pod zastavo strica Sama. In če ne bi bilo tega v konstituciji, je gotovo kakor amen y očenašu, da bi kongres sklenil zakon za obvezno službo, čim bi le malo predlo Ameriki.

In ljudstvo ima na najosudnejše vprašanje, na vprašanje o vojni in miru toliko vpliva, kolikor čreda ovac na pastirjevo voljo!

Tako je v demokratični Ameriki. In tako bo, dokler se ne zdrmi masa ljudstva s krepko voljo, da ne bo več čreda.

Brez demokracije je vsak napredek nemogoč; resnične demokracije pa tudi v Ameriki ni, in je ne bo, dokler si je ljudstvo ne pripori. Nikdar je mogote niso prinašali narodom za darilo.

Če si jo hoče priboriti, mora biti ljudstvo močno; če hoče biti močno, mora biti organizirano.

Naj je ta pesem stara ali ne, edino prava je. In dokler je ljudstvo ne bo poslušalo, bo plesalo po muziki mogoteev.

KAJ JE NAŠLA ZVEZNA PREISKOVALNA KOMISIJA ZA INDUSTRIJO IN DELO V AMERIKI.

Izkoriščanje delavstva po železniških družbah.

Kempe, kjer so nastanjeni delavci, ki delajo in popravljajo proge, so nesantitarne, prenapolnjene in nezadostno oskrbljene za potrebno zdravje in ugodnost delavcev. Povrh je še mnogo izkoriščanja, kakor previsoke cene za živila in graft od strani formenov. — III, M.

Namišljene dobrodelne organizacije.

Takozvana prostovoljna dobrodelna društva mnogih železniških družb pod sedanjo upravo so za vpslene velika krivca, kajti fond, ki prispevajo vanje skoraj izključno nastavljeni in za katere nosi uprava železnice le stroške za vzdrževanje uprave, so se do pred kratkim rabili v svrhe, da se odzamejo družbam njihovih dolžnosti napram ponesrečenim, medtem ko se je od nastavljenec tirjalo, da s svojim podpisom, ko so postali člani teh društev, odreko vso odgovornost družbe glede ponesrečenja.

V nekaterih slučajih morajo uslužbeneci celo po sili pristopiti tem društvom. Vzlic temu nima članstvo v tej instituciji nobene besede v upravi, niti nima, če je kdo odpuščen iz dela, nobenih opor. Končno žrtvujejo člani društev pod njih sedanjo upravo, ako puste delo za kakršnokoli dobo ali vzrok, družbi svoto, ki so jo vplačali. — III, M.

Privatne armade železniških družb.

Vsled moči, ki jim je podeljena od mnogih držav, vzdržujejo železniške družbe posadko policije in arzenale za municijo. Ta oborožena sila, kadar je pojačana po rekrutih iz detektivskih agentur, kakor kaže, tvori v slučaju industrialnega sporeka privatno armado, ki je oblačena v neke vrste oblast, katere je dana le javnim uradnikom; ta oborožena krda, zlorablja najvišje funkcije države in mnogokrat upadajoča v

Evropa vzdihuje:

Copyright, 1916, H. S. McClure.

"Čudno, kako sem se že naveličala tega fanta!"

pravice državljanov, so določno nevarna za javno blagostanje.

Pullman družba.

Nastavljenec Pullman Co., konduktarji in porterji so vpsleni pod razmerami, ki zahtevajo radikalne preuredbe. Konduktarji in porterji so po priznanju uradnikov družbe same prenizko plačani. Odmerjena plača porterjev je \$27.50 na mesec, in če hočejo porterji živeti, morajo pri pasazirjih gledati za napitnino. Predsednik Pullmanove družbe priznava, da je napitnina, ki jo dajejo pasazirji, direktno koristonosna za Pullman družbo, ker družbi na ta način ni treba plačevati porterjem pristojbine plače. — 108, M.

Delovne razmere slabe.

Delovne ure so skrajno dolge. Po predpisih je dovoljeno porterju samo štiriurno nočno spanje, in kdor bi pri delu spal, ga zadene stroga kazen. Nastavljenec Pullman družbe so podvrženi tudi raznemu izkoriščanju. Med tem bodi navedeno: Takozvana posredovalna dedukcija plače za tak čas, ko jih družba ne rabi, vzlic temu da se morajo vsako jutro zglaševati na družbenem uradu in so včasih prisiljeni čakati večino dneva brez odškodnine; zahteva, da morajo porterji črniti čevlje pasazirjev brezplačno; sistem posredovalnih kazni za kršitev mnogih odredb; zahteva, da morajo vsi nastavljenec kupovati svoje uniforme od ene trvdice, tiste, kjer imajo delničarji Pullman družbe svoje deleže; in pomankanje primernih spalnih prostorov za vpslene, kadar so oddaljeni od domačih postaj. — 109, M.

Organizacija zabranjena.

Nastavljenec pri Pullman družbi si svojega položaja ne morejo izpoljšati podom organizacije, kajti za katere družba izve, da pripadajo organizaciji, so odpuščeni in vsled izdatno uvedene špionaze so delavci zasledovani, tako da jim na organizacijo sploh ni mogoče računati.

Previsoka kapitalizacija.

Pullman družba je previsoko kapitalizirana. Iz prvotnega investiranega kapitala \$36,000,000 leta 1893, je družba leta 1915 svoj kapital povisala na \$120,000,000. Na podlagi prvotne investicije vlečejo danes delničarji nič manj nego 29 odstot. dividend.

V teku njenega obratovanja so na podlagi prvotnega vloženega faktičnega kapitala \$32,601,283 delničarji potegnili nič manj nego \$231,000,000 dividend. — 110, M.

Pravi agitator.

Karl Napier je dejal pravilno: "Ljudje govore o agitatorjih, toda pravi in resnični agitator je krivica; odpravimo krivico, in agitacija bo odpravljena". — 63, M.

Pravica človeka in pravica imetka.

Četrti dodatek ustave, v svojem jedru in načelu namenjen v človekoljubne namene, je bil zadnji čas osvojen po korporacijah. Namenjen je bil, da odvrne in ustavi moč bogastva in privi-

legij. Bil naj bi spričevalo svobode za človeške pravice proti pravici bogastva. Toda pomen tega je bil prenešen hitro in popolnoma. Danes se z njim operira, da varuje pravice bogatašev v nasprotstvu s pravicami človeka. Postal je Magna Carta nakupčenega in organiziranega kapitala. — 56, M.

Zakoni v zaščito delavcev se ne izvajajo.

Navadni stroj zakona ne določuje nobenih sredstev, potom katerih bi delavstvo in drugi revni sloji dosegli izravnanje prestopkov, ki jih povzroča neplačano delo, previsoki računi po sleparskih agenturah privatnih dobaviteljev dela, posojilnice in graftov od strani formenov. — 59, M.

Francoski časnikarski poročevalci Deschamps pripoveduje o svojih vtiskih izpred Verduna med drugim sledeče:

"Ko sem se mudil nekega dne na bojišču, sta padala dež in debela toča. Verdun, Douaumont in LeMort Homme sem zaradi goste megle le malo razločil. Verdun se mi je zdel kakor ranjen stražnik, ki pa še vedno ni padel, ampak stoji in gleda ter je pripravljen na spopad s sovražnikom. Lahko se reče, da je mesto podobno kupu razvalin. Samo zelo poškodovana stolpa katedrale še stojita in se dvigata proti nebu. Ko sem ju gledal, sta se mi zdela kot dve veliki roki, ki se dvigujeta v višino in prosita Boga pomoči. Kamorkoli se človek ozre, sta sama revščina in uničenje. "asi in mesta v bližini služijo vojakom v strateški namene. Vse civilno prebivalstvo jih je že pred več tedni zapustilo in se podalo v notranji del Francije. Lahko rečem, da mi ni bilo še nikdar tako teško pri sreč kot tedaj, ko sem gledal to grozno panoramo. Granate padajo neprestano v razvaline in povzročajo velikanske oblake dima in prahu. Posamezne hiše gore, ponekod so pa cele vasi v plamenu."

To je opis, ki ne potrebuje komentarja.

Evropa izda za vojno 97 milijonov dolarjev, lahko se torej pravi čez sto milijonov na dan, ker imajo stroške zaradi vojne tudi nevtralne države. Vojskujoče se dežele imajo po zadnjih računih dnevnih vojaških izdatkov:

Anglija	\$25,000,000
Francija	15,500,000
Rusija	17,000,000
Italija	8,000,000
Ostali zavezniki	3,000,000

Skupno	\$68,000,000
Nemčija	\$21,000,000
Avstrija	9,000,000
Turčija in Bolgarija	1,500,000

Skupno	\$32,000,000
--------	--------------

Na čigav račun gre to? Kdo prideluje te ogromne milijone?

Če bi bilo ljudstvo zrelo! Koliko koristnega bi se lahko storilo za te fantastične svote! Ali narodi se dajo še vedno od mogoteev voditi za nos.

Razredna justica.

Pueblo, Colo.

Osem premogarjev, ki so v začetku zadnjega premogarskega štrajka koncem 1. 1913 v samobrambi potolkli 4 kompanijske biriče, oz. "slugerje", je bilo pred kratkim časom izpuščenih na svobodo iz tukajšnje okrajne ječe.

Bili so zaprti neprestano od novembra 1913, torej 2 leti in 5 mesecev. Ker ni sodišče v Hurland County (ki je pod kontrolo C. F. & I. Co. oz. J. D. Rockefellerja) v južni Coloradi moglo ali rajši ni hotelo, porote, ki bi ne bila imela pred-sodkov proti obtožencem, se je po dolgem boju in na predlog zagovornišva prenesel sodnijski proces začetkom januarja 1915 pred okrajno sodišče v Pueblo, Colo. Obravnava, zasliševanje pri od obeh strani, kakor tudi obtožencev samih je trajalo skoro 2 meseca. Ko je nato prišla odločitev pred poroto, se je ta po 18 minut trajajočem posvetovanju izrekla in spoznala obtožence za nekrive obtožbe, naperjene proti njim.

Človek bi si mislil: no, sedaj bodo pa fantje kmalu na prostem. Toda glej ga, vraga. Pozabili smo na "naše" slavno!!! državno pravdnštvo in odvetnike C. F. & I. Co. Ti so takoj vložili nadaljne obtožbe proti ravnokar za nedolžne spoznanim delavcem. In tako je še naprej ostala naša okrajna "bastilja" kot stanovanje osmero nedolžnih trpinov. Osmih žrtve kapitalističnega sistema. Zopet so tekli tedni in meseci žrtvam v ječi brez vsake obravnave. Konec enega leta, ko jih je porota spoznala nekrive, jih je šele sodišče oprostilo vsake obtožbe in spustilo na svobodo.

Ko so se nato vrnili v svoje domove k svojim družinam v južni Coloradi, (kraljestvo C. F. & I. Co. in Jeff. Farra, okr. šerifa) so jih takoj zopet vrgli v zapor s celim kupom obtožb. Seveda si misli C. F. & I. Co. in njene oprode po sodiščih v južnem delu Colorade: Sedaj ste v naših krempljih, in dobite tukaj, kar niste v Pueblo; maševanje je naše! In že si predstavljajo nedolžne žrtve na vesalih ali pa vsaj v dolgotrajni ječi.

Kot je znano, izgublja državno pravdnštvo in C. F. & I. Co. bitko za bitko v boju proti bivšim štrajkujočim premogarjem. Ali se jim je potem čuditi, da se sedaj penijo jeze kot stekli psi? Zadnji njihov poraz je bila obravnava proti 4 bivšim štrajkarjem, ki se je pred par meseci izvršila v prid slednjim v okraju Castle Rock, Colo. Pa sedaj iščejo kot krvoloki maševanja, in so se tako zopet spravili nad nedolžne žrtve iz La Veta, Colo. Ali se jim bo ta nakona posrečila? No, upajmo da ne! To je ena stran slike. Naj vam v naslednjem podam še drugo stran.

Lansko poletje je tukaj falirala Mercantile Nat. banka in na tisoče dolarjev je izgubilo revno delavsko ljudstvo. Predsednik in lastnik te institucije je bil W. B. Slaughter, njegov sin pa glavni blagajničar, kateri je že teden pred polomom pobegnil nekam v Južno Ameriko. Starega so seveda zaprli in se je nahajal v tukajšnji okrajni ječi. In zadnji mesec, bi se bila imela izvršiti obravnava proti njemu pri tukajšnjem zveznem sodišču. Njegovi zagovorniki so takoj vložili predlog, da se proces prenese pred zvezno sodišče v Denver, Colo., čes da tu ni mogoče dobiti porote, ki bi nepristransko sodila. In proces se je seveda prenesel v Denver, kjer se je vršila tudi obravnava pred zvezno poroto. In zgodilo se je, kar se danes, pri naših sodiščih čisto dogaja, da je bil Mr. bankir potem porote, ki je dobila navodilo od zveznega sodnika Lewisa, spoznan nekrivega obtožbe napram njemu.

Pa naj še kdo reče, da sodišča niso razredno zavedna kapitalistična sodišča! Človeka, ki oropa revno delavsko ljudstvo za tisoče težko prisluženih dolarjev, izpuste na svobodo brez vsake kazni. A delavca, ki vzame hlebec kruha, da nasiti svojo mladež, ki umira lakote, v dolgotrajno ječo.

Tu se je jasno pokazalo, da imamo v kap. družbi dvoje zakonov: eden za bogataše, drugi za siromake. Navadna farsa so vam sodišča pod današnjim kap. družabnim redom.

Človek, ki napravi na stotine revežev s svojo lopovsko špekulacijo — na svobodi, in časoma ga pošljejo še kot "ljudskega" zastopnika v senat Zd. držav.

Delavce pa, ki se bore za zboljšanje svojih mizernih razmer, vlačijo kot Krista od Poncija do Pilata po kapitalističnih sodiščih, in koncem konca se ječa in vislice za bojevnike proletarske armade.

Oh, delavce! In ti to vse mirno prenašaš, pa gledaš, kako se preganjajo tovariši Tvojega lastnega — delavskega razreda! Zbudi se vendar ter spregledaj, da si Ti edini, ki vzdržuje ves svet na svojih rameh.

Spoznaj svojo moč in porabi jo, kjer in kadarkoli jo moreš le za koristi delavskega razreda. Strni svoje vrste v svoji strokovni in politični organizaciji! In postal boš gospodar sveta!

Chas. Pogorelec.

Poroča se, da so z vsakim 75-milimeterskim francoskim topom oddali poprečno 10,000 strelav. Pri vsakem so ceei najmanj dvakrat nadomestili z novimi.

Koliko denarja je to?

V tovarni za municijo v Hastingsu na Hudsonu so zastavkali delavce. Ker se je bilo po seveda resničeljubnih izjavah kapitalistov, bat izgredov, je šerif razglasil preki od in dal poklicati večjo posadko milice. Ako bi bili delavci pri volitvah gledali, koga volijo za šerifa, ne bi sedaj miličarske puške ugrožavale njihovega boja za pošten kruh.

Kresnice.

V londonki "Pall Mall Gazette" se sklicuje F. Saxon Mills v nekem članku na statistiko angleške trgovine, ki pokazuje res presenetljive številke. Lani je znašal uvoz Anglije 4268 milijonov dolarjev. Prišteti je treba še za 1000 milijonov direktnih vladnih naročil. Nasprotno je iznašal izvoz le 2417 milijonov. Diferenca v bilanci je torej 2851 milijonov.

To je posledica vojne, ki govori v našem denarnem času glasneje od vseh drugih. In Anglija je bila do vojne priznana najbogatejša zemlja na svetu. Njeni nacionalni ekonomski so pa postali črnogledi in tupatam se plašno pojavljala besedica "bankrot". V najbogatejši deželi. Kako je šele v drugih?

V zveznem senatu so "popravili" zakon o priseljevanju, ki ga je bila poslanska zbornica sprejela v najreakcionarnem smislu. Dovolili so, da se smejo politični begunci pripustiti v Zedinjene države, če — niso storili nobenega zločina.

Zdaj ga imate! Ej, kako svobodoljubni ste! Ampak s to svojo določbo bi bil lahko ostal doma, ker je njena hinavščina tako velika, da je že smešna. Kdo pa je politični zločinec? Če je n. pr. kdo z besedo "razžalil" dunajskega Francelja Pepeta ali pa najmlajšega smrkolina njegove zlahte, je storil zločin. In tedaj sme kot begunec v Ameriko, ampak kot "zločinec" morda ne bo smel. Oj senatorska modrost premodra!

Magnati trdega premoga so sprejeli zahtevo delavcev, ki se tiče osemurnega delovnika, odklanjajo pa zvišanje plače za 20 odstotkov in ponujajo 5 procentov. Zastopniki delavcev so odklonili to "dobroto".

V preiskavi nemške špionaze in zarote so v New Yorku našli pri nekem Iglu papirje, ki potrjujejo, da sta se nemška atašėja von Papen in Boy Ed res bavila z zaroto. Ker je bil Igel, sicer nemški oficir, privatni tajnik Papenov, je poslanik Bernstorff zahteval, da se vrnejo njemu vsi papirji, čes da so poslaniški. Ko so mu rekli, da naj pride pogledat, kateri papirji so poslaniški, kateri pa privatni, je to rajši odklonil. Mi smo bili davno prepričani, da je tajna diplomacija neolčljiva od špionaze in da je velik del njenih poslov sam na sebi zarotništvo. Žal da so vse take afeere nevarne. Sedanja Bernstorffova je na las podobna Dumbovi.

V državah Michigan in Nebraska so dali celi kupi volitev pri primarnih volitvah svoje glavo milijonarju Fordu za predsedniško kandidato. Kako površni so še ameriški volilci!

Neki mehanik, ki je bil zaposlen več mesecev v Kruppovih tovarnah, pripoveduje v londonškem listu "Daily Express" čudovite stvari, o Kruppovih obratih sploh, posebno pa o novih topovih, ki bodo strašno orožje. Na minuto bodo oddajali po 650 strelcev. Uporabili jih bodo ob Snezu in na zapadnem bojišču.

Kraljica Smrt se veseli.

The General Electric Co. je imela tekom preteklega leta za \$33,980,000 naročil za municijo in druge vojne potrebe. C. A. Coffin, predsednik družbe, poroča, da so imeli leta 1915 za 17 odstotkov boljšo kupčijo kot leta 1914. Kako da se ne bi kapitalisti ogrevali za vojno?

Carranzisti pravijo, da je bilo v Zedinjenih državah nabranih več milijonov dolarjev za financiranje Diazove revolucije v Mehiki. Kapitalisti ne mečejo milijonov pro, torej si človek lahko na prestih izračuna, kaj pričakujejo od te "investicije".

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglašje po dogovoru. Pri spremembi bivalitve je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je posiljati predsedniku družbe Ivan Moleku, 4008 West 31. Street, Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO ILLINOIS

Z vsakim naročnikom, ki ga pridobijo Proletarcu, povečam armado, ki se bojuje za to, za kar se bojuješ ti.

Zeliš li, da dosežemo kmalu zmago?...

Torej pomnožuj število Proletarčevih naročnikov!

V znani "Ave Marija" bruhla neki pop svoj strup zoper moderno znanost. "Ave Marija" je list za duševne revčke. Ali dokler izrablja nevednost ljudstva na zvižaceh, z drugo besedo je zvitčen način, se človek niti ne čudi. To je stara klerikalna metoda. Za glavo pa se mora čitatelj prijeti, kadar razkrivajo učenjaki in modrijani farske poneumnjevalnice sami svojo v nebo vpijočo nevednost, ki prehaja že v pravo zabitost. Tak le popovski ignorant se upa zaganjati v darwinizem, pa govori o "nekem Nemenu Darvinu." Vsak gimnazijalec mora vedeti, da je bil Darwin Anglež. Vsak delavec, ki je, če nič drugega, vsaj čital prave delavske liste, ve to. Tu pa prihaja predzgodnji pop, ki se tega ne ve, pa se upa pobijati nauk, o katerem ne ve niti toliko kolikor vsak vlijak tretjega razreda na "High School." In taka nesramna impertinenca bi potem še hotela, da se smatra njena trapasta brozga za znanstven članek!

Isti nevednež klobasa ravno tako nekaj o nekem "Kant La Platu." Sam zlozebi vedi, kje je gozbežda to polbrat. Kdo pa je to Kant La Plat? Kdaj in kje je živel? Seveda nikdar ne, ampak živel, delal in pisal je filozof Kant, živel, delal in pisal je astronom Laplace (izgovarja se Laplas), in po obeh je nazvan gotov genetičen sistem, o katerem razume brezobrazni "učenjak" zopet toliko kolikor zajec na boben.

In taka kričeca nevednost, taka duševna reva se upa sploh prijeti za pero in pisariti o znanosti! In pobijati socializem! Potem bi pa še hotel, da naj kdo polemizira z njim!

United States Steel Corporation zvišuje s prvim majem delavcem v Gary, Joliet in South Chicago plače za 10 odstotkov in pripoveduje, da jo bo to veljalo dvajset do trideset milijonov. Zakaj ne pove, za koliko sto milijonov so se zvišali njeni profiti?

Pred kratkim je neki Ernst Schiller sam, popolnoma sam, zaplenil ladjo Matoppo in vjel vso njeno posadko, 56 moških. Zvezno distriktno sodišče v Wilmingtonu, Del., ga je obsodilo na do smrtne ječe zaradi morskega ropu. Sodišče pač nima zmisla za humor. Posameznik z dvema revolverjema, ki more zapleniti celo ladjo, vjeti vso posadko in prisiliti kapitana, da izpolnjuje vsa njegova povelja, je pač humorist, da je malo takih.

Pastor R. Murray pravi, da je Kristusova potreba, da se izžene grafterji in korumpirani političarji iz Chicago. Ali čakanje na Kristusa se doslej ni obneslo. In se ne bo, če ne vzame delavstvo samo to stvar v roke.

"Prerok" Voliva v Zion City pripoveduje svojim ovčicam, da je v Miami na Floridi našel ribo, ki je pogoltnila Jonas. Dolga je bila 44 čevljev in težka 30.000 funtov in bi lahko požrla štiri-može obenem. In ovčice verujejo. Blagouhogim na duhu...

Munijski minister Lloyd George je naznanil, da so podvrgli državnemu nadzorstvu še 218 tvornic. Zdaj izdelujejo na Angleškem strelivo v 3270 tvornicah.

"Gazetta ufficiale" v Rimu poroča, da so januarja 1916 znašali izdatki italijanskega zakladnega urada za račun vojnega ministrstva 819 milijonov, za račun mornariškega ministrstva 47 milijonov. V mirovnem času so znašali izdatki 87, odnosno 25 milijonov.

Seveda se kapitalisti udeležujejo vojne! S tem, da spravljajo profite.

Avtomobili v Chicagi so lani ubili 258 in ranili 3289 oseb. To je poročilo kakor z bojišča.

Zmes.

Glasilo avstrijskih organiziranih železničarjev "Eisenbahner" prinaša vest, da je pred kratkim dala napraviti državna uprava pri neki železniški čuvajnici na Zgorinjem Avstrijskem nov vodnjak, ki je povzročil kakih 100 K stroškov. To bi še ne bilo nič, toda slavnostna "otvoritev" tistega vodnjaka je nad vse značilna za naše birokrate. Smatralo se je za tako važno, da je morala priti komisija, da se je prepričala, da res teče iz cevi voda. In ta komisija ni stala nič manj kakor 500 kron; s tem denarjem bi se lahko napravilo 5 takih studencev. Komentirja pač ni treba.

Po neki zanimivi razpravi grofa Gabrinskega posnemamo, da je v Italiji sedaj 1517 gledališč. V Italiji ni mesta brez gledališča, celo Arzone v bergamaškem okraju, ki je gnezdo s 450 prebivalci, pa ima svoje gledališče. Campogona na Beneškem ima 350 prebivalcev, pa ima Garibaldijevo gledališče, kjer se igra, pleše in poje. Največje gledališče je v Milanu, po imenu Sila; gre v njega 3500 oseb. Sila mnogo gledališč nosi ime katerega slavnega politika ali glasnika: najpogostejša so Garibaldi, Verdi, Viktor Emanuel, Umberto in Rossa gledališča.

ZASTOPNIKI PROLETARCA

ARIZONA.

Lowell in okolica: William Krall, box 3596.

ARKANSAS.

Fort Smith — Jenny Lind: Jos. Sadar, box 103.

HUNTINGTON.

Karol Petrič, box 204.

CALIFORNIA.

San Francisco: A. R. Bozich, 3999 — 18th St.

COLORADO.

Pueblo: Charles Pogorelec, 508 Moffat St., Anton Oblak, 1235 Taylor ave.

Naša naloga.

Prvi kongres nove Internacionalne je pred sedemindvajsetimi leti v Parizu določil prvi majnik kot edino od delavcev priznani praznik, kateri se zbira po praporom socialistične stranke. Zastopniki tega mednarodnega kongresa niso določili tega praznika delavcem v tem smislu, kakor določajo različne verske sekte nedelje, sobote in petke. Blazno bi bilo misliti, da bi se delavci v enem dnevu mogli odpohiti od celoletnega trudapolnega dela. Prvi majnik za razredno zavedno delavstvo ne pomeni dan počitka, temveč dan delavske solidarnosti vseh narodov, dan boja. Ta boj je posvečen zvišenim ciljem osvoboditve medznih sužnjem, človeškim pravicam svobodnih državljanov, ki bodo delali iz čistega veselja nad delom, že enostavno zaradi tega, ker bodo dobivali sorazmerno plačo za svoj produkt. Prvi majnik označuje boj izkoriščenih za popolnoma svobodno razpolaganje z našimi silami in zmoglostmi, boj razreda vladajočih in sužnjem, boj za splošno civilizacijo in kulturo.

Vse visoko pojče pesmi meščanskih sociologov in ekonomov, da se dajo interesi delavcev in interesi kapitalistov spojiti v harmonično celoto, so prazne pene. Ako zaslužiš na dan \$5.00, delodajalec ti pa plača samo \$2.00, potem se brez vsakega razlaganja razume, da si ti v okvirju postav oropan sadu svojega dela. Nasprotno pa delodajalec vsako našo upravičeno zahtevo po boljši medzi, po krajšem delovnem času, po človeškem ravnanju proglašajo za izliv delavčevega sovraštva proti posedujočim stanovom, rekoč da jih hočemo oropati svete lastnine. Razredno zavedni delavci zna, da so danes vse ugodnosti in zakoni na strani bogatejših. Niti mogoče, ni, da bi bilo to drugače.

Zakaj? Zvezne, kakor tudi državne senatne in kongresne zbornice kontrolirajo zastopniki kapitalistov, ne pa delavcev. Kapitalisti pa logično niso toliko prismojenci, da bi tamkaj, kjer se kujejo zakoni, delali določbe v prid delavcev. Delavci ne zahtevajo od delodajalcev, da bi delali zadnji za prve. Delavci zahtevajo le pravičnega odmera dela in dobička.

INDIANA.

Clinton: Karol Pogodič, L. Box 92. Indianapolis: J. Brufar, 710 Holmes st. Kokomo: Louis Zakrajšek, 803 W. Woodland Ave.

KANSAS.

Breezy Hill in okolice: W. M. Smolnik. Columbus: Martin Jurečko, R. R. 3, box 60. Corona: Blaž Mežori, box 162. Dunkirk-Pittsburg: Thomas Wolk, R. R. box 172. Gross, Kans.: Jon Kunatelj, box 32. Franklin-Girard: Fr. Wegel, box 38. Frontenas: John Bedene, box 154; Jos. Umek, box 7. Mulberry: Anton Sular R. F. D. 1. Mineral: Fr. Košitz, box 32. Pittsburg: Andrej Podlesnik R. R. 8, box 102; Jakob Selak R. R. 8. Radley: John Goršek, P. O. Stone City: Mike Fine, box 496.

MICHIGAN.

Detroit: F. C. Ogler, Joe Preimer in Thos. Petrič.

MINNESOTA.

Chisholm: Math. Richter, box 308. Ely: John Teran, box 432; Fred. Winder, box 342 in Ignatz Praznik, box 542. Eveleth: Jacob Ambrožič, 419 Pierce st. New Duluth: Albert Hrašt, 811—95th Ave.

MISSOURI.

St. Louis: V. Calkin, 2213 Gravois av.

MONTANA.

Beat Creek: Frank Daniček, P. O. Butte: Ig. Bozovičar, 2337 Walnut St. East Helena: J. B. Mihelich, L. B. 200. Klein: M. Menarich, box 127. Red Lodge: John Urleb, box 734.

OHIO.

Bridgeport: Felix Rozina R. F. D. 2 — Box 33A. Cleveland: John Pozar, 5805 St. Clair Ave., Anton Pozar, 5810 Prossa Ave., Math Petrovič, 1096 E. 67. St., Andrej Bogataj, 6906 St. Clair Ave., Edward Branisel, 6025 Glass Ave. in Louis Stegovec, 1107 E. 61 St. Collinwood: Anton Kužnik, 372—156th St., Gustav Kabaj, 446 E. 156th St., Jos. Skupek, 1107 E. 61st St., in Joe Kandič, 439 E. 156th St. East Palestine: Jack Istenich, 436 E. Martin St. Girard: Frank Ban, box 365. Glencoe: Nace Zlemberg, L. Box 1. Lorain: Geo. Petkovek, 1717 E. 29th St. Struthers: John Rayer, box 540 in M. Urbas, box 357. Wooster: John Krizmančič, box 360. Youngstown: John Petrič, box 680 in L. Zupanc, 903 Himrod ave.

OREGON.

Oregon City: Frank Sajovic, 131—18th St.

OKLAHOMA.

Red Oak: Joe Kogej, box 3.

PENNSYLVANIA.

Reading: Mart. Letinski, box 93. Brough: Jacob Dolenc, box 181. Canonsburg: John Koklich, box 276. Claridge: Fr. Zurnan, box 255.

vično odmero dela in dobička. Kadar pa bosta organizirano delavstvo na eni strani, na drugi pa že danes organizirana sila kapitalizma pritrdi razvoj tako daleč, da bo najna, neizogibna potreba poiskati nove oblike, tako za delo, kakor tudi za vse tisto, kar omogočuje delo, tedaj pa bo tirjalo seveda delavstvo z jekleno odločnostjo, da se odpravi zasebna lastnina proizvodnih sredstev.

Da, brezpravni smo danes proletarci. Amerika je ena najbolj razvitih industrijskih dežel na svetu. Odkar divja vojna v Evropi, se še posebno stekajo zlate reke v žep kapitalistov Združenih držav. Dobili smo mnogo novih milijonarjev. Kaj pa delavci? Ogromni večini bi morali izreči nezaupnico. Delavci vendar tvorijo večino ameriškega ljudstva; toda v zveznem senatu nimajo niti enega, v kongresu pa samo enega, to je sodruga Meyer Londona. Skrajno nesmiselno se je delavci jeziti nad sedanjim družabnim redom, ako sam ob času volitev glasuje zanj.

Sodrug, kako bomo letos praznovali naš praznik, prvi maj? Mi se zanašamo na Vas, da ne boste držali rok v žepih. Znano Vam je, da je naše najboljšo orožje socialistično časopisje. Kdor misli, da ni Proletarec socialističen list in last slovenskih socialistov, naj se izjavi. Mi Vam neradi vedno tarnamo, ampak dolžnost napravn organizaciji nas veže, da izjavljamo stvari tako, kakor stoje. Proletarec potrebuje novih naročnikov in mi upamo, da jih pošljete lepo število kot rezultat Vasega dela za prvi maj. Proletarec je edini slovenski socialistični list v Ameriki, in samo ob sebi se razume, da ako bi vsled slabih virov morali prenehati s izdajanjem lista, da bi potem slovenski socialisti v Ameriki ne imeli svojega lista. Ne prosimo za sebe, ker list ni lastnina posameznih oseb, ampak prosimo za Proletarca. Ne skrivamo knjig, ampak vedno so Vam na razpolago. V upanju, da sodrug za prvi majnik ne bodo pozabili svojega lista Proletarca, kličemo: Živela mednarodna socialistična stranka, živel naš praznik, prvi maj!

Upravištvstvo.

CONEMAUGH.

Podboj in Frank Pavlovič, box 523. Darragh: Karol Slavič, box 252. Dunlo: Frank Kaučič, box 72. Fitz Henry: Frank Indof, box 113. Forest City in Vandling: Frank Ratale, box 685 in Anton Drasler, box 9. Garrett: Stephen in Mrs. Zabrie, R. F. D. box 53.

GREENSBURG.

Frank Matko, Key Stone Hotel.

HERMINE.

M. Zumer, box 351.

IRWIN.

Tony Kodrič, R. F. D. 3 — box 106.

JOHNSTOWN.

Math. Gabrenja, R. F. D. 1, box 120, in Jacob Kocjan, 274 Lunen St.

MCDONALD.

John Zabkar, R. F. D. 2, box 143.

LOYDELL.

Anton Grbec, box 35.

MANOR.

Fr. Demšar, box 253.

MEADOWLANDS.

Jos. Bizjak, box 253.

MORGAN.

J. Kvartič, box 453.

PITTSBURGH.

Blaz. Novak, 6563 Rowan Ave. Frank J. Indof, P. O. E. Pittsburgh.

READING.

John Pezdire, 343 River St. Smithton: Joseph Radisek, Central Hotel.

SOUTH FORK.

Jakob Rupert, box 238. So. Fork.

W. NEWTON.

Jos. Zorko, R. F. D. 3, box 50.

WICKHAVEN.

Luka Kralj, box 68.

WILLOCK.

Jak. Miklaudič, L. Box 3.

UTAH.

Winterquarters: John Reven, box 108. Blackhawk: Fr. Derganc.

W. VIRGINIA.

Davis in okolica: Jos. Skuk, box 348. Thomas: Frank Kocjan, box 272. Milburn in okolica: Anton Stražičar.

WASHINGTON.

Roalyn: John Zobeč, box 19.

WISCONSIN.

Kenosha: Frank Zerovec, 18 Howland Ave.

WYOMING.

Reliance: Lovr. Ušeničnik, box 96. Rock Springs: Math Batič, box 427 in F. S. Tavcher, 674 Ahsay Ave. Sublet: Anton Blasič, box 75. Superior: Lucas Groser, box 341.

ILLINOIS.

Aurora: John Blaschitz, R. F. D. 4, box 68. Chicago: Frank Aleš, Frank Zajc, 4008 W. 31 St., Mike Kastrun, 3032 Van Buren St. in Frank Barbič, 2243 W. 23 St. Cicero: Frank Mrgole, 5028 W. 25. Pl. Donisville: Frank Jerich, box 168. Johnston City: John Slivnik, box 599. La Salle: Vence Obid, 438 Berlin St. in John Rogel, 427 Berlin St. Livingston: Frank Krek, P. O. Nekomis: John Mekidša, box 607. Nekomis in okolica: Frank Dezelak, box 317. Za Oglesby: Tom. Kralj, La Salle, Ill. Springfield: Frank Bregar, 1701 Peoria Road. Panama: Jos. Ferjančič, box 10. Staunton: Anton Anšec, box 158 in Joe Mestar, box 351. Waukegan—North Chicago: Paul Peklay, 220 Helweder St. Witt: John Zupančič, box 34.

SLOVENCI

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI.

Zavarujete se lahko za \$1.00, \$2.00 ali \$3.00 dnevne bolniške podpore in za \$150, \$600, \$1.000 ali \$1.500 posmrtnine.

Pišite za pojasnila glede ustanovitve novih društev gl. tajniku Johnu Verderbar, 2078 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

NOVA IZBIRA, NOVE CENE!

Za ure, verižice, prstane, ter razno vrstno zlatnino in srebrnino, obrnite se name. Prodajam tudi Columbia grafofone in slovenske, ter drugoročniške plošče. Pišite po cenik!

ANTON J. TERBOVEC,

P. O. Box 1 Cicero, Ill.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane \$1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 M Ohio St., Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL

moderno urejen salon

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, W.

Telefon 1199

Moderno urejena gostilna

VILLAGE INN

s prostornim vrtom za izlete

MARTIN POTOKAR,

Ogden Ave., blizu cestno železniške postaje, Lyons, Ill.

Telefonska številka: 224 m.

Dr. Richter's Pain Expeller

za revmatične bolečine, za bolečine otrpnosti sklepov in mišic.

Pravi se dobi le v zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše trine znamke s Sidro.

25 in 50 centov v vseh lekarnah, ali pa naročite si naravnost od

F. Ad. Richter & Co.

74-80 Washington Street,

New York, N. Y.

CARL STROVER

Attorney at Law

Zastopa na vseh sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.

St. sobe 1009

133 W. WASHINGTON STREET,

CHICAGO, ILL.

Telefon: Main 3969

Dr. W. C. Ohiendorf, M. D.

Edrvak na notranje bolezni in ranočelnik.

zdravniška praksa brezplačno — plačati je le zdravila

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko

Ustanovljeno 16. januarja 1894.

Bol. Pod. Društvo

Inkorporirano 24. februarja 1908 v državi Kansas.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreda.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARCIC, Box 245, Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOOMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box 226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.
Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša \$1.50.

Vsi dopisi se naj blagovoljivo pošiljati, gl. tajniku.
Vse denarne pošiljke pa gl. blagajniku.

širiti obzorja, da bi hladnokrvno prevdral in ocenil, kaj je in kaj ni, kaj se mora zgoditi in česa ni treba. In tisti hip, ko je zmaga tako blizu, da bi bilo treba le roko iztegniti, mu ta roka omahne in sam pade, žrtve enostranosti in utopizma...

Drama je realistična, polna življenja in boja, in stopnjuje zanimanje gledalca do konca.

Priprave za uprizoritev so bile skrbne, izkušnje se bližajo zaključku, in po njih je lahko soditi, da bo predstava zadovoljila vse umetnost ljubce občinstvo. Klub vabi torej vse slovensko in jugoslovansko občinstvo iz Chicage in okolice na obilno udeležbo in se zaveda, da lahko obljubi vsem ne-navadno užitek. Za dobro postrežbo v vsakem oziru bo skrbel odbor.

ČLANOM KLUBA ŠT. 1.

Chicago, Ill.

Vsem članom se naznanja, da je v četrtek, 27. t. m. važna konferenca s kluboma št. 20 in 60 v "Narodni dvorani" (soba št. 2.), na vogalu 18. ulice in Racine Ave. Začetek ob 8. zvečer. Dnevni red je zelo važen in nujno je priporočati, da se udeležijo konference vsi naši člani.

Filip Godina, tajnik.

KLUBOM JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE.

Dne 2. julija t. l. se odpravi kongres J. S. Z. v Chicagi. Pozivajo se torej vsi klubi, da izvolijo zanj svoje delegate v zmlah pravil, član 16, odst. a. Imena izvoljenih naj se naznanijo glavnemu tajništvu. Dnevni red sam kaže važnost letošnjega kongresa, ki jo zvičuje še dejstvo, da se vrši v volilnem letu. Zato je nadvse priporočljivo, da se vsak klub posluži svoje pravice in pošlje svoje delegate na kongres.

S soc. pozdravom

Frank Petrich, gl. tajnik.

Detroit, Mich.

Slov. soc. klub št. 114 naznanja, da priredi veliko veselico dne 29. aprila v prostorih Delavskega doma, 387 Ferry ave. Upriporila se bo drama tridejanjka "Kralj na Betajnovi" izpod peresa našega najboljšega pisatelja Ivan Cankarja. To delo se je predstavljalo pred leti v deželnem gledališču v Ljubljani z najboljšim uspehom.

Program bo bogat, izpopolnjeval ga bo še: petje, godba ter deklamacije.

Ker to delo v resnici zasluži zanimanja ter se je naš klub v resnici trudil, da se drama kolikor najlepše izvede, se slovensko ter jugoslovansko občinstvo vabi, da se v največjem številu udeležijo te veselice.

Po programu sledi ples ter prosta zabava. Vstopnina je 25c za moške, za ženske 10c.

Za najboljšo postrežbo bo skrbel Odbor.

Nokomis, Ill.

VABILO

na proslavo 1. majnika, katero prirede združeni klubi iz Nokomis in Coalton, Ill.

Spored:

1. Zbiranje pred City hallu ob pol 10. zjutraj.
2. Spreved po mestu z godbo na čelu.

3. Ob pol 11. govori v Holmes Opera House. Govori angleško: sod. Christ Roeker, slovensko: sod. Etbin Kristan o pomenu prvega maja.

4. Ob 3. popoldan: Govori na Coalton v Odorizz hall. Govori nemško sod. Christ Roeker, italijansko sod. Odorino.

5. Ob 5. zvečer ples in prosta zabava, ki traja do polnoči.

Za dobro postrežbo skrbi Odbor.

Za Minnesota.

Jugosl. socialistični klub št. 22 v Chisholm, Minn., dobi v kratkem sogluga Etbin Kristana iz Chicage, ki bo obdrževal po Mesabi range shode in predavanja v slovenskem in hrvaškem jeziku.

Zaradi tega pozivja klub t. 22 vse tiste sodruge, ki bi hoteli prevzeti skrb, da se priredi v njih naselbini shod in sprejeti sodr. Kristana, da to nemudoma javijo tajniku kluba št. 22, sodr. M. E. Sostariču, 308 W. Birch street, Chisholm, Minn., da jim pošlje za to potrebne letake in druga navodila.

Jugosl. socialist. klub št. 22 J. S. Z.

West Allis, Wis.

West Allis ni svetovno znano mesto, ker je v Ameriki dosti drugih veliko večjih mest. Mesto šteje 10,000 prebivalcev in leži na zapadu svetovno znanega mesta Milwaukee.

Pri zadnjih občinskih volitvah dne 4. aprila t. l. se je pokazalo, da znajo volilci ceniti vrednost in sposobnost stranke in osebe, ki bo zastopala njih interese. Izvoljen je bil socialistični kandidat za župana David Lowe in z njim še dva mestna svetovalec. Doslej je bil en sam socialistični svetovalec v mestnem svetu, to je sedanji župan David Lowe.

Sedaj se je začelo opažati nekaj naprednega gibanja tudi tukaj. V nedeljo dne 16. aprila je pristopilo 15 novih članov, med njimi 14 Slovencev in 1 Hrvat k hrvaškemu socialističnemu klubu št. 35. Na tej seji je bilo sklenjeno, da ostanemo Slovenci pri Hrvatih le začasno, oziroma dokler se število članov ne pomnoži, in potem ustanovimo svoj klub.

Rojake v tej naselbini pa pozivamo, da pristopijo h klubu ter pridno agitirajo, da čim prej dosežemo zaželjeni uspeh, da nas ne bodo tuje prezirali, marveč bomo imeli ugled pred njimi. Dokler se bomo samo pri bari in ječmenovcu pogovarjali ter tam prodajali svoje glasove, ne moremo pričakovati boljše bodočnosti; treba je skupnega delovanja, treba nam je organizacije. Delo je sedaj začeto, samo na noge in uspeh bo gotov.

Pred kratkim se je ustanovil dramatični klub, kateri je že pokazal svojo sposobnost in zmoglost pri prvem nastopu z igro, ter nam mudil nekaj razvedrila in duševnega užitka. Tako upamo, da bomo v bodoče skupno delovali v korist in za napredek naselbine in za skupno dobrobit vsega delavstva, ki se bori za pravično stvar.

Frank Čandek.

Indianapolis, Ind.

Vse Slovence v tukašnji naselbini nujno vabim, da pridejo v pondeljek,

1. maja,

na skupno sejo, ki se bo vršila v dvorani Frank Klobukar, 731 N. Warman ave.

Predvsem gre za to, da praznujemo tudi mi v družbi z drugimi delavci

delavski praznik.

Zbrali se bomo ta dan ob 9. dopoldne; tam zboruje tudi mednarodna lirska unija. Zlasti naj ne zamudi noben livar, ki še ne pripada uniji, da pride in pristopi. Za delavca ni častno, če ni član svoje organizacije, in tudi Slovenci moramo imeti toliko ponosa, da ne zaostanemo za drugimi.

Pomeniti se imamo pa tudi še marsikaj drugega. Čas je, da obudimo zopet socialistični klub. Na slabe razmere se ne smemo vedno izgovarjati. Čim bolj se bomo izgovarjali nanje, tem slabše bodo.

V jeseni imamo volitve in delavci se moramo pripraviti zanje. To pa moremo le tedaj, če imamo svojo organizacijo. V socialističnem klubu se bomo pomenili, kaj pomenijo volitve za nas in kaj lahko storimo, da dosežemo boljši uspeh kakor doslej. Položaj v Indiani je letos politično ugoden za nas in če se potrudimo, lahko tudi zmagamo. Kandidata bomo imeli, na katerega smo lahko ponosni.

Zatorej na svidenje dne 1. maja! Naj ne manjka noben slovenski delavec na sestanku!

L. Z. K.

Pittsburgh, Pa.

VABILO

na velik javen ljudski shod, katerega priredi J. S. Z. klub št. 131 v nedeljo dne 7. maja ob 3. pop. v K. S. D. na 57ti in Butler cesti, Pittsburgh, Pa.

Govorniki: Slovenci in hrvaški. Sodelujejo: pevska društva in slov. "Delavska Godba".

Sobratje delegati 4. redne konvencije S. D. P. Z. so naproseni, da rezervirajo to nedeljo popoldne za shod. Shod se vrši v isti dvorani, ki je določena za konvencijo.

Vstopnina prosta vsakemu. Protimisleči rojaki posebno dobrodošli.

Na svidenje — staro in mlado dne 7. maja v K. S. D. ODBOR.

East Pittsburgh, Pa.

(Brzojav.) Pri Westinghouse Electric Co. je stopilo 20.000 delavcev v stavko, ker ni hotela družba ugoditi njihovim zahtevam. Slovenci delavci, ne dajte se premetiti, da bi hodili tja!

Mr. Clemens Radtchus, 381 Palmer St., Detroit, Mich., je rabil Severovo Zdravilo za čisti in jetra, ko je imel občutno nepriliko ter sam je pisal: "Bil sem bolan, vendar kot ono leto in pol. Putem sem izvedel o Severovem Zdravilu za čisti in jetra ter sem bil ojačan. Radi tega lahko priporočam to zdravilo vsem, ki trpijo zaradi občutnih nepravil."

Kadar vas hrbet boli

Iščite vzrok. Mogoče je, da ga povzroča kaka obistna nepravilna in zato rabite

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo Zdravilo za obisti in jetra) ki vas bo spravilo na pot k zdravju. Rabi se naj v slučajih vnetja obisti ali mehurja, zadrževanja ali puščanja goste vode, oteklih nog in bola v hrbtu katerega povzročajo obistne nepravilne in v slučajih zlatenice ali kislega želodca. Izkazalo se je tudi kot zelo uspešno za odpravo močenja postelje pri otrocih.

Zapeka

se ponavadi tudi pojavlja med časom občutnih nepravil in da se pomaga zdravljenju, naj se rabi tudi SEVERA'S BALSAM OF LIFE (Severov Življenski Balsam) kateri je že večkrat izkazal svojo vrednost v zvezi s Severovim Zdravilom za obisti in jetra.

*Cena Severovega Zdravila za obisti in jetra: 50c a \$1.00.
Cena Severovega Življenskega Balsama: 75c.

Vprašajte vašega lekarnarja za Severove Pripravke. Ako vas ne more založiti, naročite jih od nas.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

Izvirno potrdilo (ORIGINAL RECEIPT)

ki nam ga pošlje poštni urad iz starega kraja, priča vsakemu, da je denar poslan naslovniku, bil izplačan. Potrdilo je podpisano od osebe, ki ste ji poslali denar in ko ga mi dobimo sem, ga hranimo za to, da se lahko vsak pošiljalec sam prepriča o prejemu poslane vsote.

Cene po dnevnem kurzu.

ZA DENAR JAMČIMO V VSAKEM SLUČAJU!

Prebitek in glavnica \$669,672.99 Hrafinne uloge \$4,687,208.83

Pišite nam v vašem materinskem jeziku na

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLINOIS.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Poljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	\$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zaverčnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaskih klavnic	75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	50
Proletariat	10
Etbin Kristan: Nevarni socializem	10
Kdo uničuje proizvodnjo v malem	10
Socializem	10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	10
Kapitalistični razred	10
Vojna in socialna demokracija	15
Prof. Wurmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	25
O konsumnih društvih	10
Združna prodajalna ali konsum	05
Kako je lep vojaški stan. (Poljudne zbirke "Več luči" 6. snopč.)	10
Katoliška cerkev in socializem	10
Spoved papeža Aleksandra	10
Franska in drugo	25

Vse te knjige in brošure pošljemo poštne prosto.

PROLETAREC,

4008 W. 31st St.,

CHICAGO, ILLINOIS.

Vabilo na veselico z igro "Stric iz Amerike",

katero priredi

Jugoslovanski Soc. Klub šte. 132 J. S. Z.

v proslavo 1. Majnika

V NEDELJO, 30. APRILA 1916

v Roitzovi dvorani na Bessemerju, Pueblo, Colo.

Začetek ob pol 8 uri zvečer. Vstopnina je 25 centov za o. eho. Igra Jermanov orkester.

Za obilno udeležbo se priporoča Odbor

Vabilo na predmajniško veselico

katero priredi Jugoslovanski Socialistični Klub šte. 1 v Chicagi, Ill.

v nedeljo, 30. aprila 1916.

V HOERBERJEVI DVORANI

2135 Blue Island Ave. med 21. in 22. ulico.

SPORED:

1. Godba. 2. E. Kristan: Kresovi gore, deklamira Joe Zaverčnik ml.
3. Godba. 4. Predstava:

KATO VRANKOVIČ,

drama v 3 dejanjih, spisal Etbin Kristan, igrajo člani kluba s prijaznim sodelovanjem diletantov.

PRVA UPORIZITEV V AMERIKI.

Ilija Vranković..... Etbin Kristan
Kato, njegov posinovljenec..... Chas. Vesel
Ban pl. Lajben..... Frank Krže
Irma, njegova hči..... Mae Molek
Dr. Sajac, odvetnik..... Martin Judnič
Slavka, njegova hči..... Helen Grile
Berton, pisatelj..... Ivan Molek
Pravica, časnikar..... Louis F. Trugar
Bandžija, trgovec..... Frank Udovich
Brodovič, kmet..... Stanko Možina
Mara, gospodinja..... Mary Udovich
Poljejski uradnik..... Frank Barbič
Redarji.....
Ljudstvo.....

5. Godba. 6. Oton Zupančič: Moje barke, deklamira Mrs. Mae Molek.
7. Nagovor o pomenu delavskega praznika. 8. Ples in prosta zabava.

ZACETEK OB 2 POPOLDNE.

Vstopnina: Za prve sedeže 50c, za druge sedeže 35c, za tretje sedeže 25c.

Za dobro in točno postrežbo skrbi

O D B O R.

Stranka

SODRUGOM V CHICAGI!

Konferenčni odbor jugoslovanskih socialističnih organizacij v Chicagi je sklenil, da se udeležijo majske manifestacije

skupno s češkimi sodrugi, ki prirejajo že več let na dan 1. maja svojo demonstracijo v chicaskem Plzju.

Za obhod se zbera sodrugi pred domom "Spravedlnosti" na Loomis Str. blizu Blue Island Ave. in 18. ulice. Obhod se prične ob 7. zvečer in se vrši po ulicah Plzja. Reditelji jugoslovanskih organizacij bodo skrbeli, da se zbera naši sodrugi lahko v svoji skupini in se pridružijo sprevodu.

Po končanem sprevodu odidejo jugoslovanski sodrugi v

Narodno dvorano

na vogalu 18. ul. in Racine Ave. kjer bo manifestacijski shod in nastopijo slovenski, hrvaški in srbski govorniki.

Sodrug!

Razmere v Chicagi še niso tako dozorele, da bi moglo vse delavstvo brez razlike narodnosti prirediti skupno, mogočno majo manifestacijo, kakor bi bila naša želja. Zaradi tega upamo, da po rabijo slovenski socialisti najugodnejšo sedanjo priliko in se polnoštevilno pridružijo češki manifestaciji. S tem bomo po svoji moči pripomogli, da se majska proslava v posameznih mestnih okrajih tako razvije, da se vsaj sčasoma spoje v impozantno manifestacijo vseh narodnosti, ki bo dostojna delavstva Chicage.

Dne 1. maja torej vsi na krov!

Jugosl. soc. klub št. 1.

Chicago, Ill.

Jugoslovanski socialistični klub šte. 1 naznanja, da priredi veliko

predmajniško slavnost

v nedeljo, 30. aprila ob 2. popoldne — v Hoerberjevi dvorani —

2135 Blue Island Ave., med 21. in 22. ulico.

Spored obsega sledeče točke:

1. Godba.
2. Etbin Kristan: Kresovi gore; deklamira Joe Zaverčnik ml.
3. Godba.
4. Uprizoritev: Kato Vranković, drama v treh dejanjih, spisal Etbin Kristan.
5. Godba.
6. Oton Zupančič: Moje barke; deklamira Mrs. Mae Molek.
7. O pomenu prvega majnika; govori E. Kristan.

Za prodati

imamo še 75 "Ameriških Družinskih Koledarja". Cena za komad 40c.

Lahko se pošlje v poštinih znamkah na

Proletarec---

4008 W. 31st St.

Chicago, Ill.

Posebej tiskanih

imamo 4000 Spomenic, katero je odposlal gl. odbor J. S. Z. ameriškega kongresu v Washington, D. C. Cene so sledeče:

Za 1000	\$2.50
Za 500	 1.50
Za 250	 1.00
Za 100	 0.75

PROLETAREC

4008 West 31st Street

Chicago, Ill.

Pri tem je poština že všteta.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1908 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

Predsednik: FRANK PAVLOVIČ, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAYDEK, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Pomočni tajnik: IVAN PROSTOR, 1098 Norwood Rd., Cleveland, O.
Blagajnik: JOSIP ZEJE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomočni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAJUPNIK:

ANDREJ VIDRICH, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Teleton, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORSEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
JAKOB KOČJAN, 2. porotnik, 1400 E. 32nd St., Cleveland, Ohio.
ALOJZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, Box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. KERN, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main St., Conemaugh, Pa.
SPENDAL IVAN, Conemaugh, Pa., Box 781.
GAČNIK IVAN, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
GABRENAJA JAKOB, Box 422, Conemaugh, Pa.
BOVO FRANK, R. F. D. 5, Box 111, Johnstown, Pa.
SUHODOLNIK IVAN, Box 273, South Fork, Pa.
ZOLER ALOJZIJ, Box 514, Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar naravnost na glavnega tajnika in afkogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravi, edino potom Poštinih, Expressnih, ali Bazničnih denarnih sakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri porošilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

IMENIK

priglasenih delegatov za 4 redno konvencijo S. D. P. Z.

- Za društvo št. 1: Frane Škufca, Conemaugh, Pa.
 2: Alojzij Krašna, Conemaugh, Pa.
 3: Frane Meglič, Lloydell, Pa.
 4: Pavel Les, Ralphon, Pa.
 5: Matija Regina, Claridge, Pa.
 6: Louis Kveder, Conemaugh, Pa.
 7: Josip Hribar, Brownfield, Pa.
 8: Frane Bavdek, Dunlo, Pa.
 9: Mihael Kuruzović, Heilwood, Pa.
 10: Welley Anton, Baggaley, Pa.
 11: Ivan Goršek, Radley, Kans. (zastopnik)
 12: Josip Paulich, Export, Pa.
 13: Frane Pavlovič, Conemaugh, Pa. (zastopnik)
 14: Viljem Sitter, Conemaugh, Pa. (zastopnik)
 15: Anton Lavrič, Yukon, Pa.
 16: Frane Justin, Lorain, Ohio.
 17: Frane Mrzlikar, Barberton, Ohio.
 18: Ivan Kocjancić, Bridgeport, Ohio.
 19: Josip Zorko, West Newton, Pa. (zastopnik)
 20: Frane Kokotek, Cleveland, Ohio.
 21: Martin Zalar, Franklin Boro., Pa.
 22: Louis Karlinger, Girard, Kans. (zastopnik)
 23: Josip Zeje, Cleveland, Ohio. (zastopnik)
 24: Blaž Novak, Pittsburgh, Pa.
 25: Nikolaj Povše, Pittsburgh, Pa. (zastopnik)
 26: Frane Pavlovič, Conemaugh, Pa. (zastopnik)
 27: Viljem Sitter, Conemaugh, Pa.
 28: Franciška Trbežnik, Cleveland, Ohio.
 29: Ivan Trojar, Robbins, Pa.
 30: Ivan Kaker, Milwaukee, Wis.
 31: Nikolaj Zvonarič, Seminole, Pa.
 32: Mihael Horvat, Pittsburgh, Pa.
 33: Josip Zorko, West Newton, Pa. (zastopnik)
 34: Frane Klemenc, Smithfield Pa.
 35: Ivan Medle, Bon Air, Pa.

Tajnikom in tajnicam krajevnih društev S. D. P. Z.

Konvenciji naj se pošiljajo le tiste stvari, ki spadajo na konvencijo. Asesment in druge stvari, ki niso v zvezi s konvencijo, naj se pošiljajo kot dosedaj v Conemaugh, Pa.

Naslov za konvencijo je John Prostor,

e. o. Krainer Slovenian Home,

Butler & 57 St., Pittsburgh, Pa.

Nadalje naj tudi prislo delegati potrdila za plačane železniške listke in druge vozne stroške.

Franc Pavlovič, predsednik S. D. P. Z.

IZ GLAVNEGA URADA S. D. P. Z.

Delegatom in delegatkinjam četrte konvencije S. D. P. Z.

Delegati in delegatkinje in glavni odborniki za četrto konvencijo, kateri nimajo svojih znanecv in že naročenih stanovanj za časa konvencije, naj se pisмено takoj obrnejo na Nikolaja Povšeta, glavnega nadzornika S. D. P. Z.

Naslov: Nick Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

Sobrat Nick Povše je pooblaščen od glavnega in pomožnega odbora, da vse potrebno preskrbi za sprejem in na-jem stanovanj delegatom, delegatkinjam in gl. odbornikom. Prejel sem poročilo od sobrata N. Povšeta, da je vse po-trebno preskrbel pri pittsburskih druš-tvih, ki so dragovoljno šla na roko v vseh slučajih. Člani pittsburskih druš-tev S. D. P. Z. bodo čakali delegate, delegatkinje in gl. odbornike na Penn-sylvania Union postaji in postaji Bal-timore and Ohio in Lake Erie postaji. Na omenjenih postajah bodo člani društva Skala štev. 56, Balkan štev. 69, oha društva iz Pittsburgha, čakali v nedeljo popoldne dne 30. aprila in v ponedeljek toliko časa, da se vsi dele-gati in gl. odborniki pripeljejo v Pittsburgh, Pa.

Ako kateri delegat in delegatkinja ali glavni odbornik pride na postajo, da ni niko-gar, ki bi ga povedel na pravo me-sa, naj vpraša za cesto Penn Avenue; pri-šedši na Penn Ave. vzemite ulično že-

leznično z imenom Sharpshburgh, ali pa Negly-Penn Ave. Obe te dve železnici se dobijo na Penn Ave., in peljeta po Butler Street. Po Butler St. se peljite do 57. ceste.

Konvencija se vrši v dvorani K. S. Doma na 57ti cesti prišedši dne 2. ma-ja 1916 ob 8 zjutraj.

To je natančno navodilo, kako se ravnati v Pittsburghu, katero mi je poslal sobrat Povše. Ako kateri dele-gatov, delegatkinjo ali glavnih odborni-kov želi še kako pojasniti, naj takoj piše ali na glavni urad ali pa na Nick Povšeta. Dalje naj takoj vsi delegati in gl. odborniki pišejo na sobrata Povšeta in mu sporoče čas prihoda in kakšno stanovanje žele imeti. Ako že ne ve kateri natančno za čas, kdaj se pripelje v Pittsburgh, naj poroča pri-bližni čas in po kateri železnici se pri-pelje, da bo lažje se ravnati sobratu Povšetu in članom pittsburskih druš-tev.

NAZNANILO.

V glasilo Zveze Proletarec, štev. 455, z dne 21. marca 1916 sem poro-čal, da je povisana mesečina v po-kritje stroškov konvencije za mesec april in maj po 50c na člana in člani-ko. Ker pa je nekoliko preveč na en-krat in je tudi po pravilih ne več ka-kor 25c povisati mesečino, naj se vz-me na znanje, da ni naklade po 50c za mesec april in maj, pač pa je razde-

ljena v štiri mesece po 25c in sicer v mesecih april, maj, junij in julij 1916. S sobratiskim pozdravom

Louis Bavdek,
tajnik S. D. P. Z.

K konvenciji S. D. P. Zveze!

Konvencija pred durmi, kaj ne? Nobeno poročilo ozir. razmotri-tvanje ne pride v javnost od strani članstva. Vse nekako spi; kaj je tega vzrok? Dosti imamo urediti za prihodnja pravila, kot se meni dozdeva, pa članstvu je menda vseeno. Kot jaz razvidim, je od strani članov tako mišlje-nje, da ne bi bilo letošnje naše konvencije prav nič treba, to pa zaradi tega, ker se razvidi pri članstvu, da je vse O. K. Čemu toraj nepotrební stroški? Kar se tiče mene, jo zahtevam, pa ko bi prišel poziv, da sem samo jaz za konvencijo. Seveda bi propadel, kajti en glas proti 3 tisoč ne za-do-stuje.

Cenjeni sobratje in delegatje prih. konvencije S. D. P. Zveze, oprostite, ker nekoliko napadam, ali potreba je za tako velevažno stvar, ker vse nekako spi, jaz sam ne morem nič napraviti za dobro-bit ozir. koristi organizacije. V splošnem rečeno, organizacija na-zaduje in bo nazadovala, ako bo-mo vse tako pustili. — Noben de-lavec, ako zasluži primerno do-bro, se ne pritožil nič, ko bo pa za-služek začel iti z dobrega na sla-bo, kaj tedaj? Pomagaj si, ako si moreš. Seveda, to je le eno vprašanje, z organizacijo pa je vse drugače. Treba je dela in agita-cije, da se doseže kakšen napre-dek ozir. izboljšek, ako je pa delo mrtvo, seveda gre vse rakovo pot. S. D. P. Zveza bi imela biti danes potrjena po številu članstva, še več pa po premoženju, pa je po večini na enem in istem mestu. Kaj je tega vzrok, se dogovorimo na konvenciji. Lahko bo najti fakt, samo da se zavzamemo.

Apeliram torej na cenjene dele-gate, ukrenimo feč koristnega ko bo mogoče za boljši obstoj in raz-voj S. D. P. Zveze. Ko bi imel kaj več časa na razpolago, imam dosti razmotrivati glede izboljška or-ganizacije, ker pa mi ne dopusti čas, da bi razmotrival s pisanjem, upam, da se dogovorimo na kon-venciji vse najboljše za korist org. S. D. P. Zveze.

Na svidenje 2. maja v Pittsbu-rgu, Pa.

John Prostor, pom. taj.

Pittsburgh, Pa.

Tem potom se vabijo vsi člani društva "Skala" št. 56 S. D. P. Z. na prihodnjo mes. sejo, katera je sklepom zadnje seje preložena na 30. dan tekočega meseca.

Društvo je sejo premestilo za-radi konvencije, in je ta seja kot zadnja pred. konvencijo, posebne važnosti.

Torej majska seja se vrši dne 30. aprila 1916. v R. S. D. 57. in Butler St., začetek ob 2. popold-ne.

S sobratiskim pozdravom

Blaž Novak, tajnik.

Za člane S. D. P. Z.

Brat Nick Povše, tretji nadzor-nik S. D. P. Z. brzojavlja, da je glavni tajnik odstavljen, ker se računi ne vjemajo.

Stranka.

Waukegan, Ill.

Naznanjam vsem članom tukajš-njega socialističnega kluba in vsem onim, ki žele pristopiti kluba, da se vrši redna seja dne 7. maja v M. Slatonovi dvorani ob 4. popoldan po seji dr. "Sloga". Pridite zagotovo vsi, ker imamo na dnevnem redu veliko važnih stvari, da jih rešimo.

Paul Peklaj.

Pueblo, Colo.

Coors Brewery Co. iz Golden, Colo. katera izdeluje t. zv. "Near Beer" je znižala svojim delavcem plačo od 20c do \$1.20 na dan in obenem proglasila "odprto delav-nico"; z drugimi besedami je iz-prila svoje delavce. Vsi poizkusi od strani unije, da bi se dosegel sporazum z omenjeno tvrdko, so se izjalovili, in tako je unija bila prisiljena, da je proglasila štrajk proti Coors Brewery Co., ki še do danes ni končan.

Apelira se torej na delavstvo, da omenjene tvrdke ne podpira, dokler je delavstvo v štrajku pro-ti njez za boljše delovne razme-re. "Near beer", ki ga izdeluje ta tvrdka, je t. zv. "Mannah" v ste-klencih.

Ostala podjetja, ki izdelujejo "Near beer" v Coloradi, so še na-dalje priznale organizacijo svojih uslužbencev in jih plačujejo po u-nijskih lestvici. Izvzete so torej le: Coors iz Golden, Colo. in Tann-hauser iz Kansas City, Mo. — De-lavec, ne pijte omenjenih pijač, ker s tem podpirate protidelavsko podjetje.

C. P.

Cleveland, O.

Kakor vsako leto, se proslavi prvi Maj tudi letos tu v Clevelan-du. Pričakuje se od vseh zaved-nih delavcev, da se odzovejo na-šemu vabilu.

Slovenci in Hrvatje se zberemo v klubovih prostorih 1107 E. 61. St. ob 3. popoldan; od tam se od-peljemo v mesto do 9. ceste, kjer bo zbirališče, s katerega se odko-raka z godbami na čelu skozi mesto na zapadno stran v Česko dvorano na Clark Ave.

Tajnik kluba 27.

Iz Bilina poročajo, da je neki tamkajšnji zidar dobil obvestilo, da je zadel na neko svojo srečko glavni dobiček. Ker pa srečke ni mogel najti, je zidar domneval, da jo je imel shranjene v starem molitveniku, ki ga je pred letom položil svoji umrli materi na nje-no željo v krsto. Zidar je vsled tega prosil, da se izkoplje truplo njegove matere in tako dožene, ali je srečka v molitveniku.

Naročajte se na "Čas" 2711 So. Millard ave. Chicago, Ill.

Kakor bi bil na novo rojen.

To je način, kakor se počutito gospod in gospa And. Soldis, ko sta rabila Trinerjev ameriški eliksir iz grenkega vina. Beri to pismo:

Dragi gospod Triner:— Zadnji mesec sem Vam pisal, da Vam naznanim uspeh, ko bom porabil Va-se vino. Zato Vam pišem danes par vrstic, da boste vedeli, da je Vaš ameriški eliksir iz grenkega vina vplival prav dobrodejno na mene in mojo ženo, in sem prepri-čan, da je jako dobro. Oba se po-čutiva, kakor bi bila na novo ro-jena in se Vam iskreno zahvalju-jeva Andrej in Roza Soldis, Ro-gers Mine, Iron River, Mich. — Trinerjev ameriški eliksir iz gren-kega vina prenosi po navadi cel sistem, odstrani slabost, da novo moč in življenje, nikakor ne ukon-čuje organizma, ampak ga ojača in mu da naravnost čilost in de-lavnost. Cena \$1.00. V vseh lekar-nah. Jos. Triner, izdelovalec, 1333 —1339 So. Ashland ave., Chicago, Ill.

Ako potrebujete dober liniment za otekline, utrujene mišice, bolečine itd., zahtevaj Trinerjev Lini-ment. Cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c. (Ady.)

Cenjenim rojakom priporočam, da kupite tobak in slaščice v moji prodajalni. Vedel bom ceniti Vašo naklonjenost. Poštena postrežba.

Emil M. Markich,
5306 Butler St.
Pittsburgh, Pa.
(20-7 Advert.)

PREKLIC.

Podpisani Mihael Grašič, pre-klujem vsa obrekovanja proti društvu št. 137 S. S. P. Z. v West-field, Pa., in njega odbornikom.

Mihael Grašič,

(3x) South View, Pa.

POZOR ROJAKI!

Držite se gesla Svoji k svojim! Vsem cenjenim rojakom na-znanjam, da sem prevzel znani salon in hotel "Gilbreath" na 694 E. 152nd St., Collinwood. Tu i-mam vsak dan sveže pivo, domače vino najbolje vrste, fino žganje, drožnik, brinjeve in dobro slivov-ko. Imam vselej najfinešne smok-ke ter dobro okusno hrano vsak dan, sveži golaš, za prigrizek pa vedno fine domače kranjske klo-base.

Nadalje imam na razpolago mnogo lepo urejenih spalnih sob za prenočišče. Pri meni svira vsa-ko soboto godba, pri kateri se fantje lahko po domače zasuka-jo. Pozdravljam vse Slovence in Slo-venke po celem Clevelandu in o-kolici ter se jim priporočam. An-ton Serhsen, 694 E. 152nd St., Collinwood, O. Adv. 4/20

Central Hotel

Conemaugh, Pa.

Fred. Mosebarger,

LASTNIK.

James F. Stepina,
predsednik.
Christian R. Walleck,
I. podpreds.
Emanuel Beranek,
II. podpreds.
Adolf J. Krassa,
blagajnik.

Ravnateljški odbor:

Michael Zimmer, nadelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Blank
John Fuch
A. V. Geringer
John C. Krass
Ernest Kunde
James F. Stepina
C. R. Walleck

Ameriška Državna Banka

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice,
CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . \$500,000.00

ODPRTO: Ponedeljek in v četrtek do 8½ zvečer, vse druge dneve pa do 5½ popoldan.

Pošiljamo denar v stari kraj brzo in točno.

POZOR!

Zaradi nepričakanega naglega dviganja in nestalnosti kron-ske vrednosti, nemogoče je določiti stalno ceno, ali vse naše cene bodo računan po najnižjem dnevnem kurzu. Uprashaite ali pišite po cene.

Obsežnj denarni premet in nizke cene. Vse pošiljatve garantirane.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Za-grebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene po-trebščine kot zastave, kape, re-galije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastoj.

Vse delo garantirano.

Zapomnite si

rojaki, da Amerikane ne more biti Kranjec, če se prav se-demkrat na glavo postavi; to je gola resnica. Vsak vesten in soliden trgovec se drži tudi resnice s tem, da ponuja in prodaja svojim odjemalcem to, kar v resnici importira. Tega gesla se drži širok Amerike znana in edina samostoj-na slovanska importna tvrdka A. Horwat, ker piše na svoje steklenice "Kranjski importiran brinjevec, slivovec ali tropinovec, katerega v resnici importira. Sedaj se te pijače ne more dobiti iz starega kraja, jaz je imam pa še obilo na rokah od preje. Vlada Zedinjenih držav vsacega strogo kašnuje, ki bi skušal prodajati navadno blago za importirano.

In vendar je najti pri nas mnogo takih ljudi, ki ponujajo obdinstvu razne likerje, ter pišejo na steklenice: Kranjski Brinjevec, samo da mečejo odjemalcem pesek v oči in da naše ljudi slepijo s takimi besedami. Jaz prodajam tudi tak brinjevec, ki ni importiran po \$6.50 zabo, na gaštone pa po \$1.75 Double Stamp 100c katere vrste ga hočete.

ANTON HORWAT, importer in trgovec z izganjem na debelo, 1527 W. 22nd St., Chicago, Ill.

Telefon: Canal 2974.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

Stud do jedil.

V lekarnah

Cena \$1.00

Kaj je vzrok izgube slasti do jedil? Večkrat se pripeti, da na naenkrat zgubimo slast do jedi in da se nam celo stadi. Zdi se kot bi narava sama zahtevala, da zmanjšamo jemanje jedil, ker jih ne moremo prebaviti. Oslabljeni prebavni živec ne morejo več prebavljati kot navadno in zato se uprejo vzeti več. To znači, da potrebujejo po-moči, da zopet pričnejo svoje delovanje brez utrujenosti. Mi priporočamo

Trinerjevo Ameriško prebavno Grenko Vino.

Ta veleznana zmes bode najprvo izčistila no-tranje prebavne dele, jih ojačila in dala jim do-volj moči. Zgruba slasti in stud do jedil se bode polagoma zgubil in vi boste zopet imeli

slast do jedi,
ojačen život in
moč za misliti.

Kakor hitro pripomočki za veselo življenje pri-maknujejo, morali bi rabiti Trinerjevo ameriško prebavno grenko vino in spoznali boste začu-de-ni, da je zelo koristno. Rabite ga tudi proti

Nerednosti po jedi
zaprtju
kisló ali grenko kolcanje
riganje
plin — ujed.

Lahko ste gotovi, da Trinerjevo Ameriško pre-bavno grenko vino vam bode dalo pomoč.

JOS. TRINER

izdelovalec,

1333-1339 So. Ashland Ave.

Chicago, Ill.

Vsaka družina morala bi vedno imeti dobro zdravilo proti kašlju pri rokah. Morali bi najraje imeti Triner's Cough Sedative katere ne vsebuje strupenih snovi, kot morfin in kloroform. Rabite proti kašlju, bronhitam, zagrljenju, bolečinam v grlu i t. d. Cena 25c in 50c. Po pošti 35c in 60c.